

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
Kültürel Çalışmalar ve Medya

ÇAYCUMA BİSİKLET TOPLULUĞU’NUN BİR ALTKÜLTÜR ÖRNEĞİ OLARAK İNCELENMESİ

Metin ÖZYURT

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

ÇAYCUMA BİSİKLET TOPLULUĞU’NUN BİR ALTKÜLTÜR ÖRNEĞİ OLARAK
İNCELENMESİ

Metin ÖZYURT

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
Kültürel Çalışmalar ve Medya

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Metin ÖZYURT tarafından hazırlanan "Çaycuma Bisiklet Topluluğunun Bir Altkültür Örneği Olarak İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 19.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından "Yüksek Lisans Tezi" olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Gülsüm DEPELİ SEVİNÇ (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nêvin YILDIZ (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Nêhir DURNA (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan *“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”* kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

26/06/2019

Metin ÖZYURT

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nevin YILDIZ danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Metin ÖZYURT

Deniz'e...

TEŞEKKÜR

Hayatımdaki önemli insanların sağladığı destek, rehberlik ve verdiği cesaret olmasa bu tezin tamamlanması mümkün olmazdı. Bu sebeple, öncelikle tez çalışmamın konusunu belirlememden son haline getirmeme kadar bana her konuda rehberlik edip her zaman anlayışlı, yardımsever ve sabırlı bir şekilde yaklaşan; tez çalışması dışında, hayatımda aldığım kararlar konusunda da beni dinleyip önerilerde bulunan çok değerli tez danışmanım Ayşe Nevin YILDIZ’a sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum. Tez savunma jürimde bulunarak değerli katkılar sağlayan Gülsüm DEPELİ SEVİNÇ ve Nehir DURNA’ya teşekkürü büyük bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimim sırasında ders alabilme şansına eriştiğim değerli hocalarım Aksu BORA ve Suavi AYDIN’a sahip oldukları engin bilgileri en akılda kalıcı şekilde anlatarak biz öğrencilerini onurlandırdıkları için teşekkür ederim. Yine yüksek lisans eğitimim boyunca kendisinden aldığım bolca dersin yanında üstesinden gelmekte zorlandığım konularda gönül rahatlığıyla danıştığım, bana içtenlikle rehberlik edip akademik gelişime büyük katkılar sağlayan Hatice Şule OĞUZ GELİBOLU’ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bölümümde araştırma görevlisi olarak görev yapan sevgili hocalarım Gülay ACAR GÖKTEPE ve Nagehan TOKDOĞAN KARTAL’a çalışmalarım için verdikleri değerli fikirler ve arkadaşlıkları için teşekkür ederim. Tez çalışmam sırasında en çok desteğe ihtiyacım olduğu anda hayatıma girip yakın arkadaşlarım arasında yer edinen, yardımcı ve yol gösterici Furkan DİLBEN’e fikirleri için teşekkür eder akademik yaşamında başarılar dilerim. Ayrıca lisans yıllarımda, Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde verdiği ders ile Kültürel Çalışmalar alanını olabilecek en akıcı ve en eğlenceli şekilde anlatan İmren YELMİŞ’e bana alanı sevdirdiği için teşekkür ederim.

Tezimin alan çalışması sırasında görüşmecim olmasının yanında sağladığı akademik destek ve motivasyondan dolayı sevgili arkadaşım Eylül KORKMAZYİĞİT’e; sağladığı psikolojik destek ve arkadaşlığından dolayı Merve KAVGACI’ya ve benimle görüşmeyi kabul edip bana değerli vaktini ayıran başta Mustafa Arslan ve Ahmetcan Aslan olmak üzere tüm Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerine teşekkür ederim.

İçimdeki bisiklet sevgisini gün yüzüne çıkarmama yardımcı olan, kısa süre içinde en yakın arkadaşım, can dostum olup hayatımın en güzel iki yılını yaşamama vesile olan, şimdi ışıklar içinde uyusa da hala beni pedallarken yalnız bırakmayan sevgili Deniz KALAYCI’yı anmak ve ona teşekkür etmek istiyorum. Akademik yaşamım boyunca her zaman yanımda olup gerek maddi gerek manevi desteklerini asla esirgemeyen sevgili annem Hatice ÖZYURT, babam Meftun ÖZYURT ve biricik kardeşim Simge ÖZYURT’a ne kadar teşekkür etsem azdır.

ÖZET

ÖZYURT, Metin. *Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun Bir Altkültür Örneği Olarak İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Literatürde, gençlik altkültürlerinin özelliklerini baskın bir şekilde yansıtan BMX (gösteri bisikleti) ve Downhill (tepe inişi) ekstrem sporları üzerine yapılmış çalışmalar mevcuttur. Ancak sivil bisiklet toplulukları üzerine gerçekleştirilmiş çalışmalara rastlanmamıştır. Bu sebeple, bu tezde sivil bir bisiklet topluluğu olan Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun bir altkültür olup olmadığını ele aldım. Bunu yaparken öncelikle, Chicago Okulu ve Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin altkültür teorilerini, postmodern altkültürel teorileri ve spor altkültürleri literatürünü inceledim. Bu tez etnografik bir çalışma olduğu için, araştırma verilerini dört ay süren bir alan çalışmasıyla, katılımlı gözlem ve derinlemesine görüşmeleri kullanarak elde ettim. Verilerin analizinde ise Sembolik Etkileşimcilik Yaklaşımından yararlandım. Alan çalışmasıyla elde ettiğim verileri, topluluğun altkültür olarak tanımlanmasını sağlayan altbaşlıklarda (giyim tarzı, ritüeller, güç ve hegemonya, şehirden kaçış, jargon, yaşam tarzı, cinsiyet meselesi, aile ve alkol kullanımı) altkültür teorileri çerçevesinde inceledim. Çaycuma Bisiklet Topluluğu içinde bulunduğu yerel toplumdaki farklı sosyalleşme pratikleri, giyim tarzı, ritüelleri, mekan ve yaşam tarzı gibi kendine özgü norm ve değerler barındırdığı; şehir içinde otomobil kullanımı, toplumsal cinsiyet normları ve bu normların baskıladığı giyim kodlarına karşı bir tutum sergilediği için, bu tez özellikle postmodern altkültür teorilerinin ve Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezinin altkültür tanımlarına uyan, bir altkültür olduğunu iddia etmektedir.

Anahtar Sözcükler

Altkültür, Bisiklet, Çaycuma, Topluluk, Postmodern, Spor.

ABSTRACT

ÖZYURT, Metin. *Analyzing Çaycuma Cycling Group as an Example of Subculture*, Master Thesis, Ankara, 2019.

In the literature, there are studies on BMX and Downhill extreme sports that predominantly reflect the characteristics of youth subcultures. However, there have been no studies on civil cycling groups. Therefore, in this thesis, I examined whether the Çaycuma Cycling Group, which is a civil cycling group, is a subculture. In doing so, I first examined the subculture theories of the Chicago School and the Birmingham Center for Contemporary Cultural Studies, the postmodern subcultural theories, and the literature of sports subcultures. Since this thesis is an ethnographic study, I gathered the research data through a four-month field study using participant observation and in-depth interviews. In the analysis of the data, I used the Symbolic Interactionism Approach. I analyzed the data obtained from the field study considering the subculture theories in the subsections that enable us to define the group as a subculture (clothing style, rituals, power and hegemony, escape from the city, jargon, lifestyle, gender issue, family and alcohol use). This thesis claims that Çaycuma Cycling Group is a subculture that complies, especially, with the subculture definitions of postmodern subculture theories and the Birmingham Center for Contemporary Cultural Studies, as Çaycuma Cycling Group has different norms and values from the local community such as socialization practices, clothing style, rituals, place and lifestyle; and as Çaycuma Cycling Group exhibits an attitude towards driving automobile in the city, gender norms and clothing codes suppressed by these norms.

Key Words

Subculture, Cycling, Çaycuma, Community, Postmodern, Sport.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: GENEL BİLGİLER	8
1.1. KÜLTÜRDEN ALTKÜLTÜRE KAVRAMSAL GELİŞİM SÜRECİ.....	8
1.2. CHİCAGO OKULU VE ALTKÜLTÜR KAVRAMI.....	11
1.3. BRİTANYA GELENEĞİ VE ALTKÜLTÜR ÇALIŞMALARI	16
1.4. ALTKÜLTÜR KAVRAMINA POSTMODERN YAKLAŞIMLAR.....	26
1.5. SPOR VE ALTKÜLTÜR KAVRAMI İLİŞKİSİ.....	38
2. BÖLÜM: YÖNTEM VE ÖRNEKLEM	43
2.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ÖRNEKLEMİN BELİRLENMESİ	43
2.1.1. Alan Çalışması	44
2.1.1.1. Katılımlı Gözlem	44
2.1.1.2. Derinlemesine Görüşmeler.....	47
2.1.1.3. Alan Notları.....	49
2.1.2. Örneklem Belirlenmesi	50
2.2. VERİLERİN ANALİZİ.....	53
2.2.1. Sembolik Etkileşimcilik.....	53

3.BÖLÜM: BULGULAR.....	56
3.1. ÇAYCUMA BİSİKLET TOPLULUĞU'NUN ÖRGÜTLENME SÜRECİ VE GELİŞİMİ.....	56
3.2. ÇAYCUMA BİSİKLET TOPLULUĞU ÜYELERİNİN ÖZELLİKLERİ	61
3.2.1. Giyim Tarzı	61
3.2.2. Ritüeller	67
3.2.3. Güç ve Hegemonya: Bisiklet vs. Otomobil	70
3.2.4. Şehirden Kaçış.....	79
3.2.5. Jargon.....	81
3.2.6. Altkültürel Yaşam Tarzı	83
3.2.7. Cinsiyet Meselesi	89
3.2.8. Topluluk ve Aile.....	94
3.2.9. Topluluk içinde Alkol Kullanımı	97
 SONUÇ VE TARTIŞMA.....	98
KAYNAKÇA.....	112
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU.....	122
EK 2. ETİK KOMİSYON MUAFİYET FORMU	123
EK 3. ALAN ÇALIŞMASINDAN GÖRÜŞMELER	124
EK 4. GÖRÜŞME SORULARI.....	125
EK 5. ARAŞTIRMAYA KATILIM İÇİN BİLGİLENDİRME VE RIZA FORMU	128

GİRİŞ

Bu çalışma temel olarak, Türkiye'nin kuzeybatısında bulunan Zonguldak ilinin Çaycuma ilçesinde kurulmuş olan sivil bisiklet grubu Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nu altkültürel çalışmalar bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye'nin neredeyse her bölgesinden önce bisiklet yolları inşa edilmiş ve ana caddesi otomobil trafiğine kapatılmış olan Çaycuma'da yaşayan insanlar arasında bisiklet kullanımı, trafikte bisikletli farkındalığı ve bisikletçilere saygı oranı oldukça yüksektir. Çaycuma'da yaklaşık beş yıl önce kurulmuş olan ve hala aktif olan sivil bisiklet grubu Çaycuma Bisiklet Topluluğu her hafta sonu geniş katılımcı sayısı ile, hafta içi günlerde ise küçük gruplar halinde doğa içinde turlar düzenlemektedir. Üye sayısı her yıl daha da artan bu bisiklet grubunun üyelerinin grup içinde sosyalleşme süreçlerinin incelenmesi bu çalışma için önem arz etmektedir. Zira, Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin bir takım ortak norm, değer ve ideolojilere sahip oldukları düşünülmektedir.

Sivil bir bisiklet topluluğu olan Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun kolektif kimlik inşası gibi toplumun geri kalanı ile kurduğu ilişki biçimleri çerçevesinde bir altkültür örneği olarak incelenmesi bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda bu tez çalışmasında, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun örgütlenme süreci, giyim tarzı, serbest zaman aktiviteleri, ortak mekanı, ritüelleri, norm ve değerleri, ideolojileri ve içinde bulunduğu hakim kültüre karşı aldıkları varsayılan ortak tutumları üzerinde durulacaktır. Adı geçen bu öğelerin incelenmesi ile birlikte, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun altkültürel özelliklerinin neler olduğu temel sorusu yanıtlanacaktır. Bu yolla, Çaycuma Bisiklet Topluluğu özelinde altkültürlerin kendi iç yapılanmaları gibi, toplumun geri kalanıyla ilişkisi ve bu ilişkinin makro yapıyı dönüştürme potansiyeli serimlenecektir. Bu çalışmanın, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun bahsi geçen özelliklerini incelemesi Türkiye'deki akademik yazına yeni bir altkültürel çalışma alanı kazandıracaktır.

Konuya ilgi duyulmasına neden olan ilk etken, bisiklet topluluğu üyelerinin kendilerini sosyolojik olarak tanımlayan bir araştırma bulmakta yaşadıkları sorundur. Özellikle Türkiye'de bisiklet toplulukları üzerine yapılmış bir sosyolojik araştırmanın eksikliği,

araştırma grubu olarak yöre halkını şehir içi ulaşımında motorlu taşıtlardan inip bisiklete binmeye teşvik ederek dikkatleri üzerine çeken Çaycuma ilçesinin yerel bisiklet grubu olan Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun seçilmesine neden olmuştur.

Çalışma, konusu ve araştırma grubu olarak Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun seçilmesinde etkili olan faktörler arasında öncelikle sivil bisiklet gruplarının kültürel çalışmalar bağlamında incelenmemiş olması yer almaktadır. Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin giyim tarzları, norm, değer ve ideolojileri aracılığıyla çevrelerinde bir toplumsal dönüşüme sebep oldukları düşünülmektedir. Bu dönüşümün Çaycuma gibi küçük bir ilçede nasıl gerçekleştiği sorusu üzerinde durulmaktadır. Ayrıca toplumun modernleşmesi ve yaşam kalitesinin artması açısından son derece önemli olduğu düşünülen bisiklet sporunun Türkiye genelinde yeterince ilgi görmediği açıktır. Bu çalışmanın hem toplumda hem de kültürel çalışmalarda bisiklet sporuna ilgi çekmesi beklenmektedir.

Bisiklet kullanımı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkede, yaklaşık yüz yıldır ana ulaşım aracı olarak kabul edilmiş olan otomobil kullanımına rakip olacak şekilde artmaktadır. 20. yüzyılın ortalarından beri geniş yollarla, otoyollar, park yerleri ve geniş garajlar gibi otomobil kullanımını kolaylaştıracak şekilde tasarlanan şehirlerde oluşan ses, görüntü ve hava kirliliğinden kurtulmak amacıyla artık insanlar bisiklet kullanmaya özendirilmektedir. Bazı kentlerde yollar araç trafiğine kapatılmakta ve bisiklet yolları inşa edilmekte; bu da kentsel bir dönüşüm meydana gelmektedir. Zamanla artan bisiklet kullanımı sadece kentsel dönüşüme değil, aynı zamanda modern insanı spor yapmaya ve doğada zaman geçirmeye teşvik ederek; hatta insanları dünyanın birçok yerinde benimsenmiş olan ataerkinin toplumsal cinsiyet rollerinin dikte ettiği giyim tarzına uygun olmayacak şekilde tayt giymesini sağlayarak da toplumsal bir dönüşüme sebep olduğu düşünülmektedir. 1950'lerden itibaren Türkiye'de sanayi ve ulaşım konularında birçok dönüşüm yaşanmıştır (Keyder, 2013, s.149). Bu değişim tarımda makineleşmeye, dolayısıyla tarım ile uğraşan insanların işgücüne olan ihtiyacın azalmasına sebep olmuştur. Köyde yaşayan kesim kentlere göç etmeye başlamış, bu durum şehirlerde hızlı ve farklılaşan bir kentleşmeye yol açmıştır (Ahmad, 2010, s.178). Hızlı kentleşme beraberinde caddelerde artan trafiği de getirmiştir, fakat Türkiye'deki motorlu taşıtların sayısındaki hızlı artış karayollarını kaldıramayacağı bir trafik akımına maruz bırakmıştır (Emiroğlu, 1982, s.52). Özellikle günümüz Türkiye'sinde otomobil sahibi olmak

ve bir otomobilin yakıt, bakım, sigorta gibi masraflarını karşılamak oldukça yüklü miktarlarda para harcamayı gerektirmekte; belirli saatlerde sıkışan trafik yüzünden kısa mesafeleri katetmek için uzun süre beklemek gerekmektedir. Buna rağmen otomobil kullanıcılarının sayısı azımsanamayacak kadar fazladır ve artmaya devam etmektedir. Neden otomobil sayısının artmakta olduğu sorusuna yanıt Gramsci'nin bir kültür içindeki otoriter anlamlar dizisinin ve pratiklerin üretimi, sürdürülmesi ve yeniden üretilmesini anlamlandırmak için ortaya çıkardığı hegemonya kavramı ile açıklanabilir (Barker, 2005, s. 80). Otomobil endüstrisinin kapitalizm, sermaye ve iktidarlar arasında kurduğu güçlü ilişkiler otomobil kullanımının artmasına ve hegemonyasının sürdürülmesine sebep olmaktadır.

Araştırmanın konusu ve sorunsal araştırma sorularını da belirlemiştir. Bu araştırma, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun bir altkültür örneği olarak ele alınıp alınamayacağı sorusundan hareketle gerçekleştirilecektir. Tartışmaya konu olan bu sorunun yanıtlanması için sırasıyla aşağıdaki gibi temel sorulara cevap aranacaktır:

1. Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun kendine özgü norm ve değerleri var mıdır?
2. Çaycuma Bisiklet Topluluğu postmodern altkültür kuramı içinde yer edinebilir mi?
3. Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun Çaycuma ile etkileşimi nasıldır? Topluluk, Çaycuma'nın toplumsal dokusunu dönüştürmüş müdür?

Yeni bir altkültürü belgeleyecek olan bu çalışmadan elde edilecek verilerin çoğu geleneksel altkültürel özelliklerle benzerdir. Fakat geleneksel altkültürel özelliklerden farklı olduğu düşünülen bazı veriler postmodernizmin sınırları ortadan kaldıran doğasından yararlanılarak, altkültürel katılımın görüşmecilerin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri üzerinden değerlendirilecektir.

Williams'a (2011) göre, altkültür çalışmaları bir dönüm noktasındadır ve teorisyenler postmodern altkültürel teoriler için olumsuz eleştiriler yapmışlardır (ss. 8-9). Birçok teorisyen geleneksel altkültür teorilerinin 21. yüzyıl altkültürleri için uygun olduğunu savunurken, Wheaton (2007), sosyologların postmodern altkültürel kuramlara daha fazla önem vermesini savunmaktadır (s.284). Bu çalışmada, Amerikan, İngiliz ve postmodern altkültür kuramları açıklanacak, Çaycuma Bisiklet Topluluğu her bir kuramdan yardım alarak incelenecek ve

sivil bisiklet topluluklarının hangi kuram içinde yer edindiğine karar verilecektir. Bunu yapmak için altkültürün yaş, cinsiyet, sınıf, etnik köken gibi demografik özellikleri incelenecektir. Daha sonra topluluk içindeki kolektif kimlik oluşum ve gelişimini araştırılacak ve hiyerarşi ve sosyal yapıları deşifre edecektir.

Tarihsel gelişim süreci içinde altkültür kavramını anlamak bu çalışma için hayati öneme sahiptir. Bu sebeple, bu çalışmanın anlaşılması için bilinmesi gereken genel bilgileri içeren ilk bölüm beşe ayrılarak altkültür çalışmalarının gelişimine ilişkin önemli ekoller hakkında bilgi verilecektir.

Birinci bölümde ilk olarak altkültür kavramının içinden türediği kültür kavramının tarihsel gelişim sürecine kısaca değinilecektir. 18. yüzyılda, ortaya çıktığı ilk yıllarda yalnızca tarım ve hayvancılık ile ilgili bir terim olarak kullanılan “kültür” kavramının tanımının zaman içinde nasıl bir değişim gösterdiğini; modern zamanlardan itibaren sosyoloji, antropoloji ve kültürel çalışmalar ana konusu halini alarak nasıl çeşitlendiğini; ve bu çeşitlilik içinden altkültür kavramının oraya çıkmasını da sağlayan gelişmelerin nasıl gerçekleştiğini genel olarak açıklayan bu kısmın varlığı hemen ardından anlatılacak altkültür çalışmalarının kökeninin net bir şekilde anlaşılması açısından gerekli görülmüştür.

İkinci başlık altında, altkültür tartışmalarının ortaya çıktığı Chicago ekolünden bahsedilecektir. Alt kültür kavramı Chicago sosyologları tarafından 1920’ler ve 1930’larda kent sosyolojisi çalışmalarının temel kavramsal çerçevesi etrafında başlatılmıştır. Amerikalı teorisyenler 1950’lerde “alt kültür” kavramını, ana akım toplum tarafından ahlaki açıdan “sapkın davranışlar” olarak nitelenen eylemler sergileyen küçük toplulukları tanımlayan bir terim olarak kurgulamışlardır (Bennet ve Kahn-Harris, 2004, s.3). Bu tanıma göre, eğer bir grup herhangi bir sebep ile hakim kültürel kaynaklara ulaşmakta sorun yaşıyor ve bu sorunları kolektif olarak çözmeye çalışıyorsa bir alt kültürün ortaya çıkması muhtemeldir. 1960’lar ve 1970’lerin Anglo-Amerikan sosyolog ve kriminologları tarafından suçbilim çalışmalarında alt kültür terimini, daha çok hakim toplumun onaylamadığı davranışlarda bulunan ve belirli müzik türleri, moda, dövmeler ve dil özellikleriyle özdeşleşen kentli erkek işçi sınıfı gençleri tanımlamak için kullanmışlardır (Nwalozie, 2015, s.1).

Bu bölümde üçüncü olarak, 1970’lerde Amerikan ekolünün altkültür kavramını geliştiren Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi’nin (ÇKÇM) altkültür kavramı incelenecektir. 1964’te kurulan Birmingham Üniversitesi ÇKÇM altkültür incelemelerinin ilgi alanlarını, mikro bakış açısıyla ele alınan topluluk ve mekan konularından, makro bir bakış açısıyla incelenen sınıf meselesine ve İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan işçi sınıfı gençlik gruplarına doğru yöneltmiştir (Bennett ve Kahn-Harris, 2004, ss.4-5). İngiliz altkültür çalışmalarının en üretken isimlerinden biri olan Dick Hebdige’e (2004) göre her bir altkültür içinde bulunduğu ve işlevselleştiği belirli bir zaman diliminin ve konumun temsilcisidir (s.84). Hebdige (2004) baskın ideolojinin herkese eşit davranmadığına ve sınıf, etnisite, yaşam tarzı ve cinsiyet farklarının bireylerin “alt-gruplara” dahil olması ve toplumdan ayrışmasına neden olduğuna inanmaktadır (ss.79-88). Britanya’da yapılan ilk altkültür çalışmaları, tıpkı Birleşik Devletler’de yapılan altkültür çalışmaları gibi, gençlik “çete”lerinin “sapkın” davranışlarını ele almış ve bu çetelerin tarza dayalı kültürlerini açıklamak için kullanmıştır (Bennett, 1999, s.600). 1960’lar ve 1970’lere gelindiğinde, Birmingham okulu kapitalizme olan eleştirel yaklaşımları ve neo-Marksist teori çerçevesinde, “hakim” ve “ebeveyn” kültürün hegemonik değerlerine karşı direnen İngiliz işçi sınıfı gençlerine odaklanmıştır (Clarke vd., 2006, s.7). Özellikle Gramsci’nin hegemonya kavramı üzerinden incelenmiş olan bu altkültürel kuram araştırmanın saha verilerinin analizi sırasında Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun altkültürel özelliklerini keşfetmede önemli bir rol oynayacaktır.

Bu çalışmanın daha iyi anlaşılması için ilk bölümünün dördüncü kısmında tarihsel bağlamı içinde postmodern altkültür kuramına değinilecektir. Alt kültür üzerine çalışan ilk kuramcılar bu kavramı ana akım toplum tarafından tavrı ve tutumları açısından “sapkın ahlaklı” olarak nitelenen küçük insan toplulukları olarak tanımlamış (Williams, 2011, s.7); ve üyelerinin altkültürel birliklerini gözetken birtakım faaliyetlerde bulundukları tutarlı, dengeli ve muhakkak alt sınıf mensubu olan oluşumlar olarak görmüşlerdir (Torkelson, 2010, s.259). Günümüz toplumsal atmosferinde altkültürel gruplar ortaya çıkmaya ve gelişmeye devam etmektedir. Bu kurlsız, azınlık ya da işlevsiz kültürler trendlerin ana akım ve baskın kültür tarafından yönlendirildiği kültürel benimseme sürecine karşı oldukça savunmasızlardır (Williams, 2011, s.11). Bir altkültür, daha geniş bir kültür içindeki bir insan kümesinin paylaştığı ve aktif olarak katıldığı başka bir kültürdür. Alt kültür bir ortak etkinlik, uğraş, yaş, cinsiyet, statü, ırk, din ya da etnik köken etrafında örgütlenebilir. Günümüz postmodern

toplumuyla uyumlu şekilde, postmodern altkültürel kuram hızlı değişen gençlik kültürlerini yansıtan sosyal yapılar ile çalışır (Torkelson, 2010, ss.260-261). Postmodern altkültürel teori 21. yüzyılda yaygın olan parçalı yaşam tarzlarına değer verir. Küçük toplulukların sosyal medya sayesinde görünürlüğü giderek artan müzik, tarz, moda, obje ve imge gibi kültürel dinamiklerinin anlaşılmasına katkı sağlar. Bu artan görünürlük sayesinde insanların bireysel yaşam tarzları çok daha fazla dikkat çeker. Buna bağlı olarak öznelere kendi sosyokültürel kimliklerini kurabilmeleri için uygun bir ortam sağlanır (Bennet, 2011, s.495).

İlk bölümde son olarak, Çaycuma Bisiklet Topluluğu gibi spor topluluklarının altkültürel literatürde nasıl bir yeri olduğunu anlamak amacıyla spor ve altkültür kavramları arasındaki ilişki kısaca anlatılacaktır. Bu amaçla, altkültürel çalışmaların tarihsel gelişim sürecinde ortaya koyulan çalışmalar arasından bir spor türü etrafında örgütlenmiş veya bir spor dalı ile ilişkisi olan altkültürel çalışmalar seçilmiş ve bu konuda çalışmalar yapmış teorisyenlerin¹ çalışmalarından yararlanılarak incelenmiştir. Bu inceleme, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun altkültürel literatürde daha net bir şekilde anlamlandırılmasını sağlayacaktır.

Sivil bisiklet topluluğu olan Çaycuma Bisiklet Topluluğunu bir altkültür olarak tanımlamayı amaçlayan bu tez çalışmasının ikinci bölümü, ilk kısmında araştırmanın yöntemi ve örnekleminin belirlenmesi konularına açıklık getirmekte; hemen ardından ikinci kısmında verilerin analizinde kullanılan Sembolik Etkileşimcilik kuramı tanıtılmaktadır. İlk kısımda, çalışmanın yöntemsel yaklaşımı ve veri toplama araçları açıklanmıştır. Bu bölümde öncelikle kültürlerarası iletişim bağlamında, bir altkültür olarak tanımlanmak istenen Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun hakim kültürle iletişimini, sosyalleşme süreçlerini, ve ritüeller, giyim tarzı, norm ve değerler ve ideoloji gibi altkültürel özelliklerini incelenecek verilerin elde edilmesinde kullanılacak niteliksel araştırma yöntemlerinden katılımlı gözlem, derinlemesine görüşme ve alan notu yöntemleri “Alan Çalışması” başlığı altında tanımlanacaktır. Bu çalışmada, hedef grubun üyelerinin gündelik yaşamları ve topluluk içindeki sosyalleşme süreçlerine odaklanıldığı için niteliksel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. İkinci olarak,

¹Bkz:

Loy, J. W., McPherson, B. D. ve Kenyon G. S. (1978). *Sport and Social Systems: A Guide to the Analysis Problems and Literature*. California: Addison-Wesley.

McPhee, W. N. (1963). *Formal Theories of Mass Behaviour*. New York: Free Press.

toplumla etkileşim olmadan bir benlikten söz etmenin mümkün olmadığını savunan yorumlayıcı bir yaklaşım olan Sembolik Etkileşimciliğe dair bilgilere değinilecektir.

Dördüncü bölüm olan bulgular kısmında ise saha çalışmasından elde edilen veriler ışığında Çaycuma Bisiklet Topluluğu incelenecek, üyelerin topluluğa yüklediği anlamlar ve topluluğun bu bireylerin gündelik yaşamlarının neresinde durduğu analiz edilecektir. Bu analiz sonucunda Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun bir altkültür olarak tanımlanıp tanımlanmayacağı sorusuna cevap verilecektir.

1. BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

Amacı sivil bir bisiklet sporu topluluğu olan Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun bir altkültür olarak tanımlamak olan bu çalışmanın teorik ardyöresinin oluşturulması için altkültüre yönelik farklı kuramsal yaklaşımların incelenmesi son derece önemlidir. Buradan hareketle, öncelikle “altkültür”ün ne olduğu; bir “altkültür”ü bir topluluk, toplum ya da kültürden ayıran farkların ne olduğu tartışması üzerinde durulmalıdır (Thornton, 1997, s.1).

Altkültür kavramının tanımı bu alanda yapılan çalışmaların yoğunlaşmaya başladığı 1940'lardan itibaren büyük değişimlere uğramıştır (s.1). Bu sebeple, bu bölümde öncelikle kültür kavramının tarihsel gelişimi anlatılacak; daha sonra kronolojik olarak altkültür çalışmalarını ortaya çıktığı Chicago Okulu'na ait yaklaşımlar, okul içinde gerçekleştirilen çalışmalar aracılığıyla incelenecektir. Chicago Okulu sosyologlarının “sapkın davranış” bağlamında temelini attığı altkültür kavramını “medya, ticaret ve kitle kültürü” (Thornton, 1997, s.2) çerçevesinde yeniden şekillendiren Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'ne ait yaklaşımlara değinilecektir. Chicago ve Birmingham ÇKÇM okullarının yaklaşımlarını takiben, bu iki büyük sosyoloji ekolü çevresinde şekillenen altkültür kavramını eleştirerek bu kavrama yeni bir boyut kazandıran ve Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun bir altkültür olup olmadığı sorusunun değerlendirilmesinde büyük öneme sahip olan postmodern yaklaşımlar üzerinde durulacaktır. Son olarak, spor dalı etrafında örgütlenmiş altkültürler üzerinde gerçekleştirilmiş çalışmalar incelenecektir.

1.1. KÜLTÜRDEN ALTKÜLTÜRE KAVRAMSAL GELİŞİM SÜRECİ

Kültür nedir? Onlarca farklı bağlamda onlarca farklı tanıma ve anlama sahip bu kavram yüzyıllardır bilim insanları ve aydınlar arasında geniş kapsamlı tartışmaların sebebi olmuştur. Sözlüklerde, “toprağı ekme; çiftçilik, hayvancılık; balık gibi bazı hayvanların yetiştirilmesi” gibi anlamların yanında aynı zamanda “zihin, yetilerin, davranışların geliştirilmesi, eğitim ve öğretim yoluyla gelişme; eğitilmişlik veya incelik kazanma hali; uygarlığın entelektüel yanı; bir konunun araştırılması veya incelenmesi veya kovuşturulması” anlamlarına da gelen

oldukça belirsiz bir kavramdır (Hebdige, 1988b, s.14). 18. yüzyılın sonlarına kadar genel olarak “yetiştirmek” manasında kullanılan kelime, Fransızca’dan Almanca’ya “civilization” yani “medeniyet” sözcüğünün eşanlamlısı olarak geçmiş ve bu tarihten itibaren ilk defa soyut bir anlam kazanmıştır. (Williams, 1983, s.89). Kültürün İngilizcedeki en karmaşık iki ya da üç kelimeden biri olduğunu belirten Raymond Williams (1983) bu durumun ana sebebinin aynı anda birkaç farklı entelektüel disiplinde ve birbirinden tamamen bağımsız fikir akımlarındaki önemli kavramları ifade etmesi olduğunu belirtir (s. 87).

“Ideas on the Philosophy of the History of Mankind” adlı çalışmasında Herder “Cultur” için şu sözleri söylemiştir: “... hiçbir şey bu kelimenin tüm uluslara ve dönemlere uygulanmasından daha yanıltıcı değildir.” (Herder’den aktaran Williams, 1983, s. 89). Evrensel bir tarih düşüncesine karşı çıkan; bir “kültür”den değil “kültürler”den bahsedilmesi gerektiğini, farklı ulus ve dönemlerin özgül ve değişken kültürleri olduğunu, belirli bir ulus ve dönem içinde belirli toplumsal ve ekonomik grupların özgül kültürlerinin olduğunu savunan Herder’in düşünceleri üzerinde çalışan Williams “kültür” kavramı için ortaya çıkan iki temel tanımdan bahseder (Hebdige, 1988b, s.15 & Williams, 1983, s.89). Bu tanımlardan ilki “‘klasik’ estetik biçimlerin (opera, bale, tiyatro, edebiyat, resim) değerlendirilmesini” ifade etmektedir. Antropoloji kökenli ikinci tanımda ise kültür kavramı şu şekilde açıklanır:

“...sanat ve eğitimin yanında, toplumsal kurumlar ve sıradan davranışlardaki anlam ve değerleri ifade eden özel bir yaşam biçimidir. Böyle bir tanımdan yola çıkılınca kültür analizi belirli bir yaşam biçiminde ve belirli bir kültürde, örtük ve belirtik anlam ve değerlerin açıklık kazanması demektir.”

İkinci tanımlama aracılığıyla kültür artık bir toplumun ritüelleri, gelenekleri ve davranışlarını kapsayan yani yaşam biçimlerinin öğeleri arasındaki ilişkileri inceleyen bir teori haline gelmiştir (Williams’tan aktaran Hebdige, 1988b, s.15). Williams kültürü “‘belirli anlam ve değerleri’ tarihin gizli kalmış temellerini ‘günlük hayat’ta görünürdeki olayların gerisinde yatan ‘genel nedenleri’ ve derin toplumsal ‘eğilimleri’ araştırmayı amaçlayan bir formül’” olarak tanımlar (Hebdige, 1988b, s.15).

Kültürel Çalışmalar alanının yalnızca üniversitelerde yapılan çalışmalarla sınırlı olduğu ilk dönemlerinde yukarıda bahsi geçen iki çelişkili tanım arasında kalınmıştır: “Mükemmelliğin

ölçüsü olarak kültür” ve “yaşama biçiminin bütünü” olarak kültür (Hebdige, 1988b, s.15). John Fiske (1997), kültürel çalışmaların inceleme konusunun ne dar anlamıyla estetik mükemmeliyet (“yüksek sanat”) olarak tanımlanan kültür, ne de aynı derecede dar anlamıyla estetik, entelektüel ve manevi gelişme süreci olarak tanımlanan kültür olmadığını; daha ziyade Williams’ın antropolojiden çıkarsayarak ortaya attığı ünlü kültür tanımı “insanlara, bir döneme veya bir gruba ait belirli bir yaşama biçimi” olduğunu söylemektedir. İlk iki tanımı içinde barındırmakla birlikte bu kültür tanımı, kritik bir şekilde popüler kültür tanımlarının toplumsallığının ve dar anlamlılığın ötesine geçebilir (s.115).

Sanayi devrimiyle birlikte modern ve endüstrileşmiş yeni dünyada “popüler kültür,” “kitle kültürü” gibi kavramlar teknolojiyle birlikte değişen kültürü açıklama girişimiyle ortaya çıkmıştır. Üretimdeki teknolojik gelişmeler tek tip seri üretim tarzının benimsenmesine, dolayısıyla insanların benzer ürünlere sahip olmasına neden olmuştur. Tam da bu noktada popüler kültür kavramı ortaya çıkmıştır çünkü insanlar artık benzer ürünlere, alışkanlıklara, zevklere; genel olarak benzer bir yaşam tarzına sahip olmuşlardır (Dilben, 2016, s.6). Kültürel çalışmalar popüler kültür çalışmalarına indirgenemeyecek olsa da popüler kültür çalışmalarının kültürel çalışmaların merkezinde yer alan bir proje olduğu gerçeği yadsınamaz (Storey, 1997, s.1). Cary Nelson’ın belirttiği üzere “popüler kültürü sabit bir şekilde küçümseyen insanlar kültürel çalışmalar projesini asla tam olarak anlayamazlar” (Nelson’dan aktaran Storey, 1997, s.2).

Kitle kültürü ise popüler kültürden birkaç yönüyle ayrılır. Kitle kavramı için biri olumlu biri olumsuz olmak üzere iki tanımdan bahsedilir. Olumlu anlamı için Raymond Williams (1960) aslında kitlelerin olmadığını, insanları kitleler olarak görme pratiklerinin olduğunu söyler. Kitle, özellikle sosyalist gelenek içinde, benzer amaçlar etrafında bir araya gelen işçi sınıfının gücünü ifade etme aracıdır. Olumsuz anlamı ise edilgen, kültürden yoksun, ilgisiz ve atomize haldeki “kuru kalabalığı” ifade eder (s.313).

Popüler kültür için “halk tarafından yaratılan kültür” ifadesini kullanan Williams, “belli bir toplumsal grup tarafından yaratılıp halk için geliştirilen kültür”ü kitle kültürü olarak kavramsallaştırmıştır. Kitle kültürü bir toplumsal sınıfın başka bir toplumsal sınıf için yarattığı kültür biçimini, yani yönetici sınıflar tarafından halk için yaratılan kültürel ürünleri

tanımlarken popüler kültür halkın kendisi için yarattığı kültürel ürünleri tanımlamaktadır (Aktaran Özbek, 2013, s. 95).

Genellikle aşağılayıcı ve bayağı bir anlama sahip kitle kültürünün yanında, Latince “popularis,” yani “halka ait” anlamına gelen siyasi ve hukuki bir terimden türeyen popüler kültür daha tarafsız durmaktadır. Günümüzde baskın olarak kullanılan bu kelimenin anlamı zaman içinde değişmiş ve artık “çok sevilen” veya “çoğunluk tarafından seçilen” anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Williams, 1983, s.236).

Tarihsel gelişim süreci içinde, çeşitli bağlamlarda onlarca farklı şekilde tanımlanmış ve sosyoloji alanında çalışılmaya başlandıktan sonra -yukarıda bahsedildiği üzere kitle kültürü ve popüler kültür gibi- birçok spesifik alana ayrılmış kültür kavramı, makro bir kültür içinde yaşayan ancak aynı zamanda farklı bir takım kültürel değerler barındıran alt grupları tanımlamak amacıyla ilk olarak Chicago Okulunda “altkültür” adı verilen yeni bir alana ayrılmıştır.

1.2. CHİCAGO OKULU VE ALTKÜLTÜR KAVRAMI

1892’da kurulmuş ve sosyoloji geleneği üzerinde teorik ve metodolojik önemini hala korumakta olan Chicago sosyoloji okulu Birleşik Devletler’de kurulan ilk sosyoloji bölümlerinden biridir (Williams, 2011, 18). Sosyoloji alanında altkültürlere ilişkin ilk tartışmalar Chicago Okulu sosyologları tarafından 1920’ler ve 1930’larda kent sosyolojisi (ya da kent etnografisi) çalışmalarının temel kavramsal çerçevesi etrafında başlatılmıştır (Bennet & Kahn-Harris, 2004, s.3). Her ne kadar bu dönemin sosyologları kendilerini altkültür araştırmacısı olarak tanımlamasalar da bu alandaki tartışmaları hızlandıran ilk çalışma 1915 yılında, Chicago Okulu’nun öncü güçlerinden biri olan Robert E. Park tarafından yapılmıştır. “The City” adlı çalışmasında Park, kentlerdeki sosyal grupların ayrıntılı bir haritasını çıkarmayı amaçlamıştır çünkü ona göre şehir yalnızca sokaklar, binalar, elektrik direkleri, tramvaylar ve telefonlardan oluşan bir yapı değil, aynı zamanda doğa ve insan doğasını (ekoloji) yansıtan ve toplum içindeki grupların kendi değer ve normlarını oluşturdukları bir alandır (Park, 1915, s.16). Park, şehrin çok katmanlı bir yapıda olduğunu, mesleki ve aykırı

oluşumlardan meydana geldiğini ve mesleki oluşumlarda toplumsal dayanışmanın iş bölümüyle sağlandığını söylemektedir (ss.20-26). Robert Ezra Park, çalışmasının verilerini toplamada yararlandığı “katılımlı gözlem” yönteminin kent sakinlerinin gelenek, görenek, inanç, sosyal eylem, yaşam ve davranışlarına dair genel kavrayış için en değerli yöntem olduğu önermesi ile araştırmacıları “kent ortamında insan davranışını gözlemlemeye ve incelemeye” çağırmıştır (Thornton, 1997, s.12).

Buradan hareketle, Chicago Okulu’nun kent sosyolojisi, ekoloji, ırk sorunları, sosyal etkileşim ve kriminoloji gibi alanlarda gerçekleştirdiği çalışmalarında kullandığı kavramların tanıtılması önem arz etmektedir. Bu kavramların anlaşılabilmesi için öncelikle okulun çalışmalarının dayandırıldığı felsefi arka plan olan “pragmatizm”den kısaca bahsedilecektir (Morva, 2013, s. 23-24).

Sosyoloji disiplini 1900’lü yılların başında “sosyal problem çözme bilimi” olarak şekillenmiş, Chicago sosyoloji okulu da benzer bir güdüyle kurulmuş ve Amerika için yeni olan bu bilim Charles Sanders Peirce tarafından geliştirilen ve deneyciliğe vurgu yapan bir eylem teorisi olan “pragmatizm”e uygun bir saha oluşturmuştur (s.48-49). Pragmatizm için yapılabilecek tek bir tanım olmamakla beraber farklı isimler çevresinde şekillenen çeşitli pragmatizm anlayışları mevcuttur. Pierce’in pragmatizmi “bir nesnenin duyu etkileri idesi, o nesne idesinin tamamıdır” iddiasında bulunan bir anlam felsefesiyken; Williams James bunu “eğer tatmin edici şekilde işliyorsa yani fail için öngörülen deneyimleri üretiyorsa bir idenin doğru olduğunu savunan” bir hakikat kuramı haline getirmiştir (Jenks, 2007, s.78). Pragmatik sosyal teori sorun çözmekten fazlasını yaparak “insanı, biyolojik ve psikolojik özelliklerini göz önünde bulundurarak toplumsal koşulların etki ettiği ve toplumsal koşullara etki eden bireyler olarak, kendine özgü koşullara sahip bir zaman ve mekana konumlanmış” ve bu şekilde yeni toplumsal düzeni, bireyleri anlamaya ve yorumlamaya çalışmıştır (Morva, 2013, s.49). Birey merkezli sosyoloji incelemeleri yapan Chicago Okulu geleneğine göre toplumsal failer yaşamları boyu insanlarla etkileşime girerek öğrenmekte olan birer “benlik”tir. Bireyler benliklerinin oluşum sürecinde ve sonrasında sürekli bir “toplumsallaşma”nın içinden geçerler ve bu durum “yetişkin toplumsallaşması” olarak adlandırılır (Jenks, 2007, s.77-78).

“Yetişkin toplumsallaşması” Chicago Okulu’nun özellikle mesleklere dayalı sosyolojik incelemelerinde sıkça başvurulan bir kavramdır (s.78). Bu alanda yapılan çalışmaların ilk örneklerinden biri 1932’de Paul Cressey tarafından erkeklerle para karşılığı dans eden kadınların yaşamlarını konu edinen “The Life-Cycle of the Taxi-Dancer” adlı çalışmadır. Cressey, örneklem grubu olan kiralık dansçı kadınların kariyerleri boyunca genellikle toplumdaki statülerini kaybederek zaman içinde seks işçisine dönüştükleri sonucuna varmış ve kiralık dansçıların bulundukları toplum içinde ikincil grup konumuna düştüklerini belirtmiştir (Cressey, 1932, ss.28-30). Henüz altkültür kavramı ortaya çıkmadan önce yapılan bu çalışma, kiralık dansçılık kariyerini seçen kadınların yaşam döngüleri ve kariyerde ilerleme süreçleri, sosyalleşme pratikleri üzerinde gerçekleştirdiği detaylı incelemeler sonucunda bu dansçıların şehirden şehre göç ederek dans eden ve “sapkın” olarak nitelenen insanlar olduklarını belirtmiştir (s.39).

Chicago Okulu sosyologlarının altkültür araştırmalarında başvurdukları bir diğer kavram ise “sembolik etkileşimcilik”tir. Sembolik Etkileşimcilik Chicago Sosyoloji Okulunun erken dönemlerinde, William James ve John Dewey’nin pragmatizm felsefelerinin, George Herbert Mead’in sosyal psikolojisinin ve Max Weber ve George Simmel’in yorumcu (interpretivist) sosyolojilerinin bir sentezi olarak ortaya çıkmış sosyolojik bir perspektiftir. 1920’lerde toplum, dil, benlik ve zihin kavramları arasında bir bağlantı oluşturarak ders veren Mead’in öğrencilerinden biri olan Herbert Blumer, Mead’in sosyal psikoloji teoremini geliştirerek bireyler ve toplum arasındaki ilişkiyi konu alan sosyolojik bir teori ortaya çıkarmıştır. (Williams, 2011, s.37). Blumer’e göre toplum yalnızca insanlar arası etkileşim değildir; etkileşim dil ve toplumsal nesnelerin ortak anlamlarıyla sağlanır (Blumer, 1986, s.6). İnsanların yaşadıkları toplum ortamı dışında tanımlanamayacaklarını iddia eden sembolik etkileşimcilikte ortak anlam, toplumsal dünyanın bazı parçalarına işaret eden ya da onları temsil eden ve kültüre insanların birbirleriyle olan etkileşimleri yoluyla yayılan “semboller” içinde bulunur (s. 79). Semboller ve insanlar arası etkileşim altkültür araştırmaları için son derece önemlidir çünkü genellikle bir altkültürel grubu toplumun geri kalanından ayıran etken ortak anlamdaki ya da bireylerarası etkileşimsel sınırlardaki bir farklılıktır (Williams, 2011, s.38). Bu çalışma için arz ettiği önem nedeniyle sembolik etkileşimcilik yaklaşımı saha verilerinin analizi sırasında ayrıntılı şekilde açıklanacaktır.

20. yüzyılın başında dünyanın en hızlı artan nüfusuna sahip Chicago'nun kenar mahallelerine taşınıp, hakim kültür tarafından "sapkın" (deviant) olarak nitelenen ve kentsel bir problem olarak görülen farklı etnik grupların oluşturduğu altkültürlerin davranışları sosyokültürel açıdan incelendiğinde bir anormallik ya da psikolojik sorundan ziyade önceden belirlenmiş kültürel normlara verilen normal bir tepki olarak değerlendirilmişlerdir (Bennett & Kahn-Harris, 2004, s.3). Şehirler aykırılıkları bastırmak ve engellemek için çabalasa da aynı düşünce, değer ve zevklere sahip insanlarından oluşan aykırı grupların bir araya gelerek "ilkel" veya "sapkın" arzularını gerçekleştirebilecekleri; kendi ahlaki değer ve normlarını oluşturabilecekleri serbest bir alan da sağlamaktadır (Park, 1915, ss.17-18).

Niteliksel ampirik çalışmalar yapan Chicago Okulu, insanların gündelik yaşamdaki davranışlarının ve insanlarla olan iletişimlerinin gözlemleyerek inceleyen, birey merkezli ve etkileşimci bir kent mikro-sosyolojisi ile tanınmıştır (Jenks, 2007, s.77; Thornton, 1997, s. 11). Kent sosyolojisi çalışmaları, 1910'a kadar olan 50 yıllık süreçte 10bin kişilik küçük bir kasabadan 2 milyonun üzerine bir nüfusa ulaşmış ve ampirik kent çalışmaları için muazzam bir ortam haline gelmiş bir şehirde bulunan, Chicago Okulu sosyologlarıyla birlikte hız kazanmış olsa da, kökenleri 1887'de toplumsal bağ içindeki iki tip birlik arasında ayırım yapan Ferdinand Tönnies tarafından kullanılan "topluluk" (Gemeinschaft) ve "toplum" (Gesellschaft) kavramlarına dayanmaktadır (Jenks, 2007, s.36; Williams, 2011, s.18). Tönnies'in bu sınıflandırma biçimleri her ne kadar ampirik betimlemelerden ziyade, yorumlama araçları olsalar da (Jenks, 2007, s.36-37), endüstrileşme öncesinde yakın aile bağları ve komşuluk ilişkileri ile nitelenen, benzer dünya görüşünü paylaşan küçük topluluklardan farklı olarak, yabancı insanlarla sürekli iletişim halinde olmayı gerektiren büyük şehir yaşamını açıklama konusunda son derece gerekli bir teoridir (Williams, 2011, s.18).

Milton Gordon (1947), sosyologların kalabalıklaşan ve toplumsal gruplar arası farkların belirginleşmesi ile giderek parçalanın nüfus üzerinde incelemeler yapmasını kolaylaştıracak bir kavram ihtiyacından yola çıkarak toplumu demografik özelliklerine göre kategorilere ayıracak bir altkültür kavramının genel tanımını yapmıştır (s.40). Gordon bu konudaki düşüncesini şu şekilde ifade eder:

“Alt-kültür kavramının -burada ulusal kültürün içindeki alt-bölümleri atıfta bulunan bir kavram olarak kullanılmaktadır- sınıf statüsü, etnik köken, yerel/taşra ya da kentsel yerleşim ve din mensubiyeti gibi toplumsal değişkenler ile birlikte genişletilmiş şekilde kullanılması çok büyük faydalar sağlayabilir (...)” (Gordon, 1947, ss.40-41).

Gordon’un yapmış olduğu bu bölümlenme sayesinde artık bir gruptan bahsederken yalnızca “Negro” olarak değil “Güneyli, taşralı, alt-sınıf Negrolar” ya da “Kuzeyli, kentli, orta-sınıf Negrolar” olarak bahsedilebilecektir (s.41). Bu tanımın altında yatan düşünce ise bir bireyin kültürünün o birey üyesi olduğu belirli bir demografik kategorinin kültürü ile bağlantılı olduğudur. Ancak belirli toplumsal özellikleri paylaşan tüm insanların aynı zamanda aynı kültürü paylaştığını varsayan bu tanım oldukça yetersizdir (Williams, 2011, s.7).

Albert Cohen 1955’te yayınladığı “A General Theory of Subcultures” adlı çalışmasında “tüm insan eylemleri sorunları çözmeye yönelik süregiden bir girişimler dizisidir” şekilde farklı bir perspektif altkültür kavramına yeni bir soluk kazandırmıştır (Cohen, 1955, s.44). Howard Becker (1951) ve Albert Cohen gibi dönemin önemli Amerikalı teorisyenleri 1950’lerde “altkültür” kavramını ana akım toplum tarafından ahlaki açıdan “sapkın” davranışlar olarak nitelenen eylemler sergileyen; şehirlerdeki hakim toplumun değerlerine ve düzenine karşı bir tepki ve muhalefet içinde olan insanların bir araya gelmesi ile oluşan grupları tanımlayan bir terim olarak kurgulamışlardır (Williams, 2011, s. 7). Bu tanıma göre, eğer bir grup insan herhangi bir sebep ile hakim kültürel kaynaklara ulaşmakta sorun yaşıyor ve bu sorunları kolektif olarak çözmeye çalışıyorsa bir altkültürün ortaya çıkması muhtemeldir (Gordon, 1947, s.40). Anglo-Amerikan sosyolog ve kriminologları tarafından suçbilim çalışmalarında altkültür terimini daha çok hakim toplumun onaylamadığı davranışlarda bulunan ve belirli müzik türleri, moda, dövmeler ve dil özellikleriyle özdeşleşen kentli erkek işçi sınıfı gençlik çetelerini tanımlamak için kullanmışlardır (O’Connor, 2004, ss. 409-410). Albert Cohen’in altkültür teorisine demografik değil davranış temelli olduğu düşüncesinden yola çıkan Howard Becker 1963’te gerçekleştirdiği çalışması “The Culture of a Deviant Group: The ‘Jazz’ Musician” ile kolektif “sapkın” davranışın ancak bir grubun üyelerinin kendilerini bilinçli şekilde ana akım toplumun karşısı olarak tanımladıklarında altkültürel bir özellik olduğunu vurgulamıştır (Becker, 1963, ss.57-58).

Gordon'un altkültür kavramı üzerine gerçekleştirdiği çalışmaları akiben, 1970'te John Irwin altkültürel olarak daha çoğulcu ve göreceli bir hale gelen Amerika'da değişen anlamları ve altkültür kavramını yeniden keşfetmiştir (Irwin, 1970, s.68). Irwin, kitle iletişim araçları, davranış-bilimcilerin "sapkın altkültür"leri açığa çıkarması, coğrafi akışkanlık ve yüksek eğitim oranları sayesinde daha geniş kitlelerin Amerika'daki geniş kültürel çeşitliliğin farkına vardığını belirtir. İnsanların artık kendi kültürlerine göre "iyi" ya da "doğru" olanın aslında göreceli olduğunun farkına vardıklarını ve bu farkındalığın sıradan insanlar arasındaki etkileşimin doğasında iki değişime yol açtığını söyler. Bu değişimlerden ilki, kültürel anlamlar ve bireylerin inançları ve değerleri açık eylem kategorilerine dönüşür. Sıradan insanlar bu kategorileri sentezleyerek bir bütün olarak tasarlamaktadırlar. İkincisi ise, bu eylem kategorilerinin daha açık hale gelmesi ile bireylerin eylemlerinde daha bilinçli bir hale gelmesidir. Bireyler, kültürel bileşenleri bilinçli olarak karşılaştırıp ve paylaşarak bu bileşenler arasında akla uygun ve tutarlı bir ilişki kurmaktadır. Böylece, altkültürler açık ve önemli bir eylem sistemi haline gelmiştir (ss. 68-69).

Chicago Okulu'nun toplum içinde konumlanmış "sapkın davranışları" anlamlandırmak üzere kavramsallaştırdığı altkültür çalışmalarının ardından Britanya'da İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan işçi sınıfı gençlik kültürlerini açıklamak adına, radikal derecede farklı bir altkültür yaklaşımı oluşturulmuştur (Bennet and Kahn-Harris, 2004, s.4; Williams, 2011, s.26).

1.3. BRİTANYA GELENEĞİ VE ALTKÜLTÜR ÇALIŞMALARI

Birmingham Kültürel Çalışmalar Merkezi 1964'te Britanya'da kurulmuştur (Gelder, 1997, s.83). Sosyal bilimler ve beşeri bilimlerde eğitim almış bir grup Britanyalı bilim insanı ÇKÇM içinde kurdukları kültürel çalışmalar alanında, özellikle, İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan işçi sınıfı mensubu gençler üzerinde altkültür çalışmaları yapmışlardır (Williams, 2011, s.26). Britanya'da yapılan ilk altkültür çalışmaları, tıpkı Birleşik Devletler'de yapılan altkültür çalışmaları gibi, gençlik "çete"lerinin "sapkın" davranışlarını ele almış ve bu çetelerin tarza dayalı gençlik kültürlerini açıklamak için kullanmıştır (Bennet, 1999, s.600). Önceleri bu gençlik altkültürlerinin "topluluk" ve "mekan" konuları açısından incelemeye

yoğunlaşan ÇKÇM araştırmacıları, 1970'lerin ortasından itibaren gençlik altkültürlerini Britanya'da süregiden sınıf çatışmasının bir göstergesi olarak gören makro bir yaklaşım geliştirmişlerdir (Bennet ve Kahn-Harris, 2004, ss.4-5).

Birmingham'da üretilen altkültür teorileri Amerikan ekolünün etnografya ve “sapkın davranış” temelli geleneğini değil, toplumsal sınıf kavramına vurgu yapan neo-Marksist yaklaşımları ve ideolojileri benimsemiştir (Williams, 2011, s.26). Bu bağlamda, 1970'lere gelindiğinde, kapitalizme olan eleştirel yaklaşımları çerçevesinde erkek işçi sınıfı gençlerin “hakim” (dominant) ve “ebeveyn” (parent) kültürün hegemonik değerlerine karşı direnişleri kültürel çalışmaların konusu haline gelmiştir (Clarke vd., 2006, s.7). Elbette, ebeveyn kültüre direniş yalnızca düzenli bir iş bulup durulana kadar aileleri ile sorunlar yaşayan gençler ile ilgili değil, gençlerin karmaşık toplumsal yapıyı anlayabilme ve bu karmaşa içinde yaşayabilme yöntemleri ile ilgilidir. Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi, işçi sınıfını anlamanın yolunun kapitalizmi destekleyen devlet ve diğer kurumlara verilecek referanslardan geçtiğini iddia eden, Neo-Marksist teorisyenler Louis Pierre Althusser, Antonio Gramsci ve Roland Barthes'ın etkisi sayesinde toplumsal sınıf incelemelerine yönelmiştir (Torkelson, 2010, s.259). Bu teorisyenlerin etkisi ile ÇKÇM akademisyenleri, devletin ideolojik aygıtlar ve aile, eğitim sistemleri, siyaset, kültür ve medya gibi toplumsal kurumlar aracılığıyla süregiden güç ilişkilerini işçi sınıfından sakladığı ve böylece insanların alt sınıftan olmalarını doğal ve kaçınılmaz bir durum gibi görmelerini sağladığına inanmışlardır (s.259). Merkez teorisyenleri gençlik altkültürlerini tanımlamak için öncelikle Gramsci'nin “hegemonya” kavramından yola çıkarak bu altkültürlerin bağlı oldukları ebeveyn işçi sınıfı kültürü ile hegemonik hakim kültür arasındaki diyalektik ilişkiler kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Clarke vd., 2006, s.28).

Önemli bir Marksist teorisyen olarak bilinen Gramsci, Karl Marx'ın yazı ve düşüncelerine büyük ölçüde sadık kalarak teoriler üreten geleneksel Marksistlerden farklı olarak toplumsal ve kültürel analizlerde yalnızca ekonomik “alt yapı”nın (base) değil, kültürel “üst yapı”ların (superstructure) da büyük önem arz ettiğini vurgular (Jenks, 2007, ss.151-152). Kültürel hegemonya teorisini ortaya attığı eseri olan “Prison Notebook”ta (1971) hegemonya, herhangi bir toplumda iktidarı güç kullanarak değil halkın kendi iradesiyle itaat ettiği bir yönetici sınıfının alt sınıflar üzerindeki mutlak hakimiyetine işaret eden bir düşüncedir (Williams,

2011, s.26). Marx'ın işçi sınıfının (proleterya) hakim sınıfı (burjuvazi) devirebileceğini iddia eden teorisinin aksine, Gramsci böyle bir devrimin gerçekleşemeyeceğini çünkü hakim sınıf, işçi sınıfı da dahil, toplumun tüm üyeleriyle sosyalleşerek elitlerin üstünlüğünün doğallığını ve normallliğini gösterdiğini söylemektedir (s.27). Hegel'in "sivil toplum" ve "politik toplum" olarak iki alana ayırdığı otorite kavramını, Gramsci tekrar ele alarak; politik toplumun merhametsiz tahakküm (dominance) temelli yapısı karşısına oydaşıma (consensus) dayalı sivil toplumu koymuştur (Jenks, 2007, s.152). Gramsci'nin bu kuramına göre devletin otoritesini meşru kılan hegemonya ve halkın "rıza"sıyla (consent) elde ettiği tahakkümdür (Gramsci, 1992, s.80). Birmingham ÇKÇM, Gramsci'nin bu çalışmasını kültürel çalışmalara uyarlayarak günümüz kapitalist toplumlardaki sınıf ilişkilerinin süregiden bir "hegemonik" mücadelenin etrafında sürdüğünü savunmaktadır (Bennet ve Kahn-Harris, 2004, s.5).

Başka bir Marksist düşünür olan Louis Althusser, Gramsci'nin hegemonya teorisinden de faydalanarak modern devletin işleyişi ve bunun özneler üzerindeki etkisini gözlemlemeye yardımcı olan "İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları" ("Ideology and Ideological State Apparatuses") teorisini geliştirmiştir (Althusser, 1971, s.127). İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere'de genç işçi sınıfı erkekler üzerinde çalışmalar yapan Birmingham ÇKÇM için son derece önemli teorisyenlerden biri olan Althusser, siyaset bilimi ile sınırlanmış hegemonya kavramını genişleterek modern devletlerin denetim mekanizmalarına dair bir kuram oluşturmuştur (Althusser, 1971, s.127; Williams, 2011, s.27). Jenks'e (2007) göre "Althusser, modern iktidarın artık kaba kuvvete dayanmadığına, her şeye gücü yeten bir aşırılık olmadığına, daha ziyade, gizlilikle kurulduğuna inanmaktaydı. Bireyler sıkı disiplin altında tutulmak, emredilmek hatta manipüle edilmek yerine, dahil edilmektedir" (s.155). Çünkü Althusser, öznelerin, iktidarı hayatlarına şekil veren, doğal bir sağduyu biçimi olarak kabul etmeden toplumsallaşmalarının imkansız olduğunu düşünmektedir. Althusser'in ideoloji kavramı öznelerin üretildiği ve toplumsal yapılar içinde çeşitli yollarla hareket edebilmelerini sağlayan bir pratiktir (Althusser, 2003, s.60). İdeoloji öznelere egemen değerleri –din, eğitim, hukuk, siyaset, kültür, aile, kitle iletişimi gibi- Devletin İdeolojik Aygıtları aracılığıyla özümseterek onları içinde bulundukları sisteme uyumlu hale getirir (Öztürk, 2007, 72). Althusser'e göre, Devletin İdeolojik Aygıtları'nın işlevi ideoloji üretmek; kapitalist toplumlarda var olan sınıf ilişkilerini yeniden üretmektir (Stevenson, 2008, s.26). Devletin İdeolojik Aygıtları'nın sınıf mücadelesi için arz ettiği önem bu aygıtların siyasal

toplumsallaşmaya yaptığı katkılardan kaynaklanmaktadır. Ayrıca, toplumdaki egemen sınıfın bu aygıtları –hükümet, ordu, yönetim, polis, mahkeme, hapishane gibi kurumlardan oluşan Devletin Baskıcı Aygıtları gibi kolayca kontrol altına alamaması da arz ettiği önemi yüceltmektedir (Sucu, 2012, s.33). Devlet, siyasi kitle üzerinde Devletin Baskıcı Aygıtlarını kullanarak zor kullanmak yerine, Devletin İdeolojik Aygıtları aracılığı ile uzlaşma yoluna girer. Bu kültürel haritada altkültürlerin yeri belirgindir. Altkültürler, kendilerine özgü muhalif bir duruşa sahip olabilir, egemen kültüre bir direniş gösterebilirler ancak bu altkültürler egemen kültürle ilişki içindedirler. Jenks (2007) Althusser’in bu kuramının kültürel çalışmaları için önemini şu şekilde ifade etmektedir:

(...), kültürel deneyim ve toplumsal ilişkilerin örgütlenmesi çeşitli olsa da, hepsi toplumdaki iktidara erişim tarafından belirlenir. İktidar temelli farklılaşma hayatı önem taşır. Genel, paylaşılan, ortak kültür (ki bunların hepsi de ideolojik terimlerdir), “egemen kültür” olarak kavranabilir ve bu kültür, onun hâkimiyetinin yeniden üretilmesine hizmet eden çeşitli devlet aygıtları tarafından bireylere aktarılır. Bu durumda, daha önce ele aldığımız gibi, hegemonyacı olduğu kadar tahakkümcüdür de. Şimdi, altkültürler, değişiklikler, farklılıklar, zıtlıklar veya direnişler olabilirler, fakat hepsi de egemen kültürle bir ilişki içinde mevcuttur (s.117).

1970 yılında, Birmingham ÇKÇM, altkültürel grupların ana akım kültür ile etkileşimde olduğunu iddia ederek, altkültürün kontrollü bir kültür içinde yerleşmiş etkileşimden doğduğunu savunan teorilerden ayrılmıştır (Roberts, 1976, s.207). Birmingham Okulu araştırmacıları bu teorileriyle Tedler, Modlar, Dazlaklar gibi savaş sonrası İngiltere’inde ortaya çıkan gençlik altkültürlerini, serbest zaman aktiviteleri, giyim tarzları, yaşam tarzları açısından incelemişlerdir. Araştırmacılar, özgün işçi sınıfı altkültürlerinin savaş sonrası Britanya statüskosu tarafından desteklenen birçok kuruma ve işçi sınıfının problemlerine karşı sergiledikleri bir çeşit kültürel direniş olarak nitelemişlerdir (Clarke vd., 2006, s. 24). 1950’lerin sonlarında, savaş sonrası İngiltere’de meydana gelen, gençlere yönelik tüketim nesnelerinin artışı, serbest zaman endüstrileri, kitle iletişimi, kitle sanatı ve kitle kültürünün gelişimi, savaşın yıkıcı toplumsal etkilerinden olan çocuk suçluların sayısının artması, eğitim sistemindeki değişimler, giyim ve popüler müzikle bağlantılı olarak farklı tarzların oluşumu gibi değişimler sonucu işçi sınıfı gençleri “kuşaksal olarak bilinçli” (generationally consciousness) duruma gelmişlerdir (Hebdige, 2002, s.74). Bu bağlamda, merkezin yaklaşımına göre, gençlik altkültürleri yaşam tarzları, giyim tarzları, saç biçimleri, dil kullanımları, dans ve müzik seçimleri, uyuşturucu kullanımları ve serbest zaman aktiviteleri

yoluyla statüskocu kurumlara ve hakim toplumsal düzene olan memnuniyetsizliklerini ifade etmektedirler (Willis, 2006, s.89). Altkültürlerin özellikle işçi sınıfı gençliğinde ortaya çıkmasının sebebinin, gençlerin hegemonik ideolojiye boyun eğen yerel işçi sınıfı ebeveyn kültürleri ile hakim (dominant) kültür arasında kaldıkları özel durum olduğuna inanılmaktadır (Clarke 2006, s.28). Bu durumun, gençlerin içinde bulundukları iç karartıcı koşullar ile aile ve devlet kurumları tarafından mümkün olduğuna inandırıldıkları yaşam arasında bir kopukluk deneyimlemelerine sebep olduğu iddia edilmiştir. Bunun sonucunda da gençler sınıfsal kimliklerini korurken hem hegemonik kültüre direniş gösterme hem de ebeveyn kültürlerinden bağımsızlıklarını kanıtlama ihtiyaçları arasında ikilem yaşamışlardır (Clarke vd., 2006, s.94). Bu zorluklarla mücadele eden işçi sınıfı gençliği, direnişçi altkültürler oluşturarak sorunlarını “sihirli” bir şekilde çözebileceklerine inanmışlardır (Cohen, 1997, s.49). Phil Cohen, bu durumda işçi sınıfı gençlik altkültürlerinin direnişlerinin hayali ve sembolik olabileceğini; içinde bulundukları ebeveyn kültür içindeki aykırılıkları çözemediklerini ifade etmiştir (1997, s.57). Buna bağlı olarak, altkültürlerin kendilerine özgü değerleri ve tarzlarıyla, hegemonyaya karşı olan direnişleri aslında doğrudan değil tamamen sembolik olarak gerçekleşmiştir. ÇKÇM araştırmacıları, gençlerin altkültürel direnişlerinin büyük ölçüde dış görünüşlerinde açığa çıktığını savunmuşlardır. İşçi sınıfı gençleri bu işaret ve semboller, ebeveyn kültürlerinden farklılaşan ve hegemonik kültüre direnç gösteren işçi-sınıfı tarz ve kimlikleri arasında bir ayrım oluşturmak amacı ile kullanmışlardır. (Hebdige, 1979, s.81). Bunun sonucunda oluşan “brikolaj”ın, dışarıdan kaotik görünmesine rağmen, belirli bir altkültürel perspektiften bakıldığında o altkültür üyelerinin içinde bulundukları dünyayı anlamalarına yardımcı olan benzeşik (homologous) bir tarz ve jargon oluşturmalarına yol açtığı düşünülmektedir (Willis, 2014, ss.126-127).

Stenley Cohen ilk olarak 1972’de yayınlanan “Folk Devils and Moral Panics” adlı kitabında “toplumsal değer ve çıkarlara karşı bir tehdit olarak ortaya çıkan; doğası kitle medyası tarafından stilize edilmiş ve tek tipleştirilmiş bir moda içinde sunulan; editörler, din adamları, siyasetçiler ve diğer sağ-düşünceden insanlar tarafından ahlaki sınırlar konulan; toplumsal itibara sahip uzmanlar tarafından tanıları ve çözümü anlatılan; kopyalama yolları evrimleşen ya da (daha çok) başvuru; durumları önce kaybolan, örtülen ya da bozulan ve sonra daha görünür olan bir durum, olay, birey ya da grupları” ortaya çıkartan tepkileri ifade etmek için “ahlaki panik” kavramını geliştirmiştir (Cohen, 2002, s.1). Toplum içindeki altkültürlerle

yaptığı çalışmalar üzerinden geniş kamusal meselelere vurgu yapan Cohen'in asıl ortaya çıkarmaya çalıştığı nokta medyanın bu altkültürlerle ilgili yaptığı haberler ve kamusal tepkilerin abartılı ve çarpıtıcı niteliği olmuştur (Smith, 2003, ss.287-288).

İkinci Dünya Savaşından bu yana Britanya'da en sık karşılaşılan ahlaki panik davranışları “sapkın” (deviant) ya da “suçlu” (delinquent) olan –neredeyse hepsi işçi sınıfı, fakat yakın tarihte orta sınıf ya da öğrenci temelli- çeşitli gençlik altkültürleridir (Cohen, 2002, s.2). “Sapkın davranış”, suç sosyolojisinde suç işlemek, uyuşturucu kullanmak, zihinsel hastalık ve diğer toplumsal “sapkınlık” ya da sorunlu davranışlar olarak tanımlanabilir. Genellikle şiddet ile ilişkilendirilen bu “sapkın” gençlik altkültürlerine örnek olarak İngiltere'deki “The Teddy Boys,” “The Mods” ve “Rockers” verilebilir. Ahlaki panik, bireylerin korku ve kaygılarından kaynaklanmakta ve bunun zamanla yerini, örneğin, ırkçılığa bırakmaktadır. Bu altkültürel gruplar, toplum tarafından günah keçisi ilan edilmişlerdir. Bu günah keçilerine, “sosyal kaygı” üreten, çeşitli düzensizlik ve karmaşaya sebebiyet verme rolü biçilmiştir; fakat, onlar aslında bir anda “günah keçileri” olmamış; belirli durumlardan dolayı ve belirli aktörler tarafından günah keçisi ilan edilmişlerdir (Hall vd, 1982, s.157).

Bir diğer örnek ise 1960'larda, Amerika'da siyahi gettolarında yaşayan Afro-Amerikanlar'dır. İşçi sınıfı genç siyahi erkeklerin gasp ve hırsızlık yaptıkları ile ilgili birçok içerik kitle medyası tarafından yansıtılmış ve toplumda ahlaki panik uyandırmıştır. Bu durumun sonucu olarak, toplumun tepkileriyle ötekileştirilen gençler dışlanmışlar, işsiz kalmışlar ve bunun sonucu olarak suça yönelmişlerdir. Ahlaki panik suç oranlarının artmasına sebep olmuştur (s.20). Becker bu konu hakkında şunları ifade etmiştir:

Sapkınlık toplum tarafından yaratılır. Sapkınlığın nedenlerinin sapkının toplumsal statüsünde yattığı ya da “toplumsal etkenler”in onu bu davranışı sergilemeye teşvik ettiği genellemelerini kastetmiyorum. Anlatmak istediğim bundan ziyade, *toplumsal grupların uyulmadığı takdirde sapkınlığı oluşturan kurallar yarattığı* ve bu kuralları belirli insanlara uygulayıp onları yabancı (outsider) olarak etiketleyerek sapkınlığı oluşturduğudur. Bu açıdan bakıldığında, sapkınlık bir insanın eylemlerinin niteliği *değil*, aksine diğer insanların bir “suçlu”ya (“offender”) uyguladığı kurallar ve yaptırımların bir sonucudur. Sapkın, bahsi geçen etiketlerin başarıyla uygulandığı kişidir; sapkın davranış, insanların sapkın olarak etiketlediği davranıştır. (Becker, 1966, ss.8-9).

Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi teorisyenlerinin altkültür incelemeleri arasında en çok bilinen üç çalışma –Ted’ler (Teddy Boys), Mod’lar, Dazlaklar (Skinheads)-tarzın altkültürel grupların direnişlerini ifade etmeleri için arz ettiği önemi kanıtlamaktadır. Tony Jefferson (1976), İngiltere’de 1950’lerin başlarında ortaya çıkan, Kral Edward dönemi üst sınıfların giyim tarzını benimseyen işçi sınıfı gençlerin oluşturduğu Teddy Boys (the Teds) altkültürünü incelemiştir. Jefferson’ın bu çalışmada üzerinde durduğu ana tema Ted’lerin sürekli tehdit altındaki alanlarını ve zayıflayan toplumsal statülerini korumaya çalışmalarıdır (Jefferson, 2006, s.68). Onları rahatsız eden durum, mahallelerinde ortaya çıkan yabancı yatırımcıların “geliştirme” çalışmaları ve ülkeye sayıları artmaya başlayan siyahi göçmenlerdir. (s.68).

Buna bağlı olarak, Tedler hem yaşama alanlarını hem de o alanlardaki mahalle bağlarını kaybetmişlerdir. Bu tehdide tepki olarak güçlü bir dayanışma grubu (“group-mindedness”) oluşturmuşlardır (s.67). Hakaretlere karşı aşırı duyarlı bu gençler eğitim almayı ve çalışmayı reddetmekte, bu sebeple kaybettikleri toplumsal statüyü ve yaşam alanlarını geri kazanmak için özgün bir tarz yaratmışlar, saldırgan –hatta ırkçı- bir tavır benimsemişlerdir. Böylece Tedler, yüksek oranlardaki işsizliğe ve niteliksiz işlere rağmen kazandıkları paranın büyük bir kısmını “Teddy Boy üniforması” diye adlandırdıkları Kral Edward dönemi giyim tarzını oluşturmak için harcamışlardır. Uzun kaşe ceketler, dar pantolonlar, sivri-burun ayakkabılar ve süslü yelekler giyerek işçi sınıfının kaybettiği toplumsal statüyü geri kazanma bir yolu olarak üst sınıfların giyim tarzını satın almayı seçmişlerdir (ss.69-70).

Bu altkültürel grup, yaşam alanından ziyade tarza odaklanan yeni bir tür mahalle ağı; bir topluluktur. Tarz ve dış görünüş onların anlam ve topluluk hissi yaratmak için kontrol altına almak zorunda oldukları etkenlerdir, çünkü mahalleleri içindeki anlamları kontrol etme yetisi bahsi geçen yatırımcımlar ve siyahi göçmenler tarafından ellerinden alınmıştır (s.70). Ted’ler giyim tarzları aracılığıyla karşılaştıkları bu toplumsal duruma kültürel bir anlam vermiş; kendi toplumsal gerçeklikleriyle uzlaşmışlardır.

Dick Hebdige (1976), başka bir Londralı işçi sınıfı altkültürü olan Mod’lar (the Mods) üzerine çalışmıştır. 1960’larda büyük işçi göçleri almakta olan İngiltere’de, işçi sınıflarının da yaşadığı bölgelere büyük bir siyahi göçmen topluluğu yerleşmiştir. Kaçınılmaz şekilde bu

farklı ırk grupları arasında bazen olumsuz bazen olumlu etkileşimler yaşanmıştır. Mod'lar genç işçi sınıfı kültürü içinde Karayipli göçmenlerin ülkelerinde yaşamasını destekleyen; onlar ile dostluk ilişkileri geliştiren ve Karayiplilerin tarzlarını taklit eden ilk altkültürel gruptur (Hebdige, 2004, s.53).

Teddy Boy'lar ile karşılaştırıldığında çok daha sakin ve zariftirler. Orta sınıf dış görünüşünü benimseyen Mod'lar gömlek yakaları, özel yapım ceketler ve ayakkabılarıyla oldukça temiz ve düzenli görünen işçi sınıfı erkeklerden oluşur (s.54). İş ve serbest zaman aktiviteleri arasında bir denge kurmak amacıyla Mod'lar kısa ve düzgün saçları olan, takım elbiseleriyle ve skuterleriyle hem gizli hem de açık bir tarz yaratmışlardır. Hebdige, Mod'ların çalışma şartları üzerinde kontrol sahibi olmayı arzuladıklarını, ancak bunun yerine boş vakit aktiviteleri üzerinde kontrol sahibi olabildiklerini belirtmektedir. Bu kontrol mükemmeliyetçi bir tarz; anlık ve materyalist bir hazdan ibarettir. Nitekim, hakim kültüre ait eşyaların Mod'lar tarafından kullanım biçimleri farklı anlamlar üretmiştir. Mod'lar, orta sınıf tarzını ve eşyalarını anlık haz ve anı yaşamak için kullanırlarken, hakim kültür bunu gecikmiş hazzın bir parçası olarak değerlendirmiştir. Mod'lar, kitle medyasının ve piyasanın gücünün arttığı 1960'ların ikinci yarısından itibaren "ritim ve blues, eşcinsellik ve Carnaby Street ile ilgilenen" moda düşkünü "hippiler" ve aşırı sinirli "katı modlar" olarak ikiye ayrılmışlardır (s.56).

John Clark'ın (1976) çalışmasında ele aldığı grup Dazlaklar (Skinheads) 1960'ların ortasında Mod'lardan ayrılan "katı modlar"ın bünyesinden çıkarak kendilerine has özellikleriyle yeni bir altkültür oluşturmuşlardır (Hebdige, 2004, s.56). Bu altkültürel grup, geleneksel Londra işçi sınıfı toplumunda bir kırılma yaratarak -tıpkı Jefferson'ın Tedleri gibi- farklı giyim tarzı ile yeni bir topluluk oluşturmaya çalışmıştır (Clarke, 2006, s.80).

İşçi botları, kot pantolonlar ve kısa kesilmiş saç modeli tercih eden Dazlaklar bir komşuluk bağı ile bir araya gelmişler ve bir "bize karşı onlar" tavrı benimsemişlerdir (s.80). Hebdige'e göre "son derecede proleter, bağınaz ve şoven olan Dazlaklar (...) mod tarzı içerisinde açıkça proleter olan unsurların sistematik bir şekilde abartılmasıyla ve burjuva etkilerinin bastırılmasıyla oluşturulan 'bütünsel bir toplumsal hareketlilik sürecinin sıradışı bir ifadesini'" temsil etmektedir (Hebdige, 2004, s.56). Clarke, bu altkültürün mahallelerinde

gelişen iş imkanları ve bölgeleri üzerindeki kontrolü yitirmelerinin ardından topluluk hissini yeniden yaratma girişimi olarak oluştuğu sonucuna varmıştır (Clarke, 2006, s.83).

Birmingham ÇKÇM araştırmacılarının gerçekleştirdikleri çalışmalar çeşitli gençlik altkültürlerinin ait oldukları işçi sınıfı toplumunu yeniden oluşturmaya çalışarak ve ihtiyaçlarına uygun hakim sembolleri vurgulayarak, yaşadıkları kontrol sorunlarına tepki göstermekte ve toplumda itildikleri ikincil konuma direnmeye çalışmaktadırlar. Ancak, bu altkültürler hakim kültür ile ilişkileri bağlamında değerlendirildiğinde işçi sınıfı ebeveyn kültürlerinin ikincil konumlarını sürdürmekte oldukları görülmektedir. Buradan yola çıkarak, tarza dayalı altkültürel direnişin sembolik olduğu tezinin Birmingham ÇKÇM altkültür yaklaşımı için büyük önem arz ettiği söylenebilir (Hebdige, 2004, s.57). Brikolaj (bricolage) ve benzeşim (homology) kavramları altkültürel çalışmalarında, insan gruplarının bir araya gelerek birer altkültür oluşturmalarına yol açan etkenleri anlamaya yardımcı olmaktadır. Brikolaj, bir toplumda belirli bir anlama sahip gündelik nesnelerin bir altkültür tarafından yeniden anlamlandırılarak benimsenmesi durumunu açıklamak üzere oluşturulan bir kavramdır (Hebdige, 1979, ss.102-103).

Bu yeniden anlam kazandırma bazı durumlarda altkültür için önem taşıyan bir nesnenin yeniden anlamlandırılması ile gerçekleşirken, bazı durumlarda da halihazırda toplum için bir anlamı olan eski bir objenin altkültür içinde farklı bir anlama bürünmesi ile gerçekleşebilir (Clarke, 2006, ss.149-150). Çeşitli anlamlara bürünen bu nesneler kültürel semboller ve işaretler oluşturarak altkültürlerin tarzlarını yansıtmaları için birer araç haline gelmişlerdir. Alt kültür üyeleri, halihazırda toplum için belirli bir anlama sahip olan nesnelerin anlamlarını reddetmişler ve yeniden anlamlandırma yoluyla o toplumun değerlerine karşı başkaldırıların sembolü olarak kullanmışlardır (s.150).

Benzeşim ise, ilk olarak Levi-Strauss tarafından kullanılan, altkültür üyelerinin gruplarına özgü ifade ve semboller aracılığıyla tavırlarını, düşüncelerini ve belirli bir konuya karşı duruşlarını yansıtmak amacıyla bir araya gelmelerini açıklamaya yardımcı olan bir kavram olarak tasarlanmıştır (Clarke, 2006, s.150; Hebdige, 1976, s.103). Paul Willis ise bu kavramı “bir grubun değerleri ile yaşam tarzları, öznel deneyimleri ile temel ilgi alanlarını dışa vuran

ve sürdürmesini sağlayan müzik biçimleri arasında sembolik uyumu tanımlamak” için kullanmıştır (2014, s.22).

Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi, 1980’li yıllara kadar, altkültür incelemelerini tarza dayalı İngiliz işçi sınıfı genç erkeklik altkültürleri üzerine gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte, Birmingham Okulu yaklaşımları, tıpkı Chicago geleneği gibi- teorik yeniliklere açık olmadığı için altkültürleri hegemonyaya direnen, kendi içlerinde tutarlı, birbirine bağlı, özgün, şehirli, erkek merkezli ve sınıf temelli olması şart olan oluşumlar olarak kavramsallaştırmıştır (Clarke, , ss.231-232).

Bu durum, Chicago Okulu teorisyenlerinin karşılaştığı duruma benzer şekilde, ÇKÇM teorisyenlerinin altkültür kavramını daha durağan bir kimlik ve inceleme gurubu olarak ele almalarına yol açmıştır. ÇKÇM’nin altkültür anlayışı ağır şekilde eleştirilmiş ve büyük oranda terkedilmiş olmasına rağmen, Birmingham Okulu’nun etkisi çağdaş altkültür çalışmalarına direniş, sınıf, özgünlük, tarz ve yapı gibi analitik boyutlar kazandırmıştır. İşte bu nedenle Birmingham Okulu’nun teorilerinin yerine gelen teorik paradigma ÇKÇM hakkında yapılan eleştirileri rehber edinerek şekillenmiştir. Bu bağlamda, postmodern altkültür teorisyenleri Birmingham Okulu’nun altkültür hakkındaki ana fikirlerini alaşağı edip önemini azaltmışlardır (Torkelson, 2010, s.260).

Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi’nin altkültür çalışmaları 1970’lerden sonra yeni çalışmalar yapmaktansa gençlik altkültürleri üzerine teorik ve metodolojik bilgi birikimine odaklanmıştır (Williams, 2011, s.30). Birmingham Okulu’ndaki bu duraksama sonrası, ÇKÇM teorisyenleri altkültür kavramından uzaklaşmış; ideoloji, medya ve cinsiyet gibi konulara yönelmiştir (Bkz: Hall, 1982; Hebdige, 1988a; McRobbie, 1980, 1982). Birmingham ÇKÇM teorisyenlerinin altkültür kavramına yaklaşımlarının sert şekilde eleştirilmesi üzerine ortaya ÇKÇM’nin sınırlı bakış açısını ortadan kaldıran yeni yaklaşımlar oluşturulmuştur.

1.4. ALTKÜLTÜR KAVRAMINA POSTMODERN YAKLAŞIMLAR

Altkültür incelemelerinin temellerini atıp kavramsallaştıran Chicago Okulu ve Birmingham ÇKÇM birtakım eksiklikler sebebiyle eleştirilere maruz kalmış ve çalışmaları zaman içinde azalmıştır. Alt kültür teorisindeki sorunlar 1980’lerden itibaren artan gençlik tarzlarındaki parçalanma ile birleştiğinde, bu çalışmalara devam edebilmek için gerekli daha analitik bir yaklaşım ihtiyacından “post-altkültürel” teori ortaya çıkmıştır (Bennett ve Kahn-Harris, 2004, s.11). 1990’ların başlarında ortaya çıkan bu yenilikçi yaklaşım önem kazanmaya başlamış, o zamandan beri altkültürel teori ve gençlik altkültürleri alanını önemli şekilde etkilemiştir (Williams, 2011, s.31).

Bu çalışmada “postmodern” kavramı, modernite sonrasında gelişmiş kapitalizm, geç ve akışkan modernite gibi sosyal değişikliklere getirilen yaklaşımlar bağlamında kullanılmaktadır (Muggleton, 2002, s.33). “Geleneksel, modern ve postmodern kategoriler teorik yapılar (...)” olduğunu ifade eden Stranger’a göre postmodernizimin ana unsurları şu şekildedir: 1) Sınıf, cinsiyet gibi modern toplumsal kategorilerin ve kamusal, özel, siyasi ve dini alanlar arasındaki ayrımın zayıflaması; 2) ekonominin insanların gündelik yaşamlarının her yönüne sızması; 3) yaygın tüm rasyonel düşüncelerin hakimiyetinin -en azından sembolik olarak- zayıflaması, bilginin ve bilgiye dayalı kurumların otoritesinin azalması; 4) bireylerin kendi kimlikliklerinin ve sosyal oluşumlarının kurulumuna bilinçli ve sürekli katılımları yoluyla oluşan belirli bir seviyedeki bireyselleşme (2007, s.295). Postmodern teorisyenler altkültür kavramının, bu kavramı oluşturan Birmingham ve Chicago geleneklerinden ayrı şekilde düşünülemeyeceğini; altkültürler gibi toplumsal yapıların postmodernizmin sınırlarına mükemmel bir şekilde uymadığını iddia ederler (Torkelson, 2010, s.260). Alt kültürlerin diğer birçok teorik kategorinin özelliklerini barındırmasının kabul edilebilir ve kaçınılmaz olduğunu savunmaktadırlar. Bu yüzden, altkültürlerin birçok yönü daha geleneksel ya da modern teorilere göre şekillenmektedir. Stranger, altkültürlere tek bir postmodern yaklaşımın olamayacağını, çünkü postmodernizmin çok parçalı bir yapıda olduğunu iddia etmiştir (Stranger, 2007, s.296).

“Post-alkültür” (“post-subculture”) kavramı, gençlik altkültürlerindeki bölünmeleri bariz bir kırılma olarak gören Steve Redhead (1997a) tarafından ortaya çıkarılmıştır (Bennett, 2011, s.494). Yayınladığı çalışmalarıyla Birmingham geleneğinin kuramsal mirasını geliştirmeye çalışan Redhead’ın amacı: “1960’ların ve 1970’lerin ÇKÇM geleneğine devam etmek, ancak bunu 1990’ların bambaşka kuramsal ve siyasi ortamına uygun şekilde yapmak”tır (Redhead, 1997a, s.2). Postmodern altkültürlerin gelişimi –çevrimiçi medya ve sosyal ağlar aracılığıyla müzik, tarz, moda, nesneler ve imgeleri giderek daha da yakından takip edebilen- küçük toplulukların kültürel dinamikleri hakkındaki yeni görüşlere katkıda bulunmaktadır. Geleneksel altkültür teorileri insanları, ait olduklarını düşündükleri altkültürlere yerleştirirken, postmodern altkültürler bir altkültüre dahil olmayı seçen insanlardan oluşan grupları temsil etmektedir. Ayrıca, geleneksel altkültür teorileriyle karşılaştırıldığında sınıf kavramı daha az önem arz ederken cinsiyet, ırk ve cinsellik daha fazla göz önündedir (Williams, 2011, s.31). Postmodern altkültürel teoriler, sabit ve yerleşmiş geleneksel teorilerden uzaklaşarak, hızla değişen gençlik kültürlerini yansıtan daha yeni toplumsal yapılara odaklanır (Torkelson, 2010, s.258). Bu anlamda, Birmingham ÇKÇM’nin özellikle müzik ve tarz kavramları etrafında gerçekleştirdiği sınıf-temelli gençlik altkültürü incelemelerinin aksine, postmodern altkültür incelemeleri, gençlik kültürlerinin bireysel yaşam tarzları ve tüketim seçimleri etrafında kısa süreli örgütlenmeler şeklinde ortaya çıktığını savunur (Shildric ve MacDonald, 2006, s.127).

Yapılan çalışmalar altkültürlerin en iyi postmodern altkültür teorileri ile anlaşılabilceğini göstermektedir. Buna rağmen, Chicago Okulu’nun ve Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezinin altkültür teorilerinin, postmodern altkültürel teoriler içindeki gelişmeleri yönlendiren bir etkisi vardır. Postmodern altkültür teorilerindeki akademik gelişmelerin bir sebebi de altkültürel teorilere dayalı güçlü teorik temellerdir. Altkültür kavramının toplumsal olarak tartışmaya açık doğasının topluma yansıyan değişikliklerle birlikte değişmesi gerekmiştir (Bennett ve Kahn-Harris, 2004, ss.11-12). Bu bağlamda, postmodern altkültürel teorinin amacı ÇKÇM’nin altkültürel teorisinden olabildiğince uzaklaşmak ve modern gençliğin kültürel kimliğini açıklayabilecek yeni kavram ve teoriler üretmektir (Shildrick ve MacDonald, 2006, s.127).

Altkültürel teori zamanla, içinde barındırdığı büyük bilgi derinliğinden dolayı daha özgül alanlara bölünmüştür. Postmodernist teorisyenler, toplumlar geliştikçe boy gösteren

altkültürel değişimleri izlemişlerdir. Bu değişimleri takiben, eşzamanlı olarak hem geleneksel hem de modern altkültürel teorilerin güçlenerek en uygun kuramsal katkıyı sağlamasında önyak etkileşimi yaratmıştır. Bu durum, Bennett (1999), Muggleton (2002), Yinger (1960), Straw (1991) ve Miles (2000) gibi teorisyenlerin gençlerin kültürel kimliklerinin artık –sınıf gibi- toplumsal bölünmelerden etkilenmediğini vurgulamak için altkültür kavramı yerine “yeni-kabileler” (neo-tribes), “post-altkültürcü” (post-subculturalist), “karşıkültür” (contra-culture), “scenes” (sahneler) ve “yaşam tarzları” (lifestyles) gibi kavramlar kullanmışlardır (Williams, 2011).

Bennett (1999), İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişen tüketim kültürünün gençlerin ebeveyn kültürlerinin sınıf-temelli kimliklerinden uzaklaşmalarına imkan tanıdığını; artan alım gücünün gençlerin yeni, kendi kurdukları kimlikler oluşturmayı denemelerine imkan sağladığını ve teşvik ettiğini belirtmiştir (Bennett, 1999, s.602). Ayrıca ÇKÇM’nin *gençlik-müzik-tarz* ilişkisini sosyolojik çalışmalardaki altkültür kavramının merkezine konulmasının yanlış olduğunu, çünkü altkültür kavramının toplumsal grup (sociation) türleri arasında keskin çizgiler çizdiği için çok sorunlu olduğunu söyler (s.603). Buradan hareketle, Maffesoli’nin (1996) yeni-kabile kavramından yararlanarak gençlik-müzik-tarz bağıntısını açıklamak amacıyla yeni bir kuramsal çerçeve oluşturmaya çalışmıştır (Bennett, 1999, s.606; Maffesoli, 1996). Altkültür kavramının sorunlu doğasının Chicago ve Birmingham kavramsallaştırmalarının ifade ettiğinden çok daha değişken, düzensiz ve geçici olduğuna inanan Bennett, gençlerin müzik ve tarz tercihlerini tüketime dayalı kültürel gruplar olmaları ile bağdaştırmıştır (Bennett, 1999, s.608). Yeni kabile kavramı postmodern altkültürel teoriyle uyumlu olarak müzik zevki, giyim tarzı ve kolektif birliği altkültürlerin ana özellikleri olarak görmektedir (s.600). Bu kavram geleneksel altkültür teorilerinin aksine çok daha esnek bir yaklaşımla, bireylerin sınıf, ırk, cinsiyet gibi değişkenlere göre bir altkültüre dahil edilemeyeceğini savunur. Kavramı ortaya çıkaran Maffesoli de benzer şekilde düşünmektedir: “Yeni kabile, örgütlenme şekillerinde görmeye aşina olduğumuz keskin çizgiler olmaksızın, daha belirli bir ortam, ruhsal durumu ifade eder ve tercihen dış görünüş ve topluluk biçimi ile desteklenen yaşam tarzları ile açığa vurulur” (Maffesoli, 1996, s.98).

Bennett’in bu yeni kabile yaklaşımında, karmaşık ve çeşitli tüketim tercihleri aracılığıyla şekillenen postmodern kuramda bireylerin kimlik kurulum süreçlerinde özgür irade sahibi

olduklarının kabul edilmesi ve bunun aksini iddia eden toplumsal sınıf gibi yapısal tanımlamaların reddedilmesi söz konusudur. Bu yönleriyle yeni kabile kavramsallaştırması, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun bir altkültür olarak tanımlanması için son derece uygun kavramlardan biridir. Topluluk üyeleri her ne kadar farklı yaş gruplarından ve sosyoekonomik gruplardan olsalar da neredeyse hepsi -gündelik şehir yaşamın yoğunluğu ve stresinden uzaklaşmak- gibi amaçları olan, benzer kıyafetlerle bisiklete binen ve bisiklet sporunu seven insanlardan oluşmaktadır.

Muggleton, 1980'ler ve 1990'ları, 1970'ler ve öncesinin aksine, altkültürlerin parçalandığı ve sayılarının arttığı postmodern yıllar olarak tanımlamaktadır. Bu parçalanma ve çoğalma ile, aynı zaman diliminde çok sayıda tarzın bir arada bulunmuş; tarzlarda canlanma, melezleşme ve dönüşümler gerçekleşmiştir (2002, s.47). Bu durum da post-altkültürcüleri Polhemus'un (1996) "Tarz Sörfü" kavramsallaştırması aracılığıyla bir tarzdan başka birine istedikleri gibi çabuk ve özgürce geçmelerine imkan tanımaktadır. Elbette, bu yüksek sıklıktaki tarz devriminin kaynağı oyunculuk ve hazdır (Muggleton, 2002, s.47). Dahası, gençlik altkültürleri ile bir hakim kültür arasındaki sınırlar nadiren net olarak görünmektedir (Torkelson, 2010, s.260).

Bu teorik çerçeveden bakıldığında altkültürler, gençlerin istedikleri gibi benimsedikleri ve uzaklaştıkları, hakim kültürden ya da başka altkültürlerden farklı olmaksızın, nispeten değersiz ve bireysellik-üstü tutarsız şablonlar olarak kavramsallaştırılmaya yatkındır (Muggleton, 2002, s.66; Torkelson, 2010, s.260). Bu bağlamdan incelendiğinde, Muggleton'un post-altkültür yaklaşımı Birmingham ÇKÇM'nin saf, soyut ve homojen altkültür oluşumları reddetmektedir (Muggleton, 2002, s.49). Modern zamanların altkültürlerinin tarzları, başlangıçta keskin bir şekilde geleneksel altkültür yaklaşımının sınırlarına göre belirlenirken, artık günümüzün "postmodernist kodları," kendi kimliğini stilistik "maskeler" takarak kurmak isteyen -görünürde ironik, dönüşümsel ve bilgili olan- postmodern tüketiciler için kullanıma hazır hale gelmiştir (Muggleton, 1997, s.171). Bu zamanın ruh hali Stuart Ewen ve Elizabeth Ewen'in şu sloganlarıyla en iyi şekilde yansıtılmaktadır: "Bugün moda yok, sadece modalar var." "Kurallar değil, sadece seçimler var." "Herkes herhangi biri olabilir" (1982, ss.149-151).

Post-alkültürcüler gençlik gruplarının altkültürel kimliklerindeki akışkanlığa, odaklanmış; gençlerin altkültürel etkinliklerinin kolektif yanlarını merkeze alan analitik bir çerçeve oluşturmaya çalışmışlardır (Bennett ve Kahn-Harris, 2004, s.11). Muggleton’a göre altkültür üyelerinin altkültürel kimliklerinin getireceği kısıtlamalar konusunda endişe yaşamasına gerek yoktur; çünkü ne bir kural ne özgünlük ne de ideolojik bağlılık söz konusudur (s.47). Muggleton, geleneksel altkültürlerden post-alkültürelere geçişi “(...) Weber’in ‘idealizm’inden Marx’ın ‘materyalizm’ine geçiş” olarak betimlemektedir (Muggleton, 1997, s.168).

Post-alkültür yaklaşımında altkültür kimliğinin, tarzların homojenliğinin ve güçlü altkültürel sınırların yerini parçalanmış kimlikler, birbirinden farklı tarzlar ve zayıf altkültürel sınırlar almıştır (s.47). Benzer şekilde, geleneksel (modern) altkültürlerin ana özellikleri arasında bulunan “grup içi bağlılık, üyeliğin daimiliği, düşük oranlardaki altkültürel değişim, inanç ve değerlere olan vurgu, belirli bir siyasi direniş, medya karşıtı tutum ve özgünlük” postmodern altkültürel yaklaşımında yerini “düşük oranlarda grup içi bağlılık, geçici üyelik, yüksek oranlarda altkültürel devinim, tarz ve imajdan etkilenme, apolitik duruş, medyaya karşı olumlu tutum ve özgün olmamanın kutlanması” gibi özelliklere bırakmıştır (s.52).

Yeni kabile kavramsallaştırması gibi, post-alkültür yaklaşımı da Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun bir altkültür olarak tanımlanması için ihtiyaç duyulan bir yaklaşımdır. Hedef grubun özellikleri, yukarıda anlatılan yaklaşımın özellikleriyle oldukça benzeşmektedir. Tezin ilerleyen kısımlarında bahsedileceği üzere, bisiklet sporu gelişen teknoloji ve değişen toplumsal yapı ile birlikte çok hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır. Bu gelişmeler ve değişimler durmadığı sürece bisiklet sporu ve çevresindeki insanlar da başkalaşabilir. Kuruluşundan sonraki 5 yıl içinde eski üyelerden bazıları çeşitli sebeplerle topluluğa katılmayı kesseler de yeni üyeler arasından çok aktif bir şekilde katılım sergileyenler olmaktadır. Yine, tezin ileriki aşamalarında görüleceği üzere, topluluk içinde giyim tarzları sosyalleşme ile oluşur; topluluk etkinlikleri ve fotoğrafları sosyal medya üzerinden paylaşılır.

“Karşıkültür” (contra-culture) kavramı genellikle düşünceleri, görüşleri ve felsefeleri ana akım kültürün düşünce, görüş ve felsefesine karşı duran altkültürleri tanımlamak için Yinger tarafından önerilmiş bir terimdir (1960, s.627). Karşıkültür, sıklıkla “sapkınlık” olarak

görülmüş ve hayal kırıklığı ve çatışma gibi durumlarda bir altkültürel grubu çevreleyen toplumun değerlerinin karşıtı değerler üretilmesi olarak tanımlanmıştır (s.627). Yinger'in 1982'de yayımladığı *Countercultures: The Promise and Peril of a World Turned Upside Down* adlı çalışmasında "counterculture" olarak adlandırdığı bu kavram, 1960'larda Amerika'da ortaya çıkan ve Hippi kültürü, anti-Vietnam veya Barış Hareketi tanımlamak için yaygın bir şekilde kullanılmıştır. 1960'ların sonlarında altkültür ve karşıkültür kavramları sosyoloji içinde birbirinden bağımsız kavramlar haline gelmişlerdir. (Williams ve Hannerz, 2014, s.3).

Karşıkültürlerin kilit unsurlarından biri yaygın toplumsal normları reddedebilme kabiliyetidir. Bu önemli kavramın altkültürel çalışmalar literatüründe önemli bir yeri vardır. Bu tezin araştırma grubunu oluşturan sivil bisiklet topluluğu (Çaycuma Bisiklet Topluluğu) ana akım kültüre keskin şekilde muhalif olmasa da toplumsal cinsiyet normlarına, bu normların dayattığı giyim kodlarına ve şehir içi ulaşımında otomobil kullanımına karşı bir duruş sergilemektedir. Haliyle, karşıkültür kavramının hedef grubu bir altkültür olarak tanımlamak konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Sahne kavramının yaygın kullanımını sağlayan en önemli ana kaynak Will Straw'ın 1991'de yayınladığı çalışmasıdır (Hesmondhalgh, 2005, s.27; Straw, 1991). Müzik tarzlarını ve kolektivitelyi incelemek için kavramsal bir çerçeve olarak "sahne"nin değerine odaklanan çalışmasında Straw, sahnelerin genellikle "belirli bir müzik tarzı birleşiminin etrafında bir araya gelen çeşitli kitleler ve sosyal gruplar arasındaki belirli ilişki durumlarını yansıtan ve gerçekleştiren" geçici alanlar/mekanlar olduğunu iddia etmiştir (Straw, 1991, s.379; Bennett, 2011, s.496).

Sahne, 1950'lerden 1970'lere kadar ortaya çıkan altkültür teorileri ile kıyaslandığında daha yenilikçi ve daha az kalıplaşmıştır. "Post-altkültürel kuramcılar derinden etkileyen bu kavramsallaştırmanın müzik sahnelerine atfedilen özelliklerinin başında – post-altkültürel dönüşün özü ile ilgili söylenenlerle uyumlu biçimde- bireylerin bir toplumsal sınıf ya da bir topluluk bağı ile değil, müzik zevki ve estetik anlayışları temelinde bir araya gelmeleri; sürekli gelişen ve kısa ömürlü yapıda olmalarıdır" (Bennett, 2011, s.496). Müzik sahnelerinin bu gibi özellikleri, sahnenin kolektivite ve uyumluluk gibi kavramları incelemek için

altkültürden daha elverişli bir çerçeve olduğunu iddia eden teorisyenler için son derece önemli olarak nitelenir (s.496).

Yaşam tarzı (lifestyle) kavramı “ilk olarak Max Weber’in çalışmasında tanıtılmış, daha sonra Amerikalı sosyolog Thorstien Veblen tarafından 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan aylak sınıfın zenginliği ve sosyal statüsü gibi konuları incelemek için kullanılmıştır” (Bennett, 2011, s.495; Chaney, 1996, ss.5-6). Blackman (2005) gençlik altkültürleri üzerine yazdığı makalede, Steven Miles ve Andy Bennett’in altkültür kavramına karşı büyük bir antipati beslediklerini, dolayısıyla bu kavram yerine ‘yaşam tarzı’ kavramı üzerinde durduklarını belirtmiştir (s.13). 1990’larda, kültürel dönüş sonrası, Antony Giddens’in “modernitenin dönüşümselliği” (“reflexivity of modernity”) kavramsallaştırması bağlamında kimlik ve yaşam tarzı inşasının temeli olarak görülen kültürel tüketime daha fazla odaklanılması, yaşam tarzı teorisinin yeniden ilgi görmeye başlamasını sağlamıştır (Giddens, 1991, s.14; Bennett, 2011, s.495). Teorinin yeniden etkin hale gelmesini sağlayan etkili isimlerden olan David Chaney (1996) bu kavramı “(...) yaşam tarzları, tüketici kabiliyetine dayalı; genellikle yaşama şekilleri biraz daha oturmuş toplumların ortak normları, ritüelleri, sosyal yapıları ve muhtemelen özgün bir konuşma tarzı gibi özelliklerde kendini gösteren yaratıcı projelerdir” ifadesi ile tanımlamıştır (Chaney, 1996, s.92, 97; Bennett, 2011, s.495).

Bu kavramın özünde, yerel unsurlara yeni bir önem kazandırdığı ve yerel kültürlerin gençlerinin yaşam tarzı stratejileri aracılığıyla küresel ölçekte pazarlanabilir unsurlara yeni ve farklı anlamlar kattığı iddiası vardır (Blackman, 2005, s.13). Alt kültür ile sınıf kavramı arasındaki ilişki tesadüfi olduğu ve alt kültürler tavırlar ve değerler, tüketim etkinlikleri ve çeşitli serbest zaman eylemleri üzerinden kültürel bir “duyarlılık” oluşturduğu için, bu gruplaşmaları “yaşam tarzı” grupları olarak kavramsallaştırmak daha isabetlidir (Muggleton, 2002, s.30). Çünkü, Scheys’e (1987) göre kültür ve –değerler, düşünceler ve yaşam tarzlarının- tüketimi mutlak bir tanım ya da sınıfsal konumun bir yan tesiri (epiphenomenon) olarak görülemez (s.249; Muggleton, 2002, s.30).

Bu altkültürel kavramsallaştırmaların yanında, “tüketim altkültürü” adı verilen bir altkültür türünden de bahsedilmesinin bu çalışma için önemli olduğu düşünülmektedir. Bisiklet dünya çapında popülerleşen bir spordur. İnternetin sağladığı avantaj ile bu spora gönül veren

insanlar, her an gelişen teknoloji ile yenilenen ve geliştirilen bisiklet, parça ve ekipmanlara ulaşabilmektedirler. Günümüz modern dünyasında insanlar ilişkileriyle ve etkinlikleriyle kendilerini anlamlandırmaktadırlar. Paralarını ve zamanlarını nasıl harcayacaklarına karar verirken -bazen- yaş, cinsiyet, ekonomik sınıf gibi kategorileri önemsememektedirler. John W. Schouten ve James H McAlexander (1995), tüketici araştırmacıları olarak, insanların tüketim seçimlerini etkileyen düzenleyici güçleri tanımlamaya ve anlamlandırmaya çalıştıklarını ve bunu yaparken “tüketim altkültürlerini” keşfettiklerini belirtmişlerdir (s.43). Tüketim altkültürünü “içinde bulundukları grubun kolektif şekilde bağlılık hissi duyduğu belirli bir üretim sınıfı, markası veya tüketim etkinliğinde harcama yapmayı seçen, toplumun özgün bir alt-grubudur” şeklinde tanımlamaktadırlar (s.43). Bu altkültürler kendisini belli eden hiyerarşik bir sosyal yapı; özgün bir inanç sistemi (“ethos”), ya da kolektif inanç ve değerler ve jargon, ritüeller ve birtakım sembolik ifadeler gibi karakteristik özellikler de barındırır (s.43). Teknoloji ve tüketim, altkültür çalışmalarında diğer kavramlara görece daha modern ve yeni başlıklardır. Williams (2011), çağdaş gençlik çalışmalarında tüketim kavramının önemini vurgulamaktadır (s.69).

Aynı zamanda, en başta bir isyan niteliği taşıyan gençlik altkültürleri de zamanla tüketim kültürünün bir parçası haline gelebilirler. Örneğin, en başta rap müzik siyahilerin kimliklerini ortaya koyma aracı iken, zamanla içeriğinin dönüşmesiyle bir tüketim kültürü haline gelmiştir. Aynı şekilde, bir sonraki başlıkta bahsedilecek olan hobi altkültürleri de alım gücüne bağlı olarak tüketim altkültürleri içinde değerlendirilebilir.

Bu alanda yapılmış başka bir çalışmaya göre, postmodern piyasalarda bireyler ticari ürünleri tüketerek özgünlüğe ulaşırlar; “postmodern tüketici, genelde, bir ilgi alanına hitap eden bir marka etrafında biraraya gelmiş tüketim topluluklarında özgünlüğe ulaşırlar” (Quester vd., 2010, s.698). Bu bağlamda, bisiklet gibi, insanların yaşam tarzı olarak gördükleri bir sporu icra etmek ve bu sporun altkültürüne dahil olmak artık belirli bir tüketim pratiğinin de edinilmesini beraberinde getirmektedir. Yukarıda bahsedildiği üzere, günümüzde bireylerin belirli bir grubun üyesi olduğunu belirtecek ürünleri satın alması her zamankinden daha kolaydır. Bu da insanların bir (bisiklet, snowboard, kayak, sörf gibi) altkültüre dahil olma yolunun satın alınabilir nitelikte olduğunu göstermektedir. Ancak, burada önemli olan nokta altkültürel ürünleri satın alan insanların tüketim amacıdır: bir altkültür üyesi özgünlüğünü

sağlamak için –veya bağlılığını kanıtlamak için- bu tüketim pratiklerini gerçekleştirebilir; bir altkültüre dahil olmak isteyen biri hedefindeki altkültüre girebilmek için o altkültür ile ilişkili ürünü satın alabilir veya herhangi biri, herhangi bir altkültür ile ilişkisi olmaksızın, kendi yaşam tarzını yansıttığını düşündüğü bir altkültürel ürünü alabilir.

Sherlock ve Weller (2005) yapmış oldukları çalışmada, bir altkültüre dahil olmak için hangi ürünlerin ve markaların tüketilmesi gerektiğine dair bilginin altkültür üyeleri arasında nasıl aktarıldığını araştırmışlardır. Bireyler, hangi markalardan alışveriş yapmayıp hangilerinden alışveriş yapacaklarını ve her bir üyenin markalar ve ürünler hakkındaki düşüncelerini yerel bir sosyalleşme süreciyle öğrenirler. Bu bilgilere sahip olma oranı aynı zamanda altkültüre bağlılık seviyelerini açığa çıkaracağı için hiyerarşiyi belirler. “Altkültürel ürünlere ve etkinliklere ulaşmanın görece daha basit olduğu diğer birçok tüketim altkültürüne göre, İrlanda’da bisikletçi olmak daha uzun süreli bir bağlılık gerektirir” (Sherlock ve Weller, 2005, s.1). Sherlock ve Weller’in (2005) bu bulgusuna göre, altkültürel kimlik zaman içinde ve doğru tüketim alışkanlığı kazanımıyla, altkültür içinde zamanla edinilecek deneyim aracılığıyla gelişir. Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun tüketim pratikleri, bu bilgiler ışığında sonuç bölümünde tartışılacaktır.

Altkültür kavramı üzerine yapılan bu tartışmalar Chicago ve Birmingham ekollerinin teorilerinden yola çıkılarak sıklıkla tartışılmış ve zaman içinde dönüşerek postmodern kuramda yerini almıştır. Yani altkültür kavramı üzerine, kavram ortaya çıktığından beri pek çok yönüyle eleştirilmiş, yeni kavramsallaştırmalar denenmiştir. Peki, bisiklet sporu üzerine hiçbir altkültürel çalışma bulunmayan Türkiye literatüründe bu kavram setleriyle hangi çalışmalar yapılmıştır?

Altkültür çalışmaları 1930’lardan bu yana sıklıkla karşılaşılan çalışmalardır. Özellikle Chicago Sosyoloji Okulu’nun kent sosyolojisi çalışmaları ve Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi’nin gençlik altkültürleri çalışmalarında birçok altkültürel grup tanımlanmıştır. Türkiye’de spor toplulukları üzerinden yapılan altkültürel çalışmalar oldukça sınırlıdır. Türkiye literatüründeki çalışmaların birçoğu altkültür kavramını olduğu gibi ele alırken bazıları, tıpkı bu çalışmada yapıldığı üzere günümüz toplumsal yapısını göz önünde bulundurarak, altkültür kavramını yeniden yorumlamışlardır.

Dönser Ceyhan, 2008 yılında tamamladığı “Türkiye’de Kültürel Çeşitlilik Olarak Alt Kültürler: Çerkez ve Manav Alt Kültürleri Arasında Mukayeseli Bir Çalışma” başlıklı yüksek lisans tezinde Türkiye’de yaşamakta olan Çerkez ve Manav etnik kökenine sahip gruplarının bir altkültür olduğu ön-kabulü ile bu grupların sosyo-kültürel özelliklerini dijital kaynaklardan ve kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden elde ettiği verileri incelemiştir. Araştırma sonucunda, iki grubun yaşayış biçimleri açısından kendilerine özgü altkültürel özelliklerle farklılaştıklarını fakat herhangi bir özel eğitim sistemine sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Ceyhan, 2008).

Funda Akcan, 2011’de yazdığı “Dağcılık Alt Kültürü: Semboller, Anlamlar, Kimlikler” adlı doktora tezinde Türkiye’de dağcılarının altkültür olup olmadığını değerlendirmiş ve bu altkültürün oluşum süreçlerini incelemiştir. Etnografik bir çalışma olan araştırmasında veri toplama tekniği olarak katılımlı gözlem ve derinlemesine bireysel görüşmeler kullanmış, bunların yanı sıra Türkiye’de dağcılığın gelişim ve örgütlenme sürecini ortaya koymak için sözlü tarih görüşmeleri yapmıştır. Verilerini içerik analizi ile değerlendirdiğinde dağcılığın bir altkültür olduğu ve bu altkültürün kültürel sosyalizasyon ve kimlik inşası süreçleri ile birlikte paylaşılan değerler ve dağcılığa yüklenen anlamlarla oluştuğu sonucuna varmıştır (Akcan, 2011).

Nazlı Deniz Bayraktaroğlu yüksek lisans tezinde Türkiye’deki punk altkültürünün oluşumunu tarihsel süreci bağlamında incelemiştir. Bunu yaparken öncelikle gençlik altkültürü teorileri ve tanımlarını incelemiş, daha sonra punk müziğini ve altkültürünü inceleyerek 1980’lerden günümüze Türkiye’de bu türün gelişimini ve değişimini incelemiştir (Bayraktaroğlu, 2011, s.1). Bu çalışmaya göre ülkemizdeki punk kültürü Birmingham ÇKÇM’nin altkültür çalışmalarını yansıtır şekilde, Türkiye’de o dönemin (1980’ler) kültürel ikliminden kaynaklanmaktadır. Toplumsal kurumlara karşı bir güvensizlik ve nefret hissiyle bir araya gelen akran grupları tarafından meydana gelen punk altkültürü üyeleri Rock kültüründen müzikal öğeler ve giyim tarzı konusunda farklı olduklarını belirtmişlerdir (Bayraktaroğlu, 2011).

Yıldız Aktaş, 2012’de yüksek lisans tezi olarak kaleme aldığı, “Mizah Dergilerinde Gençlik Alt Kültürlerinin Temsili: Uykusuz Dergisi” adlı çalışmada alt kültüre konusuna gazetecilik

alanından bakarak, gençlik altkültürlerinin basın aracılığıyla popüler kültür nesnesi haline dönüştürülmeye çalışıldığını iddia etmiştir (Aktaş, 2012).

Özge Tıgılı ise 2012 yılında tamamladığı yüksek lisans tezinde işçi sınıfı mensubu, gecekondualarda yaşayan ve Apaçi olarak adlandırılan gençlerin bir alt kültürün öğelerini oluşturan dış görünüşleri, müzik zevkleri ve mekânsal kullanımlarıyla toplumdan ayrıştığını gözlemlemiştir. Öncelikle “alt kültürün içinde olduğu maddi, sosyal ve kültürel koşulları,” daha sonra “bu koşulların oluşmakta olan bu alt kültüre yansımalarını” anlamak için dört aylık bir süre boyunca medya araştırmasına ve sonra Apaçi gençlerle derinlemesine görüşmeler ve katılımlı gözleme dayalı bir alan araştırması yürütmüştür (Tıgılı, 2012).

Bülent Kabaş (2012), yazdığı doktora tezinde “karşı-kültür” kavramı etrafında ortaya çıkan gençlik altkültürlerinin 1980’li ve 90’lı yıllarda, 1960’lardan farklı olarak, kültürde gerçekleşen dönüşüme paralel şekilde sabit altkültürel yapılarının değişime uğradığını ifade etmektedir. Tıpkı, “Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun Bir Altkültür Örneği Olarak İncelenmesi” adlı bu çalışmada olduğu gibi, Kabaş da post-alkültürel teori ve yeni kabileler (neo-tribes), yaşam tarzı (lifestyle) ve sahne (scene) kavramlarının günümüz gençlik altkültürlerinin değişken yapısını ortaya koymak için daha uygun olduğunu belirtmektedir. Kabaş’ın bu çalışmadaki iddiası günümüzde gençlik altkültürlerinin medya aracılığıyla karşı duruş sergiledikleri sistemin bir parçası halinde geldikleri; yani orta sınıf değerler etrafında şekillenen popüler kültürün içinde yeniden anlam kazanmanın ötesine geçemedikleridir (Kabaş, 2012).

Özge Özdemir, 2014 senesinde elektronik dans müziği ve club kültürüne yönelik bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Bir gençlik altkültürü olarak tanımlanan ve dünyada da bir fenomen olan clubber gençlik grubu üzerine, Türkiye özelinde etnografik bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmasında Özdemir, Türkiye’deki clubberların bir altkültür olarak tanımlanıp tanımlanamayacağını belirlemek için onların ritüellerini ve danslarını yeni kabileler kavramı üzerinden incelemiştir. Bunun için de kavramsal set olarak müzik üzerine çalışmanın yanı sıra, altkültür kavramının tarihsel sürecini inceleyerek, altkültür kavramına yönelik eleştirileri de tartışarak clubberları kavramsal olarak tanımlamaya çalışmıştır (Özdemir, 2014).

Furkan Dilben, 2016 senesinde bir gençlik kültürü olan arabesk-rap üzerine yaptığı etnografik çalışmasında, arabesk-rap yapan gençleri altkültür kavramını kullanarak tanımlamaya çalışmıştır. Kavrama yönelik eleştirileri tartışan Dilben, altkültür kavramının 1960’larda ya da sonrasında tanımlandığı şekilde kullanılmasının Türkiye özelinde mümkün olmadığını iddia ederek, altkültür kavramını yeniden yorumlaya çalışmıştır. Arabesk-rap yapan gençlerin ürettikleri müzikleri ve klipleri kültürel bir çıktı olarak inceleyen Dilben, bu gençlik grubunun temsilcileri ve dinleyicileriyle yaptığı etnografik çalışma üzerinden elde ettiği verileri yeniden yorumladığı altkültür kavramı ile açıklamaya çalışmıştır (Dilben, 2016).

Tuğçe Hakarar (2016), “Kadıköy ve Taksim Örneğinde İstanbul Rock Scene” adlı yüksek lisans tezini etnografik bir çalışma olarak tasarlamış ve verilerini alan çalışmasında kullanılan katılımlı gözlem ve görüşme metotlarıyla elde etmiştir. Rock müziğinin İstanbul, Kadıköy’deki yansımaları ve özelliklerini “scene” (sahne) kavramı etrafında, altkültür ve hegemonya sorgulamalarıyla araştırmıştır. Çalışma sonucunda, Kadıköy’deki rockçıların, Birmingham ÇKÇM’de çalışılan Rock altkültüründeki anlamlardan uzak bir rock müzik kültürüyle karşılaştıklarını; günümüzdeki scene’lerin ürettiği müzik değerlendirildiğinde sınıf ve politika temelinde içerisinde bolca çelişki barındıran, bir popüler tüketim kültürü ürünü haline gelmiş olduğunu ve rock altkültürünün yapılarını içermediği ortaya çıkmıştır (Hakarar, 2016).

İncelenen çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, Türkiye’de yapılmış altkültür çalışmaları oldukça sınırlıdır ve bu çalışmaların bir kısmı çalıştıkları grubun halihazırda bir altkültür olduğu ön kabulü ile gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra araştırmacılar, kavrama yönelik eleştiriler getirerek inceledikleri toplulukları yeniden yorumlamaya çalışmışlardır.

Örneklerde de görüldüğü gibi, altkültür üzerine yapılan çalışmaların hiçbiri bisiklet toplulukları özelinde yapılmamıştır. Bir serbest zaman aktivitesi olarak bisiklet sporunu sosyolojik ya da altkültürel açıdan ele alan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu sebeplerle, yapacağım bu tez çalışması Türkiye’deki diğer altkültürel çalışmalardaki gibi altkültür kavramını yeni bir boyut ile ele alacak; Çaycuma Bisiklet Topluluğunu bir altkültür olarak tanımlayarak alan çalışmasıyla elde edilen verileri çeşitli altkültür teorileriyle

tartışacaktır. Bunun yanı sıra, bu çalışma Türkiye’deki altkültür literatürüne yeni bir araştırma alanı kazandırması açısından önem arz etmektedir.

Her ne kadar bu çalışmanın amacının gerçekleştirilmesi için bu bölümdeki kavramlar yeterli gibi görünse de hedef grup bir spor topluluğu olduğu için altkültürel literatürde bir spor dalı etrafında oluşan altkültürler üzerine yapılmış çalışmaların incelenmesi çalışmanın geçerliliği için önem arz etmektedir.

1.5. SPOR VE ALTKÜLTÜR KAVRAMI İLİŞKİSİ

Altkültürel çalışmalar literatürü 1920’lerde Amerika’da Chicago Okulu kent sosyolojisi alanında “sapkın davranış” temelinde başlamış; 1970’li yıllardan itibaren Britanya’da 2. Dünya Savaşı sonrası oluşan işçi sınıfı gençlik kültürlerini araştıran Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezinde devam etmiştir. 1980’lerden sonra artan gençlik tarzlarındaki parçalanmayı daha geçerli kuramsal yaklaşımlarla çalışabilmek için altkültür kavramına postmodern yaklaşımlar geliştirilmiştir. Kuramlar günümüzdeki altkültürler üzerinde çalışmak için yeterli ve geçerli veri sunmaktadır. Ancak, bir spor topluluğu üzerine gerçekleştirilen bu çalışma özelinde literatürdeki spor altkültürleri üzerine olan yaklaşımların ve çalışmaların incelenmesi faydalı olacaktır.

Sivil bir bisiklet topluluğu olan Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun altkültürel karakteristik özelliklerinin değerlendirilmesinden önce, sosyoloji tarihinde sporlar üzerine yapılmış altkültür çalışmalarının incelenmesi bu topluluğun daha tutarlı bir şekilde analiz edilmesini sağlayacaktır.

Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi’nin altkültürleri birer toplumsal direniş alanı olarak gören yaklaşımı 1980’lere kadar etkisini sürdürmüştür (Honea, 2004, s.51). Ancak, Muggleton ve Weinzel (2003), “sapkın” gençlik çalışmalarında sıklıkla kullanılan altkültür kavramının ampirik geçerliliğini kaybettiğini iddia etmektedir (ss.5-6). Atkinson ve Wilson (2001), “sapkın” spor sosyologlarının altkültür kavramını derhal terk etmek yerine kavramı ve uygulama yöntemini yeniden formüle ettiklerini belirtmişlerdir (s.376). Bir

altkültürün kurucu elementlerinin işaretçisi olarak sosyal direnişe vurgu yapmak bu yeniden düzenlemenin örneklerinden biridir. Bu bağlamda, altkültürler üyeleri bilinçli -ve genellikle dikkat çekici biçimde- sınıf, toplumsal cinsiyet, ırk, etnik köken, cinsiyet ya da dini normları ihlal eden –ve genellikle ihlal etmeyi amaçlayan- toplumsal gruplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gruplar toplumsal tabakalar yaratan bir toplumun kuvvet üssüne (power base) meydan okumak için, o toplumun kültürel olarak kanıksadığı dünya görüşlerini altüst etmektedirler (Atkinson & Young, 2008, ss.52-53).

Spor altkültürleri üzerine yapılan, aralarında Weinberg ve Arond “The Occupational Culture of the Boxer” (1952), Martin Scott’ın “The Man on the Horse” (1969), R. Faulkner’ın (1975) müzisyenler ve hokey oyuncuları karşılaştırması ve R. Haerle’in (1975) beysbol oyuncuları üzerine gerçekleştirdiği incelemesi gibi çalışmaların bulunduğu ilk sosyolojik çalışmalar genellikle mesleki spor altkültürlerine ve bireysel spor kariyerine odaklanmışlardır.

Bir sporcunun veya sporcu grubunun ilgilendikleri spor dalına başlama süreçlerinden emekliliğe kadar; sosyalleşme, teknik, toplumsal ve dile ait özelliklerin öğrenilmesi, diğer altkültür üyeleriyle ve yabancılarla etkileşim sonucu oluşan davranış kalıpları, değerler, normlar gibi birçok konuyu incelemişlerdir (Honea, 2004, ss.2-3). 1990’lerin başlarından itibaren sporda gençlik altkültürleri üzerine yapılmış çok sayıda sosyolojik araştırma direniş odaklı bir yaklaşım ile gerçekleştirilmiştir. “Sörfçüler, paraşütçüler, uçurma sörfçüleri, yelken kanatçılar, plaj voleybolcuları, ultimate frisbee oyuncuları, kaykaycılar, BMX kullanıcıları, tırmanışçılar, rüzgar sörfçüleri ve hatta sokak kızakçıları (street luger) açık bir şekilde karşıt eğilimli gençlik spor oluşumları olarak incelenmişlerdir” (Atkison & Young, 2008, s.53).

Spor ve serbest zaman etkinlikleri söz konusu olduğunda; altkültür genellikle belirli bir aktivite etrafında gelişen bir spor kültürünü ifade etmektedir. Ancak, boksör, model uçak ve kaykaycı altkültürleri gibi üç örnek verildiğinde, “spor altkültürü” kavramsallaştırması tüm bu farklı altkültür türlerini temsil etmek konusunda yetersiz kaldığı düşünülmüştür (Malcolm, 2008, s.254). Buradan yola çıkarak, John W. Loy, Barry D. McPherson ve Gerald Kenyon 1978’de yayınladıkları çalışmalarında spor altkültürleri için ilk defa bir kuramsal çerçeve yaratarak bu sorunu mikro ölçekte çözmeye çalışmışlardır (Loy & Booth, 2000, s.16).

Bu teorisyenler, spor alanında “mesleki” (“occupational”), “hobi” (“avocational”) ve “sapkın” (“deviant”) altkültürler olmak üzere üç farklı kategori sunmuşlardır (Loy, McPherson & Kenyon, 1978, s.185). Bu kuramsal çerçeveye göre, yüksek performans, profesyonellik ve tam zamanlı katılım gerektiren, ticarileşmiş sporcu grupları mesleki altkültürler olarak tanımlanmıştır (s.186). Hobi altkültürleri, insanların serbest zaman aktivitesi olarak seçtikleri spor türü aracılığıyla kendi yaşam tarzlarına benzer şekilde yaşayan insanlarla bir araya geldikleri ve sosyalleştikleri spor altkültürlerini ifade ederken; hakim kültürün normatif yapısından ve ideolojisinden farklı olarak değerlendirilen spor altkültürleri ise “sapkın” altkültürler olarak kategorileştirilmiştir (s.186-7).

Loy, McPherson ve Kenyon’un spor altkültürü kategorilerinden “hobi altkültürü” kavramının tanıtılması bu araştırmanın örneklemi oluşturarak sivil bisiklet topluluğunun (Çaycuma Bisiklet Topluluğu) altkültürel niteliklerinin tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir. Hobi altkültürleri bir serbest zaman aktivitesinin, bireylerin severek ilgilendikleri bir uğraşı sürdürebildikleri ve benzer yaşam tarzlarına sahip insanlar ile etkileşime geçebildikleri bir sosyal çevre edinimini sağladığı zaman oluşmaktadır (Loy, vd., 1978, s.186).

Steele ve Zurcher bir hobi aktivitesiyle uğraşmayı “bir aktörün, gündelik yaşamında düzenli olarak oynamak zorunda olduğu daha hakim ve kalıcı rolleri aracılığıyla tam olarak gideremediği sosyo-psikolojik ihtiyaçları gidermek için bulunduğu konuma göre uygulamayı seçtiği geçici ya da yardımcı bir davranış kalıbı” olarak tanımlamaktadır; yani bir hobi aktivitesiyle uğraşmak “kısa süreli bir rolü” temsil edebilmektedir (ss.186-187).

Buna ek olarak, serbest zaman ve eğlence kisvesi altında sürdürülen bu aktiviteler genellikle toplumsal statü sağlayan normal örgütsel ya da kurumsal kanallar aracılığıyla elde edilemeyen kimlik arayışı aktiviteleri oluşturabilmektedir. Örneğin, Jacobs karate dövüş okulunu “bu anda, o yerde, onların çok yönlü kimliklerinin bazı kısımlarının kemikleştiği bir yer, bir üniforma ve renkli bir kemerin kim olduklarını ve ne yaptıklarını belirleyen kriter olduğu yer” olarak tanımlamıştır (Jacobs’tan aktaran Loy, vd., 1978, s.187).

Daha işlevsel bir çerçeveden bakan Fritschner karatenin çoğunluğu geleceği olmayan işlerde çalışan işçi sınıfı erkeklerle hitap ettiğini çünkü karatenin konumlarından hoşnutsuz bireylerin

serbest zaman dünyaları aracılığıyla dikey bir geçiş deneyimleme olanağı sağlamakta olduğunu iddia etmiştir. Dahası, Fritschner dövüş okulunun özen, çalışkanlık, güçlük ve dürüstlük gibi işçi sınıfının idealleştirilmiş değerlerini pekiştirdiğine vurgu yapmıştır (Fritschner'dan aktaran Loy, vd., 1978, s.187).

Her “serbest zaman dünyası”nın kendisine özgü düzenli bir katılım biçimi ve oranı vardır. Örneğin, McPhee (1963), tüketim biçimlerinin patlayıcı, kronik, çeşitli, normal, verimsiz veya caydırıcı olabileceği; yani herkesin aynı oranda ya da aynı sıklıkta katılmadığını ileri sürmüştür. Bazıları için katılım döngüsel; başkaları için düzenli ve yaşamlarına iyi bir şekilde entegre olmuşken; diğerleri için var olmanın bir yoludur (McPhee, 1963, s.214).

Nihayetinde, altkültüre katılım derecesi, bireyin mesleki bir altkültüre geçmesi ile tam zamanlı bir bağlılığa dönüşebilmektedir. Sözgelimi, bir sivil bisiklet topluluğu üyesi, performansını arttırarak mesleki bir bisiklet grubuna girip yarışarak para kazanabilir ya da teknik bilgisini geliştirip bir bisiklet dükkanı açabilir. Benzer şekilde, bir serbest zaman aktivitesi iş dünyasına öykündüğünde ve/veya bireyleri iş rollerine yönelik toplumsallaştırmayı amaçladığı durumlarda hobi altkültürü gibi görünen bir altkültür mesleki bir altkültür haline de gelebilmektedir. Örnek vermek gerekirse, günümüzde gitgide antrenman ortamına dönüşen lise ve üniversitelerdeki gençlere yönelik spor programları aslında mesleki gruplara özgü olan (sadece en yetenekli oyuncunun oynaması ve ödüllendirilmesi gibi) bir takım davranış kalıpları, (sadece kazanmayı gözetmek; agresif olmak; gerektiğinde kurallara uymamak gibi) değerler, (elit sporcu kariyeri erken yaşta başlaması ve büyük bir rekabet gerektirmesi gibi) inançlar ve (kupalar, uniformalar, ceketler, belirli bir takımda oynamanın getirdiği bonuslar gibi) semboller barındırmaya başlamıştır (Loy vd., 1978, s.187).

Hobi altkültürleri, mesleki altkültürlerin karakteristik özellikleri ve işleyişi açısından her ne kadar benzeşse de birçok açıdan özgünlerdir. Hobi altkültürlerinde gerçekleştirilen eyleme atfedilen anlam genellikle eylemin kendisinden daha çok anlam barındırmaktadır. Mesleki altkültürlere kıyasla, en azından başlangıçta, katılım için daha az zaman harcanmaktadır. Altkültüre üye olma ve sosyalleşme süreçleri daha az kalıplaşmıştır. Toplumsal örgütlenme daha az bürokratik; altkültürden ayrılmak gönüllülük esasına dayalı ve daha az sarsıcıdır.

Hobi altkültürlerinde toplumsal statüye çok önem verilmez; saygınlık değerlendirmesi yetenek seviyesine dayandırılrsa da altkültür içinde statü ve konum geçişkenliği son derece azdır. Altkültürel etkinlik genellikle şehir ortamından uzakta, seyircisiz olarak gerçekleştirilmektedir (Loy, vd., 1978, s.188).

Spor altkültürü yaklaşımının getirdiği hobi altkültürü kavramı ile post-alkültürel yaklaşımlarla gelen yeni kabile, karşıkültür, yaşam tarzı gibi kavramlarının genel özellikleri değerlendirildiğinde Çaycuma Bisiklet Topluluğu rahat bir şekilde altkültürel literatürde yer edinebilecektir. Birçok önemli teorisyenin çalışmalarından yararlanılarak, kültür kavramı ve altkültürel literatür hakkında genel bilgilerin verildiği bu bölüm sayesinde saha verileri çok daha etkili bir şekilde okunabilecektir. Bu bölümün hemen ardından, bu çalışmanın tamamlanması için gerekli metodoloji tanımlanacak ve araştırmanın alanı ile olan ilişkim açıklanacaktır.

2. BÖLÜM

YÖNTEM VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın bu bölümünde, ilk olarak veri toplamada yararlanılmış olan etnografik araştırma yöntemleri aracılığıyla alan çalışması açıklanacaktır. Sonrasında öncelikle katılımlı gözlem yöntemine ve hemen sonrasında derinlemesine görüşme yöntemine değinilecektir. Üçüncü alt başlıkta örneklemin nasıl belirlendiği; yani araştırmanın nerede, kimlerle yapılacağının nasıl belirlendiği sorusu açıklığa kavuşturulacaktır.

2.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ÖRNEKLEMİN BELİRLENMESİ

Bu çalışmanın nihai amacı Zonguldak, Çaycuma'daki bir sivil bisiklet grubu olan Çaycuma Bisiklet Topluluğunu bir altkültür olarak tanımlamaktır. Çalışmanın amacını gerçekleştirmek için bisiklet topluluğu üyelerinin altkültürel katılımlarının yaşam kaliteleri üzerindeki etkileri, altkültürel katılımlarının altında yatan motivasyonları, ritüelleri, moda algıları, kolektif kimlikleri ve aralarındaki sosyalleşme süreçleri incelenmiştir. Elde edilen veriler aracılığıyla topluluğun bu özelliklerinin geçmişte yapılmış altkültür tanımlarına uyup uymadığına bakılacaktır.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun yukarıda bahsedilen altkültür özelliklerini ortaya çıkarmak ve incelemek konusunda en etkili metodolojinin etnografik araştırma yöntemleri olduğu düşünülmektedir. Buna bağlı olarak araştırma verilerini toplama sürecinde nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem metotları tercih edilmiştir. Altkültürler, gündelik yaşamlarında karşılaştıkları nesneleri yeniden anlamlandırarak benimsemektedir. (Hebdige, 1979, ss.102-103). Ana akım kültür için halihazırda bir anlama sahip olabilen bu nesneler altkültür içinde farklı bir anlam kazandırılarak o altkültürün gündelik yaşam içinde tarzını yansıtmalarını sağlayabilecek bir araç haline gelebilmektedir. (Clarke, 2006, s.150). Yani makro ve mikro arasındaki etkileşim aslında bir yeniden üretim sürecini içermektedir. Dolayısıyla, bu çalışmayı etnografik araştırma yöntemleri aracılığıyla yürütmemin nedeni bahsi geçen topluluğun gündelik yaşamlarını detaylı şekilde inceleyerek

yeniden üretim sürecini anlamaya çalışmak; Altuntek'in (2009) de ifadesiyle orada olmak, deneyimlemek, gözlemlemek ve ötekini anlamaktır (ss. 9-10).

2.1.1. Alan Çalışması

Fetterman'a göre, belirli bir grubun kendi yaşam alanları içinde, bir müddet incelenmesini ifade eden alan çalışmaları etnografik çalışmaların kalbidir (Fetterman, 2010, s.2). Alan araştırmasının etnografi çalışmaları için bu denli önemli olmasının sebebi bir grubun kültürünün incelenmesi; o grubun kültürel özellikleri ve grup mensupları için o kültürdeki anlamların nitelikli bir biçimde anlaşılmasını gerekli kılar (Kartarı, 2017, s.217). Alan çalışmasını sürecinde etnograf doğal alanları içindeki insanlar ve onların davranışları üzerine bir araştırma yürütür. Bu sayede hedef grup üyeleri kendilerini kontrol altında veya bir laboratuvar ortamında hissederek sahte tavırlar sergileme gereği duymazlar (Fetterman, 2010, s.33). Alan çalışmacısı verisinin bütünlüğünü sağlamak için çeşitli araştırma metotları ve tekniklerine başvurur (s. 34).

Bu araştırmanın alan çalışması, Şubat 2018 ile Haziran 2018 tarihleri arasında, katılımlı gözlem ve derinlemesine görüşme tekniklerine başvurularak tamamlanmıştır. Bu dört aylık süreçte, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun etkinliklerine katılmış ve gözlem yapılmış; ayrıca yirmi derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

2.1.1.1. Katılımlı Gözlem

“Etnografi” yalnızca veri toplamak için bir takım özgün belge, yöntem ve tekniklerin bir araya getirilmesiyle oluşan bir metottan ibaret değildir (Geertz, 2000, s.6). Etnografi kavramı aslında hem sunum için gerçekleştirilen alan çalışması ve veri toplama *sürecine*, hem de alan çalışması sonucu ortaya çıkan *ürüne* –yani sunumun kendisine- atıfta bulunur (Wolcott, 1990, s.47). Yani, “etnografik bir çalışma” yapıyor olduğunuzu iddia etmek aynı zamanda niyetinizi de belgeler (s.47). Bu bağlamda, insan davranışının açıklanmasında nicel çalışma yöntemleri ile elde edilecek mekanik veriler yerine, karmaşık ilişki ağlarının ve insan davranışının çok boyutlu yapısının bireyler ve/veya topluluklar üzerinde daha kapsamlı ve derinlemesine

incelenmesini sağlayan, nitel düşünceye dayalı bir çalışma biçimi olan etnografik yöntemsel çerçevenin sivil bir bisiklet topluluğu olan Çaycuma Bisiklet Topluluğu üzerine yürütülen bu araştırmanın daha verimli bir veri setine ulaşmasına katkıda bulunmuştur.

Katılımcı gözlem tekniği izleyerek, dinleyerek ve sorarak hedef grup üyelerinin davranışları hakkında veri toplamayı sağlar (Lofland, 1971, s.33). Araştırmacı, bir katılımcı gözlemci olarak, araştırma kapsamında incelediği bireylerin düşüncelerini, hislerini ve eylemlerini anlamlandırabilmek için onlardan biri olma rolüne bürünür (Wiersma'dan aktaran Bonner ve Tolhurst, 2002, s.9). Altuntek'e (2009) göre:

“Etnografik alan çalışması doğrudan gözleme dayanır. (...) etnografik alan çalışması gözlemcinin sessiz izleyici konumunu değiştirerek, incelediği toplumun günlük yaşamına katılan, belirli rol ve görevler üstlenen bir kimlik kazanmasının yolunu açar. (...) İngilizcede ‘participant observation’ sözcüğü, Türkçede ‘katılarak gözlem’ veya ‘katılımcı gözlem’ olarak birbiriyle eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Burada ben bu iki kullanım şeklini iki ayrı süreci imlemek için korumayı öneriyorum. Bunlardan biri geleneksel etnografyanın ‘ben’ ve ‘öteki’ ayrımındaki mesafeden dolayı, o dönemdeki alan çalışmalarında kullanılan yöntem ‘katılarak gözlem’ demeyi; buna karşın düşünümsel süreçlere dikkat eden ve ‘ben ve ‘öteki’ arasındaki mesafeyi yakınlaştırmaya çalışan alan çalışmalarında kullanılan yöntem ‘katılımcı gözlem’ demenin uygun olduğunu düşünüyorum” (ss.187-188).

En verimli nitel veri toplama tekniklerinden biri olan katılımcı gözlem sırasında araştırmacı, araştırma grubunu doğal ortamında, gündelik yaşam rutinleri içinde izleme şansı elde eder. Bu durum verilerinin “geçerliliğini” desteklerken aynı zamanda görüşmeler ve gözlemler sırasında elde edilen verinin araştırmacı tarafından yorumlanmasına da olanak sağlar (Morse ve Field, 1996, s.87). Bu veri toplama tekniğinde araştırmacının bilgi edinme, kodlama ve analiz gibi görevlerinin yanında araştırmanın örneklemini oluşturan bireyler ile yakın ve etkin bir ilişki kurması da gerekmektedir (Bonner ve Tolhurst, 2002, s.10).

Katılımcı gözlem birçok etnografi çalışmasının ana hatlarını tanımlayan ve alan çalışmasından elde edilecek verilerin niteliği açısından son derece önemli olan bir tekniktir. Katılımcı gözlem tekniğinde araştırmacı, araştırma grubunu oluşturan insanların yaşamlarına profesyonel bir uzaklık ile katılarak elverişli bir gözlem ve veri toplama süreci elde eder (Fetterman, 2010, s.37). Adler ve Adler (1994) çalışmalarında bir araştırmacının katılımcı gözlem yaparken bulunduğu ortama göre birçok farklı role bürünebileceğini iddia eder

(aktaran Bonner ve Tolhurst, 2002, s.10). Bu roller, üzerinde çalışılan grubun aktif bir üyesi olmak ile (“insider,” “yerli” ya da alanın içinden olmak), gruba ve alana tamamen yabancı olmak (“outsider” ya da alanın dışından olmak) arasında değişebilir (Bonner ve Tolhurst, 2002, s.11).

Buna bağlı olarak, halihazırda topluluğun bir üyesi, Çaycuma’nın bir yerlisi; yani alanın içinden biri olarak “içeriden” olmak bana, alan çalışması boyunca birtakım zorlukların yanında bazı faydalar da sağlamıştır. Alanın yerlisi olmanın getirdiği dezavantajlardan en önemlisi hedef grubun gündelik yaşam pratiklerinin, konuşma dilinin ve yaşam tarzının benim de rutinimde yer almasıdır. Haliyle, bir araştırmacı olarak beni korkutan, hedef grubumun altkültürel birer nitelik olarak değerlendirilebilecek karakteristik özelliklerini gözden kaçırmaktı. Ayrıca, görüşmeler sırasında araştırmacı-katılımcı arasındaki profesyonel mesafeyi korumanın da güç olduğu durumlar olmuştur. Örneğin, topluluk içindeki sosyalleşme sürecimde arkadaş olduğum görüşmecilerden Gökhan Kara görüşmeler sırasında bana yardımcı olabilmek adına gerçeği yansıtmayan cevaplar vermiştir. Ancak, çalışmanın ve görüşmelerin doğasının gerçeği yansıtmaması gerektiğini belirttiğimde görüşme sorularına verdiği yanıtları düzeltmiştir. Alanın içinden olmanın araştırılan kültürün çok daha iyi anlaşılmasını (Pugh vd., 2000, s.44); doğal olmayan bir sosyal etkileşim akışının önüne geçilmesini (Kennedy, 1999, s.63); ve araştırmacı ve katılımcı arasında doğru bilgilerin edinimini sağlayan bir samimiyet elde edilmesi (Ryan’dan aktaran Bonner ve Tolhurst, 2002, s.11) gibi avantajlar sağlar. İçeriden olmanın verdiği avantajlardan yararlanarak, Gökhan Kara’nın verdiği cevapların yanlış olduğunu fark ettim ve herhangi bir sorun yaşamadan gerçek yanıtları alabildim.

Bu çalışmada, veri toplama tekniği olarak katılımcı gözlemi tercih etmem, alana ve öznelere “profesyonel bir uzaklıkla” (Fetterman, 1998, ss.34-35); dışarıdan bir gözle bakmamı sağlamıştır. Katılımcı gözlemler sırasında tuttuğum alan günlükleri de gündelik yaşamımın bir parçası haline gelerek sıradanlaşan topluluk ritüellerini daha iyi analiz edip araştırma verisi haline getirmeme yardımcı olmuştur.

2.1.1.2. Derinlemesine Görüşmeler

Derinlemesine görüşmeler bir etnografin en önemli veri toplama metotlarından biridir. Bu metot etnografin alana dair gördüğü ve deneyimlediği her veriyi açıklamasına ve daha geniş bir bağlama oturtmasına yardımcı olmaktadır (Fetterman, 1998, s.37).

Kümbetoğlu'na göre, “derinlemesine görüşme toplumsal hayattaki birçok ‘görünür’ün temelinde barındırdığı anlamı keşfetmeyi, ayrıntılları kavramayı ve bütüncül veriler oluşturmayı mümkün kılan bir veri oluşturma aracı olduğundan, araştırmacıda ‘duyarlılık, konsantrasyon, karşımızdakini anlama, içe bakış ve disiplin’ gibi becerileri gerektirmektedir” (aktaran Altundere, 2012, s.202). “İnsanların incelenmesi”nden çok “insanlardan öğrenme” üzerine çaba sarf eden bu yöntemi kullanan araştırmacılar belirli bir kültür veya altkültüre odaklanır ve görüşmecilerinin davranışlarının anlamlarını çözmeye çalışır (Bozkurt, 2015, s.79).

Araştırmacılar, bir noktadan sonra, alan çalışması sırasında elde ettiği gözlem verilerini anlamlandırmak ve hedef grubun davranışlarından bir sonuç çıkarmak için hedef grup üyelerine davranışlarının ne anlama geldiğini sormak durumunda kalır (Angrosino, 2007, s.42). Bu çalışma bağlamında düşünüldüğünde derinlemesine görüşmeleri, hedef grup üyelerinin duygu, düşünce ve deneyimlerini üzerinden Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun nasıl bir sosyalleşme sürecinden geçerek ve içerisinde nasıl bir kültürlenme oluşturarak altkültürel nitelikler geliştirdiğinin açıklığa kavuşturmak; üyelerin bisiklet kültürüne yükledikleri anlamların ve bu kültürün üyelerin gündelik yaşantılarındaki yerini daha iyi anlamak amacıyla kullandım.

Araştırma sırasında yarı yapılandırılmış (semistructured) görüşmeler kullandım. Bu görüşmeler, kapalı uçlu, yani farklı seçenekler arasından bir seçeneği seçmeyi gerektiren sorular yerine açık uçlu sorular üzerine inşa edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.162). Yarı yapılandırılmış görüşmeler anket metodunun belirli araştırma hedefleri olan sözlü formudur. Fetterman'a göre:

“Yapılandırılmış ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler, edinilen verilerin karşılaştırılması ve hedef grubun ortak inançları ve temaları bağlamına oturtulması genellikle karşılaştırmacı ve yansıtmacı amaçlara hizmet etmektedir. (...) Bu görüşmeler araştırmanın başlangıç aşamalarında yapıldığında görüşmeciler ile araştırmacı arasındaki buzları kıran bir etkiye sahip olsa da görüşmecilerin cevaplarının araştırmacının bakış açısına göre şekillenmesine yol açabilmektedir. Ancak yapılandırılmış veya yarı-yapılandırılmış görüşmelerin gerçek değeri araştırmacı “alanın içinden biri”nin bakış açısıyla araştırma grubunun temel değerlerini kavradıktan sonra ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, sorulara gelen cevaplar araştırmacınıninkinden ziyade “yerli”nin gerçeklik algısına uygun olacaktır” (1998, s.38).

Araştırmanın alan çalışması sürecinde gerçekleştirilen görüşmelerin yarı yapılandırılmış şekilde dizayn edilmesi görüşmecilere kendi kelimeleri ile kendilerine ifade etme özgürlüğü tanımış ve bu durum benim, görüşmecilerin iç dünyasına girerek bakış açılarını daha açık bir şekilde anlamamı mümkün kılmıştır. Görüşmeciye ifade özgürlüğü sağlayan bu yöntemde görüşmeciye sorduğum açık uçlu sorulara verilen cevapların akışına göre soruların sıraları değiştirerek sordum. Böylece görüşmeci ile aramdaki etkileşimin sürekliliği sağlandı.

Derinlemesine görüşmeler bağlamında, elli beş sorudan oluşan yönerge ile tez çalışması kapsamında kullanılacak bilgilere ulaşılması planlanmıştır. Soruların hazırlanmasında, Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun altkültürel nitelik taşıyan özelliklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaçla yönergede yer alan sorular 4 ana başlık altında toplanmıştır. Birinci başlıkta yer alan dokuz soru topluluk üyelerinin yaşı, eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik statüsü gibi demografik özelliklerini ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulmuştur. İkinci başlıkta Çaycuma Bisiklet Topluluğuyla ilgili yirmi üç soru vardır. Bu sorular aracılığıyla, görüşmecinin topluluğu ne kadar iyi tanıdığını ölçmenin yanı sıra, topluluk hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır. Üçüncü başlık altındaki on sekiz soru, Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun görüşmecilerin yaşamında nasıl bir yeri olduğunu anlamak adına sorulmuştur. Son başlıkta ise altkültürel yaşam tarzı; trafikte bisikletli güvenliği; aile, iş ve bisiklet sporu arasındaki dengeyi sağlamak; bisiklet türleri; ve topluluk etkinlikleri dışında bisiklete binip binmedikleriyle ilgili beş soru sorulmuştur. Bu başlıkta sorulan sorular, görüşmecilerin gündelik yaşamlarından örnekler vererek daha önceki sorulara verdikleri cevapları pekiştirmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın veri toplama sürecinde toplamda 20 bisiklet topluluğu üyesi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler dört aylık süreçte görüşmecilerin belirlediği

mekan ve zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden 3 tanesi topluluğun ortak mekanı olarak belirlenen; aynı zamanda topluluk başkanının iş yeri olan Nihat Motor ve Bisiklette, 1 tanesi bir doğa yürüyüşü sırasında, 2 tanesi görüşmecilerin evinde ve geri kalan 14 görüşme ise belirlenen dış mekanlarda, kendilerine verilen rıza formunu imzaladıktan sonra ses kayıt cihazı ile kaydedilerek yapılmıştır.

2.1.1.3. Alan Notları

Etnografik alan çalışması sırasında araştırmacılar insanları ve insan gruplarını gündelik yaşamları içinde incelerken öncelikle -katılımlı gözlem yoluyla- hedef grubun sosyal ortamına girmekte, insanları tanımakta ve onların gündelik yaşamlarına dahil olmaktadır. Ancak daha sonra araştırmacı -ya da etnograf- düzenli ve sistematik şekilde bu insanların gündelik yaşamlarına dahil olduğunda gözlemlediği ve öğrendiklerinin notlarını almaktadır. Araştırmacı bunu yaparak gözlem ve deneyimlerinin yazılı bir birikimini oluşturmaktadır. Birbiriyle bağıntılı bu iki yöntem etnografik çalışmaların çekirdeğini oluşturmaktadır (Emerson vd., 2011, s.1; Neuman, 2014, s.455).

Alan notlarını yazarken araştırmacı gözlemlediği olayları, insanları, etkileşim ve diyalogları, görüşleri, hisleri ve mekanları tasvir eder, deneyimlerini anlatır (Emerson vd., 2011, s.12). Araştırmacı, araştırma alanını betimlerken aynı zamanda hedef grubunun davranış, düşünce ve diyaloglarını; araştırma grubunun gündelik yaşamlarını alan notları aracılığıyla grup üyelerinin bakış açısıyla anlatmaktadır. Katılımlı gözlemin sağladığı bu içeriden bakışın haricinde, aynı zamanda bir araştırmacı olarak kendi değerlendirme ve yorumlarını da alan notlarında açıkça belirtebilmektedir (Van Maanen, 2011, s.95). Bu şekilde araştırmacı sadece gözlemleri değil, alanda kendisi için bir anlam taşıyan her nesne, sembol ve eylemi veri olarak kullanabilir (Emerson vd., 2007, s.353).

Bu çalışmanın alan araştırması boyunca katılımlı gözlemler ve derinlemesine görüşmeler sonrasında alan notları yazdım. Alan notlarını tutarken tüm detayların olabildiğince net bir şekilde notlara yansıtmak için gerektiğinde kısa dijital ses kayıtları ve kısa notlar şeklinde düşüncelerimi, yorumlamalarımı ve deneyimlerimi aktardım. Alan notları bu araştırmanın iki

temel veri toplama yöntemi olan katılımlı gözlem ve derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve bu verilerin geçerliliğinin kontrol edilmesi bağlamında faydalı olmuştur.

2.1.2. Örneklemen Belirlenmesi

Tez kapsamında Zonguldak Çaycuma’da Şubat-Haziran 2018 ayları arasında gerçekleştirilen alan araştırmasında derinlemesine görüşme tekniğine başvurulmuş yaşları on sekiz ile altmış beş arasında değişen; on altısı erkek, dördü kadın olmak üzere yirmi kişiyle görüşülmüştür. Etkinliklere katılmak ve üye olmak isteyen her bireyi üye olarak kabul eden bu topluluk gibi geniş bir kitleye hitap eden bir grup üzerine araştırma yapılmaya kalkışıldığında her yaştan üye kitlesine sahip bir araştırma evreniyle karşılaşmıştır.

Evrenin ve çalışılacak alanların büyüklüğü, araştırmacının evrenin tamamına ulaşacak zaman ve olanağının olmaması gibi durumlarda araştırmacıların evrene erişimi sınırlı düzeyde gerçekleşmektedir (Baltacı, 2018, s.235). Bu sorun araştırmacıyı evreni temsil ettiğini düşündüğü daha küçük bir parçasına yönlendirir (Sherton’dan aktaran Baltacı, 2018, s.235). Örneklem olarak adlandırılan bu sınırlandırılmış çerçeve evren olarak adlandırılan araştırmacının aktif bir şekilde incelemek ve hakkında fikir sahibi olmak istediği geniş grubun küçük bir temsilcisidir (Neuman, 2014, ss.246-247). Evrenin indirgenerek örneklemen oluşturulma süreci çok önemlidir.

Bu araştırmada örneklemen belirlenmesinde “amaçsal örneklem” yönteminden faydalanılmıştır (Jupp, 2013, s.244). Amaçsal örneklem, araştırılan konuda özel bilgi veya kapasite sahibi, araştırmaya katılmaya istekli olmak gibi kriterler barındıran bireylerin araştırmacı tarafından seçilerek oluşturulan birey veya grubu ifade etmektedir (s.244; Lin, 1976, s.158). Topluluğun halihazırda bir üyesi olduğum ve üyelerin büyük kısmını tanıdığım için öncelikle katılımlı gözlem sürecinde tüm etkinliklerde aktif katılım gösteren ve topluluk içinde sosyalleşme becerileri yüksek beş üye belirledim. Bu beş üyeyi seçerken, bu kişilerin topluluk etkinliklerine aktif bir şekilde katılan ancak, gündelik yaşamlarında da bu sporu yapan üyelere olmalarına dikkat ettim. Bu sayede, Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun

bireylerin gündelik yaşamlarında da etkisini gösteren altkültürel niteliklerinin ortaya çıkarılması sağlanmıştır.

Örneklemin belirlenmesi konusunda, kaynak kişi olarak belirlenen Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun başkanının önerileri doğrultusunda görüşülecek yeni bireyler belirlenmiş ve bu şekilde örneklem yirmi kişiye kadar genişletilmiştir. Bu yöntem kartopu örneklem adı verilmektedir (Neuman, 2014, s.275). Neuman'a göre bu yöntem tıpkı adındaki kar topu benzetmesi gibi birkaç kişiden oluşan küçük bir grup ile başlayarak araştırma süresince oluşturulan bağlar aracılığıyla büyür (s.275). Bu araştırma bağlamında, halihazırda alanın yerlisi olma durumum da değerlendirildiğinde, topluluk üyelerinin büyük kısmını tanıyor olmam sayesinde topluluk başkanının önerdiği görüşmecilere kolayca ulaştım ve herhangi bir zorluk ile karşılaşmadım. Görüşme yapılan üyelerin demografik özelliklerine bakılacak olursa:

İsim Soyisim	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Eğitim Durumu	Ekonomik Durum ²
Ahmet Dereli	63	Erkek	Emekli	İlkokul	Grup 3
Ahmet Ünüvar	32	Erkek	Muhasebeci	Lise	Grup 1
Ahmetcan Aslan	33	Erkek	Esnaf	Yüksek Lisans	Grup 3
Aleyna Sazoğlu	26	Kadın	Mühendis	Lisans	Grup 2
Azizcan Derin	22	Erkek	Öğrenci	Lise	Grup 1
Burak Kayhan	35	Erkek	Esnaf	Lise	Grup 2
Bülent Kantarcı	65	Erkek	Mühendis	Lisans	Grup 3
Eylül Korkmazıyıt	26	Kadın	Mühendis	Lisans	Grup 2
Emre Özkan	27	Erkek	Öğretmen	Lisans	Grup 2
Erdem Kabukçu	27	Erkek	Antrenör	Lisans	Grup 2
Gizem Özer	26	Kadın	Eczacı	Yüksek Lisans	Grup 2
Gökhan Hotlu	21	Erkek	Öğrenci	Lise	Grup 1
Gökhan Kara	32	Erkek	Memur	Lisans	Grup 2
Güray Çalışkan	35	Erkek	Öğretmen	Lisans	Grup 2
Hayri Kabacı	50	Erkek	Bankacı	Lisans	Grup 2
Kıvanç Yılmaz	33	Erkek	Memur	Lisans	Grup 1
Mustafa Arslan	31	Erkek	Esnaf	Lisans	Grup 2
Nilgün Çelik	64	Kadın	Emekli	Lisans	Grup 2
Nurettin Küçük	61	Erkek	Emekli – Özel Sektör	Lise	Grup 3
Onur Düzlü	43	Erkek	Doktor	Lisansüstü	Grup 3

² Grup 1 – Düşük Gelirli (Asgari ücrete kadar); Grup 2 – Orta Gelirli (7000 TL'ye kadar); Grup 3 – Yüksek Gelirli (7000 ve üstü).

Araştırma kapsamında derinlemesine görüşme yapılan bisiklet topluluğu üyelerinin dördü kadın, on altısı erkektir. Bisiklet topluluğu üyelerinin yaşları 21 ile 65 arasında değişmektedir. Görüşmecilerin yaş ortalaması 37'dir. Görüşmecilerden dokuzu evli, on biri bekardır. Görüşme yapılan bireylerin meslekleri çeşitlilik göstermektedir.

Saha çalışması boyunca görüşmecilerin politik görüşleriyle ilgili bilgi edinilmemiş olmasına rağmen, bu görüşmecilerin büyük bir kısmı hem topluluk aracılığıyla hem de gündelik yaşamımda tanıdığım insanlar olduğu için, birçoğunun CHP seçmeni olduğunu söyleyebilirim. Bu bilgi, Çaycuma'nın belediye seçimleri üzerinden yapılacak bir değerlendirmeye doğrulanabilir. Çaycuma halkı 2014 seçiminde %47.1 ile ve 2019 seçiminde %57.36 ile CHP'li belediye başkanı Bülent Kantarcı'yı seçmiştir.

2.2. VERİLERİN ANALİZİ

2.2.1. Sembolik Etkileşimcilik

İlk kez 1937’de Herbert Blumer tarafından kullanılan terim sembolik etkileşimcilik, “insanların, gündelik toplumsal etkileşim sırasında, başkalarının söyledikleri ve yaptıklarına nasıl anlam kattıklarını” inceleyen bir kavram olan etnometodolojinin kaynaklarından biridir (Coulon, 2015, s.14; Giddens, 2008, s.1059). Sembolik etkileşimcilik toplum içindeki gerçekleşen değişimleri, yani toplumsal gerçekliği incelemek için katılımlı gözlem yöntemini kullanarak yaygınlaşmış bir teoridir (Coulon, 2015, s.15).

Sembolik etkileşimcilik, Chicago Sosyoloji Okulu’nun önde gelen isimlerinden George Herbert Mead’in kurucusu kabul edildiği ve okulun çalışmalarında sıklıkla kullanılmış olan bir teoridir (Morva, 2013, s.118). Mead’in çalışmaları etrafında şekillenmiş fakat ismi konulmamış olan bu teori, Mead’ın öğrencisi olan Herbert Blumer’in çalışmalarıyla ün kazanmıştır (s.123; Blumer, 1986, s.1). Blumer, sembolik etkileşimciliğin temellerini oluşturduğu “Symbolic Interactionism: Perspective and Method” adlı çalışmasında araştırmacılar için grup incelemelerinde kullanılacak en iyi yolun derinlemesine görüşmeler, gözlem ve katılımlı gözlemi içeren etnografik ya da nitel yöntemler olduğunu belirtmiştir (Blumer, 1986, s.41). Sembolik etkileşimciler “gerçek sosyolojik bilgiye gündelik etkileşimlerimizin dolaysız deneyimleri içinde” ulaşılabileceğini savunmaktadır (Couron, 2015, s.15).

Mead’a göre toplumsal yaşamda iki tür sosyal etkileşim vardır. Bunları “jestlerin konuşması” (conversation of gestures) ve “belirgin semboller kullanma” (use of significant symbols) olarak adlandırmıştır (Blumer, 1986, s. 8). Jestlerin konuşmasında iletişim kuran kişi, jestlerinin karşısındaki insanlar üzerindeki etkilerinden bihaber olur. Haliyle o süreçte iletişim kurduğunu bilmez. Bu durum Jestlerin konuşması, yani bilinçsiz iletişim olarak tanımlanır (Mead, 1972, s.14). Mead, dilin belirgin semboller aracılığıyla iletişim kurduğunu düşünmektedir. Belirgin semboller bir bireyin başkalarının jestlerine cevaben yaptığı – genellikle sesli ifade edilen- jestlerdir (Mead, 1972, s. 47).

Fakat Blumer, Mead'in bu tanımlamalarını kavramsallaştırarak “bir başkasının eylemine bu eylemi yorumlamadan doğrudan yanıt verildiğinde oluşan” duruma “sembolik olmayan etkileşim” demiştir. “Sembolik etkileşimcilik” için ise insanların nesnelere yükledikleri anlamlar temelinde yaklaştıkları, bu anlamın kişilerin hemcinsleri ile olan sosyal etkileşiminden doğduğunu ve haliyle bu kişilerin kendi yorumlamalarıyla oluşmuş olan bu anlamların araştırmacın kişilerin eylemlerini tanımlamada son derece önemli olduğunu ifade etmiştir (Blumer, 1986, ss.8-9). Morva, bu teorinin iletişim çalışmaları açısından asıl öneminin bireye yüklenen vazifede yattığını söylemektedir. Mead ve Chicago sosyal psikolojisinde bahsedilen aktif bireyin, sembolik etkileşimcilik teorisinde sabitlendiği belirtilmiştir (Morva, 2013, s.126).

Blumer (1986) sembolik etkileşimciliğin temellerini üç basit önermeye dayandırır. İlk önerme, insanların nesnelere, o nesnelerin kendileri için ifade ettikleri anlamları baz alarak hareket ettikleri iddiasında bulunur. Örnek olarak, insanların çevrelerindeki insanları düşman, arkadaş gibi; kurumları okul, hükümet gibi kategorilere ayırması verilebilir. Ancak bu önermedeki bakış açısı çağdaş sosyal bilimler ve psikoloji bilimi tarafından yok sayılmakta veya önemsizlenmektedir. Anlam, ya hafife alınır ve önemsiz olması gerekçesiyle bir kenara atılır, ya da insan davranışından sorumlu etkenler ile davranışın bu etkenlerin bir ürünü olması arasında önemsiz bir bağlantı noktası olarak ele alınır. İkinci önermeye göre, bu gibi anlamlar bireylerin çevrelerindeki insanlarla girdikleri sosyal etkileşimden türemekte veya ortaya çıkmaktadır (Blumer, 1986, ss.2-3).

Buna göre nesnelerin ne kendi doğalarında varolan anlamları vardır ne de insanların psikolojik özelliklerine dayalı olarak ortaya çıkan anlamlar söz konusudur. Anlamlar insanlar arasındaki etkileşim sürecinde temellerini bulurlar. Bir insan için bir şeyin anlamı başka bir bireyin o şey çerçevesinde o insana yönelik davranışından oraya çıkar. (Blumer'dan aktaran, Akcan, 2011, s.7).

Bu bağlamda, Blumer sembolik etkileşimcilikte anlamların toplumsal ürünler olduklarını ve insanların etkileşimleri sırasında gerçekleştirdikleri eylemleri veya bu eylemlerini tanımlamaları sırasında şekillendiklerini savunmaktadır. (Blumer, 1986, s.4) Üçüncü önerme ise bireylerin karşılaştıkları nesneleri bir yorumlama sürecinden geçirerek bu anlamları ele

aldıklarını ve değiştirdiklerini savunur (s.3). Bu önermeye göre, birey öncelikle kendisiyle iletişime geçer. Kendisiyle girdiği bu etkileşim sırasında bireyler bir yorumlama süreci deneyimler ve bu sürecin sonucunda anlamlar üretirler (s.5).

İnsanlar arası etkileşime, bu etkileşimi anlamlandırmaya ve grup yaşamında bireye önem veren sembolik etkileşimcilik yaklaşımında insanlar içinde bulundukları ve kendileri, diğerleri, olaylar ve nesneler için anlamlar ürettikleri grup ortamından ayrı düşünülemezler. Gruplara ilişkin derin ve tam bilgi etnografik ya da nitel yöntemlerle sağlanır. Yani bilgiyi elde etmek için “gruptaki insanlarla yakınlaşılmalı, içinde bulundukları farklı durumlarda izlenmeli, problemlerini ve bu problemlerle başa çıkma yollarını görmeli, sohbetlerine katılmalı ve yaşantıları doğal akışında izlenmelidir” (Akcan, 2011; s.41).

Bu bağlamda, yapılacak olan bu çalışmada, bisiklet ve bisiklet sporunun etrafında bir araya gelen insanların bu olgulara verdikleri anlamları çözümlemeye, bu anlamların hangi etkileşimler sonucunda oluştuğunu araştırmada ve bireylerin kendileriyle etkileşime girerek nesneleri yorumlama ve anlam çıkarma süreçlerinin analizinde bu yöntemin büyük yardımı dokunacaktır. Ayrıca bisikletçiler arasında sosyalleşme süreci ve bu insanların ortak değerlerinin incelenmesi için de büyük önem arz etmektedir.

3. BÖLÜM

BULGULAR

3.1. ÇAYCUMA BİSİKLET TOPLULUĞU’NUN ÖRGÜTLENME SÜRECİ VE GELİŞİMİ

Bu bölümde, çalışma sahasının ana eksenini oluşturan Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun kuruluş ve gelişim süreci, bu süreçte aktif role sahip topluluk üyeleriyle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler ışığında kısaca açıklanacaktır. Bu süreç hakkında edinilen bilgiler, topluluk içindeki sosyal yapılanmayı, üyelerin bisiklet ve doğayla aralarındaki ilişkiyi ve topluluğun toplumdaki yerini anlamak açısından önem arz etmektedir.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu 2012 yılında, Mustafa Arslan tarafından kurulmuştur. Bir bisiklet satıcısı olan Mustafa Arslan yaşadığı sağlık sorunlarının ardından doktor önerisiyle spor yapmaya başlamıştır. Bir süre sonra çevre ilçelerden olan Beycuma’dan bir bisikletçi üst seviye bisikletini bakımlarının yapılması için Arslan’ın işyerine getirmiştir. Bu karşılaşmanın ardından üst seviye bir bisiklet ile daha uzun mesafeler kat ederek hem sağlığı için spor yapabileceğini hem de doğayı keşfedebileceğini düşünen Arslan, bir üst seviye bisiklet edinerek yakın arkadaşlarından Taylan Üstüntaş ile kısa turlara çıkmaya başlamışlardır.

Çevre il ve ilçelere düzenlediği turlarda çektiği fotoğrafları Facebook’taki kişisel hesabında yayınladıktan sonra yakın çevresindeki bisiklet meraklısı insanların dikkatini çeken Arslan’a arkadaşları Ahmetcan Aslan ve Ahmet Ünüvar da katılmak istemiştir. Yakın arkadaşlarının bisiklet almasıyla birlikte dört kişilik bir sayıya ulaşan grup beraber çıktıkları turlarda çekilen fotoğrafları kendi aralarında paylaşmak ve haberleşmek için Facebook üzerinden bir grup kurulmuştur. Facebook grubunu açan Ahmet Ünüvar yönetici olarak Arslan, Aslan ve Üstüntaş’ı atamış ve grubun adını Arslan’ın işyerinin adını kullanarak “Nihat Motor Bisiklet Kulübü” şeklinde belirlemiştir. Facebook grubunun kurulmasının ardından yaklaşık 20 km uzaklıktaki Filyos’a düzenlenen ilk tura 4 kişi katılmıştır.

Görsel 1:³ Nihat Motor Bisiklet Kulübü olarak düzenlenen ilk turdan bir fotoğraf. Soldaki Ahmet Üniüvar, yanında Mustafa Arslan ve onun yanında Taylan Üstüntaş.

Başlangıçta bir topluluk olma amacı gütmeyen bu bisiklet grubu yaklaşık üç aylık bir süreç içinde farklı sebeplerle bisiklete merak salmış olan ve özellikle sosyal medyada paylaşılan tur fotoğraflarından etkilenip gruba katılmak isteyen insanlarla büyümüştür.

“Çekilen resimler ve gidilen rotalar sosyal medya üzerinde bayağı etkili oldu. Bu işin bireysel olmaktan sıyrılıp herkese ulaşmasını sağlayan en önemli faktör sosyal medya, Facebook” (Arslan, 31).

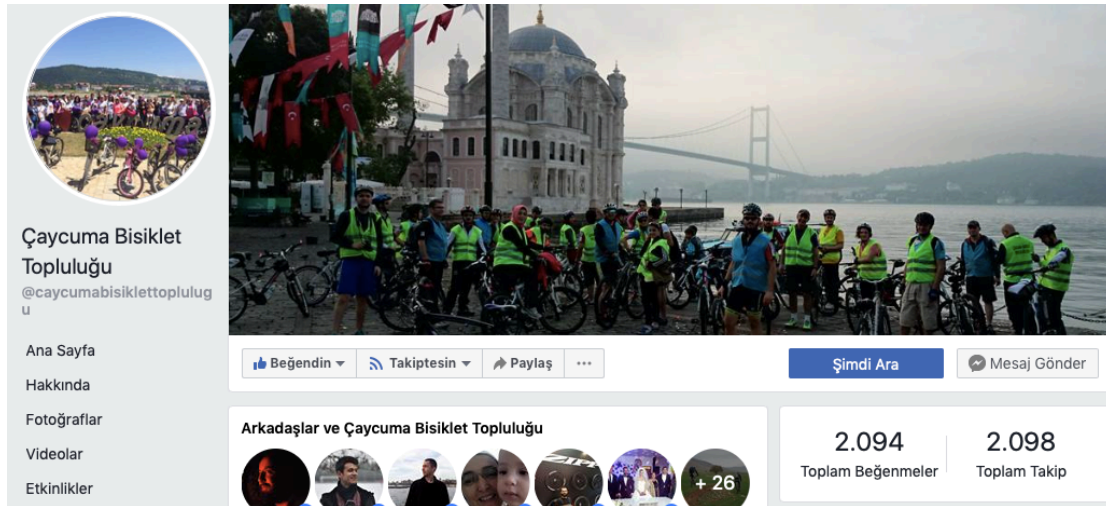
Grubun kurulmasının üzerinden üç ay geçtikten sonra düzenlenen turlara katılım 20-25 kişiye kadar artmıştır. Bu ani büyüme üzerine, Mustafa Arslan ve yakın arkadaşları toplantılar yapıp topluluğun temel yapısını oluşturmuşlardır. Arslan bu süreci şu şekilde anlatmaktadır:

³ Kaynak:

<https://www.facebook.com/nihatmotorbisiklet/photos/a.449277295157096/449277955157030/?type=3&theater>

“Zaten çekirdek grubumuz yakın arkadaşlarımızdan oluştuğu için oturup bir yerlerde bir şeyler içerken bile fikirler ürettik. Her akşam aslında farkında olmadan toplantı yaptık. Proje projeyi açtı, fikir fikri açtı. Bazı fikirlerden vazgeçtik, birçoğunu yerine getirdik. Bu şekilde, farkında olmadan biz bu topluluğu kurup ayakta nasıl duracağını belirledik; sosyal duruşunu, kimliğini oluşturduk” (Arslan, 31)

Bu sürecin ardından büyüyen Çaycuma Bisiklet Topluluğu, ilçe içinde katılımın büyük sayılara ulaştığı birçok etkinlik düzenlemiş, 2014 ve 2015 yıllarında Türkiye genelinde bisikletçilere ev sahipliği yapan “İstanbul Kıtalararası Bisiklet Gezisi” etkinliğine katılmış, 2014 yılında “Ata’ya saygı turu” etkinliği kapsamında Çaycuma’dan Ankara’ya Anıtkabir’e pedal çevirmişler ve neredeyse her hafta sonu mesafesi git gide artan turlar düzenlemişlerdir. Çaycuma Bisiklet Topluluğu Facebook grubu iki binin üzerinde üyeye sahiptir.

Görsel 2: Çaycuma Bisiklet Topluluğu Facebook Grubu

Bu bölümde, yukarıdaki bilgilere ek olarak, topluluğun Çaycuma Belediyesi ve Belediye Başkanı Bülent Kantarcı ile olan ilişkisine ve Kantarcı’nın görüşlerine de değinmek istiyorum. Mustafa Arslan ile yapılan görüşme sırasında Çaycuma’da bisiklet sporunun ne kadar hızlı bir şekilde geliştiğini konuşurken Arslan, bu hızlı gelişimin sebebi olarak şunları söyledi:

“Sosyal medyanın gücü, artı seçimlerde belediye başkanının gerek bisiklet meraklısı olması, bisiklet aşığı olması... göreve gelir gelmez katlanır bisiklet aldı, ki ailesinde de bisiklet kullanan kişiler var. Oğlu İstanbul’da baya aktif bi’ şekilde bisiklet biniyo. Yani bu süreç hep zincirleme gelişti. 2013 bizim atılım yapmamız, böyle bi bisiklet kulübü

kurmamız; aynı dönemde belediye başkanının bisiklet “manyacı” olması, şehri değiştirmesi, şehirdeki insanları karşısına alması ve inatla bu projeyi geliştirip hayata dökmesi birden insanların kafasında “Bisiklet? Aaa, bisiklet varmış” şeklinde belirmesini sağladı. Vatandaşların arabasından inmesini sağlamış oldu. Zorunlu bi’ şey getirdi. (...) ilk zamanlar tepkiyle karşılandı ama (halk) baktı ki yapacak bi’ şey yok, e bu da biraz daha zevkli, biraz da sosyalleşiyoruz mantığıyla yaklaştılar. Halkımız aydınlandı” (Arslan, 31).

Görsel 3: Benim de katılmış olduğum 2015 kıtalararası İstanbul bisiklet turundan bir kare.

Bunun yanı sıra, Arslan, topluluğun belediyeyle olan resmi ilişkisini şu şekilde açıklamıştır:

“Belediyeye başvurduk. Belediye de bizi hiç çekinmeden kendi bünyesine kattı. Şu andaki grubumuz bizim, Çaycuma belediyesi adı altında resmi olarak bir bisiklet topluluğu. Dernek olmadık. Derneğe birkaç arkadaşımız pek sıcak bakmadı. Amatörce, bu işin ruhunu kaybetmeden devam etmek bizim için daha iyiydi. O yüzden yarı amatör şekilde belediyenin de desteğini arkamıza alarak, biz turlarımıza devam ettik. Belirli etkinliklerde belediye bize destek veriyordu. Örneğin, 10 Kasım’da iki senedir Ankara’ya gittik. Bize destek verdi, bütçeden para ayırdılar. Yeme-içme, konaklama, araç tahsis etme falan... Eskortla Ankara’ya gittik. Güzel bir Anıtkabir gezisi yaptık bisikletlerle. İlkti. İlk olması bizim için çok önemliydi ve hala tadı damağımdadır. Herkese tavsiye ederim. (...). Her kilometresi çok özeldi” (Arslan, 31).

Görüldüğü üzere, Çaycuma’nın bisiklet konusunda bu denli gelişmesi aslında topluluk ile belediyenin dayanışmasıyla gerçekleşmiştir. Bu dayanışmayı şu şekilde kısaca özetleyebilirim: Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun kuruluşundan bir yıl sonra belediye

başkanlığına seçilen Kantarcı, topluluğun varlığından güç alarak bisiklet yollarını inşa etmiştir. Halk başlangıçta bu değişimleri tepki ile karşılamıştır. Halihazırda dar olan ana caddesi olan Nihat Kantarcı Caddesi bisiklet yolları sebebiyle daha da daralmış; yol kenarında insanların arabalarını park edecekleri alan kalmamış; dahası çarşının ve belediye binasının bulunduğu Abdullah Kalaycı Caddesi otomobil trafiğine tamamen kapatılmış ve esnaf bundan olumsuz etkilenmiştir. Ancak, Çaycuma Bisiklet Topluluğu özel günlerde şehir içinde düzenlediği etkinliklerle, akşamları bisiklet yollarında yaptıkları turlarla, halkın arasına karışıp onlarla etkileşim içine girerek tepki gösteren kesimin bisikletlilerin şehir içindeki varlığı ve bu dönüşümlerin hava ve görüntü kirliliğinin azalması için gerekli olduğu konusunda farkındalık yaratmaya çalışmıştır. Bülent Kantarcı bu konuda şunları söylemektedir:

“Çaycuma’da çok özel çalışmalar yapıyoruz. Bugüne kadar her türlü standarda sahip 15 kilometre bisiklet yolu yaptık. Bu bir ilçe ölçeğine göre çok büyük bir altyapı yatırımı. Bu alanda farkındalık yaratmak için çeşitli kampanyalarla binden fazla bisiklet dağıttık. Bisiklet topluluğu bu açıdan çok değerli. Çalışmalarımıza anlam katıyor. Ne yapmak istediğimizi en iyi anlayan bu topluluk, aynı zamanda, faaliyetleriyle topluma anlatmamıza da yardımcı oluyor” (Kantarcı, 65).

Çaycuma Bisiklet Topluluğu ilk olarak dağ bisikleti türü etrafında kurulmuş bir topluluktur. Bu bisiklet türü ile dört yıl boyunca uzun-kısa turlar düzenledikten sonra topluluğun kurucu üyelerinden Ahmetcan Aslan bir yol bisikleti⁴ almıştır. Aslan’ı takiben birkaç üye daha yol bisikleti almıştır ve “Zonriders” adlı bir yol bisikleti grubu kurmuşlardır. Bu grup genellikle daha yüksek hız ile çok daha uzun mesefelere turlar gerçekleştirmektedir. Yol bisikletçileri grubunun yanında, şehir içinde veya şehir dışında kamp yapmayı seven üyeler kendi aralarında bir kamp grubu oluşturmuşlardır. Bu gruptaki üyeler bazen bisikletleriyle bazen araçlarıyla doğa içinde kamp etkinlikleri düzenlemektedir. Ayrıca, topluluk üyesi olan öğretmenler çalışma saatleri esnek olduğu için kendi aralarında bir grup kurmuşlardır.

⁴ Dağ bisikleti ön tekerleğinde “maşa” adı verilen yaylı veya havalı sistem bir amortisör bulunan, kalın tekerlekli, geniş gidonlu (yön vermeye yaratan çubuk/direksiyon), arazide ve toprak zeminde kullanıma uygun bisikletlerdir. Yol bisikletleri ise üzerinde hareketli bir amortisör bulunmayan, ince tekerlekli, dar ve kavisli gidonu bulunan, asfalt yollarda kullanıma uygun bisikletlerdir. Yol bisikletleri aerodinamik açıdan daha gelişmiştir. İnce tekerlekleri sayesinde yol ile arasındaki sürtünme dağ bisikletlerine göre daha azdır. Yani, dağ bisikletine göre asfaltta çok daha hızlıdır ancak toprak zeminde kullanımı oldukça zordur. Bu sebeplerle, dağ bisikletçileri ile yol bisikletçileri rota daha çok asfalt yolları kapsamadığı sürece aynı tura katılmazlar.

Öğretmenlerden oluşan bu grup haftaiçi günlerde de kısa turlar düzenlemektedir. Bu grubun etkinlikler tüm Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerine açıktır. Ancak, bu üç alt-grup Çaycuma Bisiklet Topluluğu'ndan ayrı etkinlikler düzenleseler de topluluğun etkinliklerine ve turlarına katılmaya devam etmektedir. Bunun yanı sıra, Çaycuma Bisiklet Topluluğu sıklıkla Devrek Bisiklet Topluluğu ve Bartın Pedaldaşlar bisiklet topluluğu ile ortak etkinlikler düzenlemektedir. Bu bisiklet topluluklarının üyeleri bazen bireysel bazen topluluk olarak diğer bisiklet topluluklarının etkinliklerine katılmaktadırlar.

Bu bölümde verilen bilgiler “Sonuç ve Tartışma” başlığı altında tekrar incelenecek ve altkültürel kuramdaki karşılıkları belirlenecektir. “Bulgular” ana başlığının ikinci başlığında ise araştırmanın alan çalışması boyunca edinilen veriler dokuz altbaşlık altında incelenecektir.

3.2. ÇAYCUMA BİSİKLET TOPLULUĞU ÜYELERİNİN ÖZELLİKLERİ

Çaycuma Bisiklet Topluluğu (ÇBT) sosyal medya üzerinde iki bin üyesi olan oldukça büyük bir topluluk olmasına rağmen topluluğun etkinliklerine sürekli katılan yaklaşık 20 kişilik bir çekirdek gruba sahiptir. Bahsi geçen gruba dahil üyelerin yaşları 18 ile 64 arasında çeşitlilik göstermektedir. Bu üyeler öğrenci, öğretmen, esnaf, doktor, mühendis, emekli, iş adamı gibi çeşitli meslek gruplarına sahiptir. Yaş ve meslek grupları her ne kadar farklı olursa olsun bu üyeleri ortak bir noktada toplayan bazı kişisel özellikler vardır. Bu özellikler ÇBT üyelerinin hem bisiklet etrafında toplanmalarını hem bir arada sosyalleşmelerini hem de bir altkültür olarak nitelenmelerini sağlamıştır. Bu özellikler şu şekildedir: giyim tarzı, ritüeller, güç ve hegemonya (otomobil endüstrisine karşı bisiklet, toplumsal cinsiyet normlarının getirdiği giyim kodlarına karşı tayt), şehirden kaçış, jargon, altkültürel yaşam tarzı, cinsiyet meselesi, topluluk ve aile, topluluk içinde alkol kullanımı.

3.2.1. Giyim Tarzı

“Taytımın pedi mesela jelli olacak, uzun süre sıkıntı yaratmayacak.”

(Ahmetcan Aslan, 33)

Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyeleri, diğer birçok spor kültüründe olduğu gibi, bisikletçilere özgü bir giyim tarzı benimsemiştir. Üyeler başlangıçta sıradan kıyafetlerle turlara katılsalar da kısa süre içinde topluluğun formasını ya da başka bir bisiklet forması satın alarak topluluk içinde yer edinmeye çalışırlar. Giyim tarzı, Çaycuma Bisiklet Topluluğu için, üyeleri bir topluluk bilinciyle bir araya getiren sembolik kültürel değerlerden biridir. Hem topluluğa bağlılığı pekiştiren hem de dışarıdan topluluğun bir üyesi olduğunun anlaşılmasını sağlayan güçlü bir araçtır. Saha çalışması verilerine dayanarak Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin bisiklete özgü kıyafetler tercih etmelerinin ilk sebebi sağlık ve güvenlik, ikinci sebebi topluluk üyesi olduğunu yansıtmak ve son sebebi topluluğa uyum sağlamaktır. Donnelly'nin (2006) belirttiği üzere, bireyin altkültürel kimliğini güçlendirmek için kıyafetler ve ürünler son derece önemlidir (s. 220).

Altkültürlerin en önemli özelliklerinden biri giyim tarzıdır. Alt kültürlerin giyim tarzı kendi toplumsal gerçeklikleri ile uzlaşmalarının, kendilerini ifade etmelerinin ve aynı zamanda toplum içindeki konumlarına verdikleri kültürel anlamı göstermenin sembolik bir yoludur (Bennett, 1999, s.600). Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyeleri gündelik yaşamlarında bisikleti yalnızca turlar ve etkinlikler için değil, ulaşım için de sıklıkla kullanan insanlardır. Topluluk üyeleriyle gerçekleştirilen görüşmelerden edinilen verilere dayanarak öncelikle bisikletçiliğe özgü bir giyim tarzı olduğu ortaya çıkmıştır. Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin benzer giyim tarzları sergilemesi topluluk içindeki sosyalleşme sürecinde öğrenilmektedir.

“Topluluğa ilk gelenler normal kıyafetlerle geliyolar. Sonraki birkaç hafta içinde sosyalleşirken malzemelerini yavaş yavaş almaya başlıyor. Bağlılığı artıyo topluluğa”
(Aslan, 33)

Topluluk kuruluşunun ikinci yılında kendilerine ait bir bisiklet forması tasarlamış ve üyelerin büyük çoğunluğu yalnızca özel etkinliklerde kullanılan bu formaya sahip olmuştur. Üyeler, bu formanın getirdiği sağlık ve konfor gibi avantajların yanında kendilerinde birlik duygusu oluşturduğunu belirtmişlerdir. Topluluk üyeleri gündelik yaşamlarında sıkça birlikte vakit geçiren insanlar olarak bisiklet ve parça kalitesi gibi konuların yanında ekipman ve kıyafet kalitesi ve seçimleri konusunda da bolca fikir alışverişi yapmakta ve birbirlerinin seçimlerini olumlu yönde etkilemektedirler.

Görsel 4: Çaycuma Bisiklet Topluluğu forması.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin başlangıçta bisiklete özgü kıyafetler ile değil de sıradan spor kıyafetleriyle bisiklete binmelerinin başlıca sebebi bu konudaki bilgisizlikleriyken bir diğer sebebi de toplumsal baskıdır. Elbette bir üye, altkültür içinde daha fazla zaman geçirmeye başladıkça o üyenin ekipmanlar hakkındaki bilgisiyle birlikte sahip olduğu ekipmanların kalitesi istemsiz bir şekilde artacaktır (Donnelly, 2006, s.220). Ancak, üyeler topluluk içi sosyalleşme sürecinde toplumsal cinsiyet normlarının dayattığı giyim kurallarını aşarlar. Bisiklet kıyafetleri kullanmanın bisikletçi kimliğinin pekiştirilmesine de yardımcı olduğu düşünülmektedir. Saha çalışması boyunca gerçekleştirilen görüşmelerde görüşmeciler taytlarla dışarıda rahatça hareket etmeye başladıklarında kendilerini bisikletçi olarak hissetmeye başladıklarını sıklıkla vurgulamışlardır. Buna ek olarak, aynı zamanda toplumsal bir dönüşüme de sebep olarak yerel halkın “tayt giyen bisikletçilere” karşı önyargısını da kırmışlardır. Bu durum Thornton’un (2003) Bourdieu’dan yararlanarak açıkladığı “bize karşı onlar” kavramsallaştırmasını hatırlatır. “Biz” bir altkültürün üyesi olmak için sahip olunması gereken -başka bir deyişle onları ana akım veya baskın kültürden ayıran- kültürel değerlere benimseyenleri nitelerken; “onlar” kötülen, öteki olarak tanımlanan insanları tanımlar (s. 145).

“Uzun yol yaptığı için rahatlık çok önemlidir bu konuda. Bu da nedir? Jel takviyeli taytlardır. İlk etapta çevreden biraz tepki görsek de zamanla bütün dostlarımız buna alıştı. Çünkü göze farklı geliyor, taytla dolaşıyorsun “bu ne lan! Erkek adam tayt giyer mi!?” mevzuu oluyordu. Zamanla biz bunu kırdık. Taytla dolaşmaya başladık. Taytla kafelere girip çay içmeye başladık. Tabii, bir iki kişi giyince insanların gözü alıştı, sonra genele yayıldı. O tabuyu kırmış olduk” (Arslan, 31).

“Bir kez kışın eşofman giydim. Onun da altında uzun taytım vardı, tayttan utandığım için giymiştim. Bu utancın kaynağı insanların saçmalığı. “Erkek adam tayt giymez” yargısı vardı ya, aştık biz buralarda sıkıntı kalmadı. Gerçi yabancı bir yere gitsen bile adam tayt giydim diye bakıyor ya, umurumda bile olmuyor artık, alışsın. Bu işin kuralı bu. (...) Köylerde de alışıldı artık. İlk gittiğimde ters bakıyorlar ikinci gittiğimde onlar da alıyorlar. Bisikletçiler geldi, onlar böyle giyiniyorlar diye düşünüyorlar” (Arslan, 33).

Saha çalışması süresince yapılan gözlemlerde, üyelerin bisiklet kullanımları sırasında tercih ettikleri kıyafetler konusunda oldukça özenli davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Üyeler hava koşullarına göre rüzgarlı, yağmurlu veya soğuk günlerde rüzgarlık, yağmurluk, termal bisikletçi taytları, bisikletçi pantolonu ve boyunluk gibi kıyafetler tercih ederken; ılık, sıcak günlerde iyi derecede hava geçirgenliği, çabuk kuruma, vücudu sarma ve trafikte güvenlik için gerekli yansıtıcılar bulundurması gibi özelliklere sahip bisiklet formaları ve tişörtler; kısa-uzun ped destekli bisiklet taytları ve şortlar tercih etmektedirler. Hatta, araştırma sırasında yapılan gözlemlere ve araştırmaya katılan görüşmecilerden birçoğunun görüşme verilerine dayanarak üyelerin bisiklet kıyafetleri ve aksesuarlarından bazılarını gündelik yaşamlarında da giydikleri belirlenmiştir. Rüzgar sörfçüleri üzerinde çalışmış olan Wheaton (2003) da gündelik yaşamlarında “...rüzgar sörfçülerinin kimliği, hepsi son derece kendine özgü ve ana akım kültürden ayırt edilebilir nitelikte olan, kıyafetlerden modaya, hatta ekipman taşınan araçlara kadar değişen birçok görsel simgeyle belirlenmiştir” (s. 77). Bir altkültür için kendi kültürel kimliğini sürdürmesi ve kendisini baskın kültürden farklılaştırması önemlidir (Stranger, 2007, s. 302). Topluluk kurucularından Ahmetcan Aslan bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Normal sosyal yaşamda bile artık şeyden uzak durmaya başlarsın. Yani daha casual giyinmeye başlıyorsun. Ama bisiklet üstüneyken abi, tayttır. Tayttır formadır. Ama şeyin bile farkı var, kışın giydiğin kıyafetler var ya, karda, onlarda bile (...) bol bi t-shirt giyemiyosun. Orda bile rüzgârı falan hesaplıyorsun. Her şeyin dar olmak zorunda, yapışmak zorunda. Buff’ı sürekli kullanıyorum gündelik yaşamımda. Tişörtlerim var benim onları kullanıyorum sürekli, mesela KTM tişörtleri, onları giyiyorum. Trekkinge falan gidersem bisiklet malzemeleri ortak malzemeler. Giyimim konusunda kıyafetlerimin dar olmasına dikkat ediyorum. Taytımın pedi mesela jelli olacak, uzun süre sıkıntı yaratmayacak. Ayakkabılar konusunda çok hassasım. Benimkiler hep karbon

taban. MTB⁵'de de karbon tabandır yolda da karbon tabandır. Bir gora-tex botum var işte kış hava koşulları için, o karbon tabanlı değil. Onu da mecburen giyiyosun zaten ayakların üşümesin diye. Yol bisikletiyle MTB bisikleti giyimleri arasında çok fark yok. Yol bisikletinde kaskta aerodinamiği düşünüyorsunuz. Yolda güneş çok fazla alıyorsunuz asfaltta, o yüzden gözlük kalitesi çok önemli” (Aslan, 33).

Yaygın altkültürel giyim tarzını tanımlarken Williams (2011) giyim bir kültürün üyeleri için sembolik nitelik taşıdığını belirtir. Giyim tarzı hem üyeler hem de dışardan olanlar tarafından fark edilen bir topluluk hissi yaratır. Tarzın aleni şekilde sergilenmesi daha yetkili veya tanınan üyelerin statülerini korumalarına yardımcı olabilir (s.86). Elbette, daha genç üyeler bisikletçilere özgü kıyafetleri işlevlerine göre değil, az önce bahsedilen yetkili veya eski üyelerin giyim tarzlarına göre, onları taklit ederek seçebilirler. Wheaton (2003), spora yeni başlayanların tüm spor malzemeleri ve kıyafetlerine sahip olmasının topluluğun gerçek bir üyesi haline gelmenin en iyi yolu olduğuna inandıklarını ifade eder (s. 77).

Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin giyim tarzı söz konusu olduğunda kıyafetlerin yanında ekipmanlar, aksesuarlar ve bunların kalitesi de önem arz etmektedir. Üyelerle yapılan görüşmeler sırasında gündelik yaşamlarında şehir içinde karşılaştıkları herhangi bir bisikletçinin topluluk üyesi olup olmadığını nasıl ayırt ettikleri sorulduğunda gelen cevapların büyük bir çoğunluğu üyelerin öncelikle kıyafet tercihleri ve daha sonra kask, jel destekli eldiven, kilitli bisiklet ayakkabısı, gözlük, bisiklet çorabı, bandana gibi ekipmanların kullanımı konusunda titizlik gösterdiklerini kanıtlamıştır. Yani, bu ekipmanların kullanımı bisiklet kullanıcılarının topluluk üyesi olup olmadıklarının dışarıdan anlaşılması açısından son derece önemlidir.

“...bisiklete topluluk dışında binenlerle toplulukta binenler hemen belli olur. Farklı bisiklet kültürüne sahipler. Farklı kullanıyolar. Kıyafetleri bile farklı oluyo” (Küçük, 61).

Üyelerin neredeyse tamamı, özellikle gece sürüşlerinde kullandıkları, üzerinde yansıtıcı özellikli (reflektörlü) harflerle “Çaycuma Bisiklet Topluluğu” yazan bir fosforlu yelek giymektedirler. Üyeler diğer üyeleri yalnızca giyim tarzları ve ekipman tercihleri aracılığıyla topluluk üyesi olmayan bisikletçilerden ayırt edebilmektedir.

⁵ MTB, “mountain bike” yani dağ bisikleti için kullanılan bir kısaltmadır. Topluluk üyeleri bu kısaltmayı “metebe” şeklinde telaffuz etmektedir.

Görsel 5:⁶ Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun kendileri için tasarladıkları, üzerinde otomobil sürücülerini için 1,5 metre uzaktan geçmeleri için bir uyarı ve Çaycuma Belediyesi Bisiklet Topluluğu yazısı bulunan fosforlu yeleklerle Anıtkabir'i ziyaret için Çaycuma'dan Ankara'ya gerçekleştirdikleri turdan bir fotoğraf.

Bisikletçiler dar ve ter tutmayan kıyafetler kullanmaktadırlar. Bu sağlık açısından çok önemlidir çünkü gündelik kıyafetlerin aksine bisiklet formaları, bisiklet üstünde sarf edilen enerji sonrası oluşan terin çok hızlı bir şekilde buharlaşmasını sağlayarak olası rahatsızlıkları önleyecek niteliktedir. Topluluk kurucusu ve başkanı Mustafa Arslan, rüzgarlı havalarda yapılacak sürüşlerde gözlük ve rüzgarlık kullanımının çok önemli olduğuna değinmektedir. Benzer şekilde, özel bir kumaşa sahip bisiklet taytları aynı zamanda içindeki jel veya sünger ped sayesinde uzun sürüşlerde bisikletçinin konforunu da arttırmaktadır.

⁶ Kaynak:

<https://www.facebook.com/caycumabisiklettoplulugu/photos/a.847709098593629/847709951926877/?type=3&theater>

Bisiklet kıyafetleri oldukça işlevseldir. Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun kıyafetleri fosforlu renkleriyle bisikletçinin trafikteki görünürlüğünü arttırmayı hedefler -ki bu güvenlik açısından hayati öneme sahiptir. Düzenlenen turlarda kask kullanımı zorunludur ve güvenlik açısından büyük öneme sahiptir. Bisiklet gözlükleri, göze kaçarak bisikletçinin ani fren yapması sonucu kazaya sebep olabilecek yabancı cisimleri engellemek ve maruz kalınan güneş ışınlarından korunmak açısından önemlidir.

3.2.2. Ritüeller

Toplum içinde alışlagelmiş olandan farklı tercihlere ya da inanışlara sahip olan her kesim bir altkültür olamaz. Altkültür olmanın belli kriterleri vardır. Genellikle ortak serbest zaman aktiviteleri etrafında toplanırlar (Clarke vd., 2006, s. 39). Altkültürler kendilerini özel mülklerle değil, bir bölgeyle –yaşadıkları sokak, semt, ilçe, il gibi- ilişkilendirirler (s. 35). Aralarında sosyalleşmeye dayalı stilistik bir bağ vardır ve neredeyse tamamı kitleleşmenin (massification) sebep olduğu gündelik yaşamın bayağılıklarından sıkılıp bunlar içinde yaşamayı reddederler (s. 43). Bu özelliklerin yanında altkültürlerin kendilerine özgü ritüelleri vardır. Ritüeller bir altkültürün düzenli olarak icra ettiği eylemlerdir. Britanya'daki gençlik altkültürlerinde bunlara kulüp evlerinde toplanma, dans etme, gibi eylemlerin yanında, gündelik yaşamın sıkıntılarından kaçmak için uyuşturucu ve alkol tüketimi gibi ritüeller örnek verilebilir.

Hall ve Jefferson'ın (2006) çalışması “Resistance Through Rituals”ın giriş bölümünde kültürün küçük insan grupları veya sınıfsal gruplar gibi kendi “bağımsız yaşam biçimlerini” geliştiren, “sosyal ve maddi yaşam deneyimlerine anlamlı bir şekil” veren sosyal gruplardan ibaret olduğunu iddiasında bulunur. Kültür yekpare değildir; birçok rekabetçi, çakışan ve çatışan gruptan oluşur. Her bir grup kendisini kendi bağımsız yaşam tarzı, içerdiği kurumlar (motosiklet kulübü gibi), sosyal ilişkileri (iş yeri ya da aile çevresinde), inançları ve gelenekleri aracılığıyla tanımlar. Tüm bu “anlam haritaları” altkültürü oluşturur ve onu üyeleri için mantıklı hale getirir (s.10). Bir altkültür içinde en sıradan nesne bile özel anlamlar kazanabilir; punk kültüründe, basit bir çengelli iğnenin saldırgan bir dekoratif anlam

kazanması ve yırtık kıyafetler üzerinde belirgin şekilde kullanımı hatta bazı durumlarda doğrudan deriye takılması gibi (Turner, 2002, s. 90).

Çaycuma Bisiklet Topluluğu için bu süreç daha farklı işlemektedir. Diğer birçok bisiklet topluluğu gibi Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun da bir "mekanı" vardır. Çaycuma Bisiklet Topluluğu için bu mekan kurucu Mustafa Arslan'ın iş yeri Nihat Motor & Bisiklet'tir. Topluluk üyeleri bu mekanda bir araya gelerek bisiklet kültürü üzerine sohbetler etmekte, fikirler paylaşılmakta ve projeler yazmaktadır. Çaycuma Bisiklet Topluluğu için bu toplantıların hiçbiri resmi değildir. Aynı zevk ve görüşlere sahip bir arkadaş grubundan oluşan topluluk üyeleri, oturup bir şeyler içerken konuştukları konular bisiklet ve topluluğun gelişimi ile ilgili olmaktadır.

Ahmetcan Aslan, tüm üyelerin Nihat Motor & Bisiklet'e gidip orada bulunan üyelerle çay içip sohbet ettiklerini söylemektedir. Bu mekan topluluk için sadece bir sohbet ve sosyalleşme yeri değil, aynı zamanda turların çıkış noktasıdır. Turlardan önce bisikletlerle ilgili tüm bakım ve tamir araçlarının bulunduğu bu mekanda buluşurlar. Yola çıkmadan önce her üye bisikletinin son kontrollerini yapabilir ve bir sorun varsa tamir edebilir. Böylece tur boyunca karşılaşılabilecekleri mekanik sorunları en aza indirgemiş olurlar. Turlar da belli bir ritüel içinde gerçekleşir. Rotaya göre tekli veya çiftli sıra halinde düzenli bir şekilde pedallanır. Öncü⁷, artçı⁸ ve yancılar⁹ grubun bir arada ve güvenli pedallamasına yardımcı olur. Mola verilen yerlerde masalar birleştirilerek hep birlikte yenilir ve içilir. Eğer mola verilen yerin

⁷ Öncü, toplu bisiklet sürüşlerinde grubun en önünde sürüp topluluğun hızını belirleyen bisikletçidir. Genellikle deneyimli üyeler arasından seçilir. Artçı ile iletişim halinde kalarak grubun hızını en yavaş üyenin ayak uydurabileceği şekilde ayarlar. Böylece grup birbirinden ayrılmaz. Tezin alan çalışması boyunca katıldığım turlarda öncü genellikle ben oldum.

⁸ Artçı, grubun en arkasındaki bisikletçidir. Tıpkı öncü gibi, artçılar da deneyimli üyelerden seçilir. Artçıların bisiklet konusunda teknik bilgisinin olması gerekir. Herhangi bir teknik sorun durumunda, sorunu yaşayan üyeye yardımcı olur. En yavaş üyenin hızına göre öncüyü uyararak grubun hızının belirlenmesine yardımcı olur. Artçıların, aynı zamanda, yorulan üyelere destek olmak veya geri dönmek isteyen biri olursa -eğer başka bir gönüllü yoksa- o kişiyle birlikte geri dönmek gibi sorumlulukları vardır. Çaycuma Bisiklet Topluluğu özelinde bu kişi genellikle topluluk başkanı Mustafa Arslan'dır.

⁹ Yancı ise grubun ortasında, yola yakın konumda pedallayan bisikletçidir. Yancıların görevi grup içindeki bisikletçilerin düzeni korumalarını sağlamak ve yol ayrımı, kavşak gibi tehlikeli yerlerde otomobil trafiğini keserek grubun güvenli yoluna devam etmesini sağlamaktır. Küçük bisiklet gruplarında bir yancı yeterliyken sayı arttıkça yancı sayısı da artar. Yancılar da öncü ve artçılar gibi deneyimli bisikletçiler arasından seçilir.

sahibi ile grup birbirini sevmişse sonraki turlarda molalar yine aynı mekanda verilir. Bu gibi durumlar topluluğun belli bir mekanla bağ kurmasını, orada ilişkiler geliştirmesini sağlar. Bu da topluluğun, yetişkinlerin de bisiklete binebileceği, bisikletin bir ulaşım aracı olarak kullanılabileceği ve/veya erkeklerin tayt giyebileceği gibi konularda toplumsal bir dönüşüme neden olur.

“Değişik bakışlar oluyo. Şimdi, çok samimi arkadaşlarımız “bu ne!” gibi karşılayabiliyor. Halkın, arkadaşlarınızın nasıl tepki göstereceğini siz biliyorsunuz zaten. İlk bakışta senle mizahi konuşabiliyorlar. Ama halkımız buna yavaş yavaş sanki alıştı. Bisiklet yollarının olması tabii ki etken. Çbt’nin tur sonrasında şehirde attığı turun da etkisi var. Artık insanlar bisikletlileri görmeye alıştı. Çaycuma’da gitmediğimiz köy kalmadı ve bu köylerin çoğunda artık normal bir vatandaş gözüyle bakılabiliyor bize. Nerden geldiğimizi soruyolar. Bazısı “hello” diyo (gülüyor)” (Nurettin Küçük, 61).

Doğa içinde mola verilmişse yiyecekler ve içecekler paylaşılır. Teknik sorun yaşandığında üyeler arasından seçilmiş olan tedarikçi ya da teknik konular konusunda daha bilgili üyeler müdahale eder ve en kısa sürede yola devam edilir. Her turun sonunda Çaycuma’ya varıldığında bisiklet yollarında pedallanarak bisikletçilerin trafikteki ve şehirdeki varlığı, bisikletin bir ulaşım aracı olarak yetişkinler tarafından kullanılabileceği ve bisikletçilerin giyim tarzları gibi konularda farkındalık uyandırılmaya çalışılır.

Topluluk içinde görülen bir başka ritüel ise, daha sonra “Topluluk içinde Alkol Kullanımı” adlı başlıkta da bahsedilen, cumartesi geceleri alkol tüketimidir. Düzenli olarak cumartesi gecesi alkol tüketmek topluluk kurulmadan önce üyelerin birçoğunun rutin olarak gerçekleştirdiği bir etkinliktir. Topluluğun kurulmasının ardından gelişen sosyal ilişkilerle birlikte topluluk üyeleri arasında gerçekleştirilen bir ritüele dönüşmüştür. Bu ritüel sırasında genellikle Çaycuma Lokalinde toplanılır ve katılım tercihe bağlıdır. Katılımcılar genellikle 30-40 yaş aralığındaki üyeler olmaktadır. Üyeler burada birlikte sosyalleşir, gündelik hayatları ve bisikletleri hakkında konuşurlar. Bu etkinlik ile birbirleri hakkında daha fazla bilgi edinirler. Bu ritüele kadın üyeler katılmamaktadır.

Görsel 6.¹⁰ Bir gece turu öncesi Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyeleri Nihat Motor & Bisiklet önünde.

3.2.3. Güç ve Hegemonya: Bisiklet vs. Otomobil

Bu çalışmada, Çaycuma Bisiklet Topluluğu ekonomik, doğa saygılı, sağlıklı bisiklet kullanımıyla, toplumun rızasıyla doğayı ve bireylerin tüm yaşantısını sağlık açısından olumsuz etkileyerek hegemonik bir güç haline gelmiş otomobil endüstrisine karşı bir “karşı hegemonya” olarak değerlendirilmiştir. Güç ve hegemonya altkültürel çalışmalar için uçsuz bucaksız bir alandır. Coates vd. (2010) snowboard altkültürü üzerine yapığı çalışmada gücün değişkenliğini tartışır. “Snowboardcular aktivitelerini yansıtan anlamları ya da fikirleri kontrol etme arayışındadır” (s. 1084).

Çalışma, snowboardcuların ve altkültürlerin ana akım toplumun bir parçası olmaya karşı direndiklerinde topluluk bilincinin pekiştiğini savunmaktadır. Hegemonya, devlet ve yönetici sınıf gibi güçlü ve baskın bir grubun inançlarının toplum tarafından benimsenmesiyle oluşmaktadır. Yani, baskın bir grup tarafından toplumsal yaşamın yönlendirilmesine toplumun büyük çoğunluğu tarafından verilen “eşzamanlı” rızadır: bu rıza, baskın grupların

¹⁰ Kaynak:

<https://www.facebook.com/nihatmotorbisiklet/photos/a.449929895091836/649593365125487/?type=3&theater>

Üretim dünyasında sahip oldukları konumları ve işlevleri dolayısıyla keyfini sürdüğü prestij tarafından tarihsel olarak oluşmaktadır (Gramsci'den aktaran Lears, 1985, s. 568).

Kuruluşundan beri her yıl ilçe içinde aycuma halkının büyük bir kısmının katıldığı, şehir içi bisiklet kullanımını arttırmaya yönelik büyük etkinlikler düzenleyen aycuma Bisiklet Topluluğu'nun çalışmaları, 2014 yılındaki yerel seçimlerle yönetime gelen Belediye Başkanı Bülent Kantarcı'nın destekleriyle oluka büyük bir gelişme kaydetmiştir. Her yere yürüyerek gidilebilecek olan ilçede, şehir içi ulaşımda yoğun otomobil kullanımına bağlı olarak oluşan ciddi bir trafik ve park sorununu çözmeyi amaçlayan bisiklet sever Kantarcı, ilçe merkezinin büyük bir kısmını trafiğe kapatarak, tüm caddelere bisiklet yolu yapmıştır. Çaycuma Bisiklet Topluluğu, sağlıksal ve ekonomik açıdan çok daha mantıksız olduğu halde otomobil, otomobil sanayi ve petrol endüstrilerinin bir araya gelmesiyle hegemonik bir blok oluşturan otomobil kullanımına karşı direniş içindedir. Bu konuda Kantarcı şunları dile getirmiştir:

“Bisiklet artık tüm dünyada modern kentin olmaz olmaz bir koşulu haline geldi. Hatta ne kadar bisiklet yoluna sahipseniz, o kadar gelişmiş sayılıyorsunuz. Artık kentler için böyle de bir ölçüt var. Bu nedenle bisiklet yolları bizim seçim bildirgemizde yer alıyordu ve en başından beri başat projelerimizden biriydi. Benim ocukluğumda aycuma'da çok daha fazla bisiklete binen insan vardı. Bisiklet altyapısı yoktu ama insanlar günlük yaşam içinde, tozun toprağın içinde de olsa bisiklet kullanırdı. Araçların yaygınlaşmasıyla birlikte bisiklet kullanımı da azaldı. Giderek bir toplumsal ihtiyaçtan daha çok, insanların zevk için kullandığı bir spor aracı haline dönüştü. Biz yaptığımız yatırımlarla bisikleti ulaşım stratejimizin bir parçası haline dönüştürdük. Yalnızca kendi sağlığımız için toplum ve doğa sağlığı için de değerli bir araç olduğunu anlattık. Fikir olarak itiraz eden olmadı ama yolların kapladığı fiziki alanı başka türlü kullanmak isteyenlerin itirazı oldu. Özellikle “Bisiklet yolları çok fazla, araçlarımızı park edemiyoruz. İptal edilsin, araçların park edeceği alanlar haline dönüşsün” talebi kimi çevrelerce dile getirildi” (Bülent Kantarcı, 65).

Görsel 7: Çaycuma’da 53 yıldır bisikletle işe giden 77 yaşındaki İsmail Zengin’in heykeli.

Bu bölümde, ayrıca, Çaycuma’nın bisiklet ile olan geçmişine de değinmek gerekir. Çaycuma halkının bisiklet yollarına olan olumsuz tepkilerinden daha önce bahsedilmişti. Ancak, bu Çaycumalıların bisiklet sporuna karşı olumsuz tutum sergilediğini göstermiyor. Buna örnek olarak, 53 yıldır bisiklete binen 77 yaşındaki İsmail Zengin gösterilebilir. Zengin’in bisiklete biniyor oluşu kimse tarafından yadırganmadığı gibi, Çaycuma Belediyesi tarafından 2018 yılında bir heykel yaptırılmıştır (bkz: görsel 7). Benzer şekilde, görüşmecilerimden emekli öğretmen Nilgün Çelik (64) şunları söylemiştir: “Çaycuma bu konuyu aşmış bir yer olarak düşünüyorum ben. Çünkü ben ilkokulda başladım, hala biniyorum, bu tür bir şeyle karşılaşmadım. Çünkü burda yaşayanlar, buranın halkı, ben de buralıyım, beni böyle kabul etti. Ben binmezsem şaşırırlar diye düşünüyorum” (Çelik, 64). Kendisini “bir bisikletçi olarak değil de bir bisiklet gönüllüsü, bisiklet kültürünün toplumsal kimliğin bir parçası olması için çok emek vermiş bir devrimci olarak” tanımlayan Belediye Başkanı Bülent Kantarcı bisiklet sporuna hakkındaki düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

“Bisiklet benim hayatımda çok yer tutuyor. Toplumsal duyarlılığımın gelişmeye başladığı, fosil yakıtların insan ve doğa sağlığı açısından büyük tehditler oluşturduğunu öğrendiğimden beri bisiklet benim için hep ayrı bir yerde oldu. Şundan eminim ki başkanlık dönemim ileride anlatılırken, bisiklet altyapısına verdiğim önem epey bir yer tutacak. Yalnızca Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun değil, bütün bisiklet kullanıcılarının, bu alanda çaba harcayan tüm kurum, kuruluş ve kişilerin dostu, arkadaşı bir bileşeniyim” (Kantarıcı, 65).

Buradan da anlaşılacağı üzere, Çaycuma’nın bisiklet ile olan geçmişi Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun kuruluşundan çok daha öncelere dayanmaktadır. Çaycuma geçmişte bisikleti ve bisiklete binen insanları olumlu bir şekilde karşılamıştır. Ancak, şehir içinde otomobil kullanımı ve otomobil sayıları arttıkça, bisikletin toplum içindeki görünürlüğü azalmıştır. Topluluğun ve belediyenin yaptığı etkinlikler aracılığıyla, bisiklet kullanma alışkanlığıyla birlikte halkın bisiklete karşı olumlu tutumu yeniden kazanılmaya başlanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre 31 Aralık 2018 tarihi itibarıyla Türkiye nüfusu 82 milyon 3 bin 882 kişi iken; trafiğe kayıtlı araç sayısı 22 milyon 462 bin 346’dır (TÜİK, 2019). Freund & Martin (1993), “Otomobilin Ekolojisi” adlı çalışmalarında “otomobil merkezli ulaşımın gelişmesi ve yerini sağlamlaştırması bile tek başına kapitalizmin yayılmasını sağlayan bir piyasa oluşturur” derken aslında otomobil hegemonyasının kapitalizmle ne kadar iç içe olduğunu da kanıtlar (s. 238). Hegemonya ve hegemonik blok kavramları otomobil kullanımının bu denli yaygın olmasının sebebinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Yukarıdaki veriler de değerlendirildiğinde, son derece pahalı fiyatlarla satın alındıktan sonra yakıt, bakım, sigorta gibi harcamalar gerektiren otomobil özellikle iş çıkışı gibi yoğun saatlerde kullanıcılarına vakit açısından da dezavantajlar sağlamaktadır. Dahası,

“Günlük hayatın toplumsal ve maddi koşulları otomobil kullanımının yaygınlığı nedeniyle öyle bir dönüşüme uğrar ki, otomobil tüketim modellerini (örneğin otomobil banliyöleri-alışveriş merkezlerini) bir seçenek olmaktan çıkarır, onları zorunlu hale getirir. (...) Otomobil egemenliğinin sürekliliği, otomobili öznel hayatlarımızın olmazsa olmaz bir parçası yapan kültürel ve ideolojik etkenler tarafından sağlanır. Kitle piyasası, insan ruhuna -özellikle de cinsiyetçi bir yaklaşımla- hitap etme ve bize otomobilin kişiye sınırsız özgürlükler ve sınırsız coğrafi hareketlilik imkanı tanıdığı yalanını tutturan bir ideoloji, bunların hepsi içimizdeki öznel dünyalara parmağını sokan otomobil etosunun bir parçasıdır” (Freund & Martin, 1993, s. 238).

Görsel 8:¹¹ Çaycuma Belediyesi tarafından desteklenen Bisiklet Bayramında dağıtılan bisikletler üzerindeki sloganlar şehir içinde otomobile karşı bir duruş simgelemektedir.

Otomobil herkes için -bu tezi okuyacak olanlar için bile- büyük kolaylık sağlar ve birçok insan otomobili gündelik yaşamında kullanır. Bir altkültürün ortaya çıkışı da tam da otomobil kullanımı gibi ana akım kültürün (ya da altkültürün içinde olduğu ana kültürün) büyük çoğunluğunun kabul ettiği durumlarda kendisini gösterir. Genel varsayılanlara karşı olanlar, başka bir deyişle sıradan olmayanlar altkültür denen mefhumu yaratır. Haliyle, burada Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun altkültür olarak nitelenmesine sebep olan özelliklerinden biri, otomobili hegemonik yani baskın, kendi pratiklerini ise bunun karşısında -bir karşı

¹¹ Kaynak:

<https://www.facebook.com/caycumabisiklettoplulugu/photos/a.763570910340782/1276466229051245/?type=3&theater>

hegemonya/güç olarak varsaymalarıdır. Topluluğun kurucusu Mustafa Arslan, kendisini ilk defa bir bisikletçi olarak hissettiği anın, Amasra'ya düzenlediği bir tur esnasında bisiklet üstündeyken bir otomobil kullanıcının camından ona çöp fırlatarak hayatını tehlikeye attığı an olduğunu ve o andan itibaren otomobil kültürüne karşı direnişe geçtiğini belirtir:

“Son zamanlarda, dikkat ettiyseniz eğer, her yerde bir araba yığını var. Küçük illerde, ilçelerde bakıyosun nüfusu 10 bin, araç sayısı 15 bin. Bir evde artık iki tane, üç tane araba var. Kısa mesafede millet yürümek yerine arabayı tercih ediyö. Bisiklet buna karşı bir direniştir. (...) Buna bakarak da en çok ölümlü kazalar trafik kazalarından meydana geliyor. Bisikletli kazalar illa ki oluyo ama oranlara vurduğun zaman ölümlü bisiklet kazaları daha azdır” (Mustafa Arslan, 31).

Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun aynı zamanda toplumun norm ve değerlerine karşı da bir direniştir. Çocuklukta kullanılan, bir oyuncak olarak görülen bisiklete bir yetişkinin binmesi, hatta binlerce lira vererek satın alınması toplumun bir kesiminin tepkisine neden olabilmektedir. “Bu paraya bisiklet mi alınır?” ya da “Hala bisiklete mi biniyorsun?” gibi tepkilerle sıkça karşılaşan bisikletçiler, petrol ve otomobil sektörünün yanında, toplumsal normlara da direnmektedir. Bisikletçilerin giyim tarzları da başlı başına bir direniş alanı olarak kabul edilebilir. Toplumsal cinsiyet normlarına göre bir erkeğin tayt giymesi alışılmışın dışında bir davranıştır ve bu tayt giyen erkeğin toplumdan dışlanmasıyla sonuçlanabilir.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyeleri giyim tarzı seçimlerini her ne kadar sağlık ve güvenlik açısından gerekli gördükleri şekilde yapsalar da giyim tarzlarının onlar ve toplum için ayrı bir işlevi daha bulunmaktadır. Kadın ve erkek üyeler tarafından tercih edilen forma, tayt gibi bisikletçi kıyafetleri toplum tarafından hoş olmayan bir biçimde karşılanmıştır. Erkek üyeler yerel toplum tarafından sözlü tacize varan alaylara maruz kalırken; kadın üyeler bu giyim tarzı sebebiyle rahatsız edici bakışlar ile başa çıkmak zorunda kalmıştır. Ancak üyeler yerel toplumun olumsuz tutumunu değiştirmek adına bir toplumsal dönüşüm gerçekleştirmek için giyim tarzı seçimlerinde ısrarcı olmuşlardır. Yani, toplumun baskıladığı giyim kodlarına karşı bir “karşı hegemonya” kurmaya çalışmışlardır. Bu kararlarını desteklemek için yaptıkları etkinlik ve turlarda çevre köylerde mola vererek yerel halk ile iletişime geçmişler; her turun sonunda şehir içindeki bisiklet yollarında toplu sürüşler gerçekleştirmişler ve cinsiyet

normlarının dayattığı giyim tarzına direnmişlerdir. Zaman içinde toplumun olumsuz yargısını kırmış ve kendilerini giyim tarzlarıyla birlikte kabullendirmişlerdir.

Daha önce de bahsedildiği üzere, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun kurucu üyelerinden Ahmetcan Aslan, bisiklet sporuna ilk başladığında bisiklet taytının üzerine şort ya da eşofman giydiğini çünkü tayttan utandığını ve bunun tek sebebinin insanların “erkek adam tayt giymez” şeklindeki kesin yargıları olduğunu, fakat artık Çaycuma'da ve tur düzenledikleri köylerde insanların bu yargılarını kırmayı başardıklarını ve kimseden tepki almadan bisiklet taytlarıyla bir kafede çay içebildiklerini söylemektedir. Ancak topluluk üyeleriyle yapılan görüşmeler sonucunda toplumdaki bu önyargının azalmış olsa da tam olarak kırılmadığı ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, yapılan görüşmeler sırasında her görüşmeciye “Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyesi kadınlar toplumsal cinsiyet normlarına direniyor mu?” sorusu sorulmuştur. Kadın üyeler toplumsal cinsiyet normlarına direndiklerini belirtmişlerdir. Küçük bir şehirde yaşadıklarını ve bir kadının erkeklerin çoğunlukta olduğu bir grubun içinde görünmesinin toplum tarafından hoş karşılanmadığını söylemişlerdir. Bu sorunun hemen ardından 2017'de Çaycuma'ya bağlı Filyos beldesinde 10 Aralık İnsan Hakları Günü kapsamında bisiklet turu düzenleyen Zonguldak Kadın Platformu üyesi 20 kadının bir belediye çalışanı tarafından “Filyos'ta kadınların bisiklete binmesini istemiyoruz. Bisiklete binerek herkesi tahrik ediyorsunuz” sözleriyle saldırıya uğramasıyla ilgili haber hatırlatılmış ve görüşmecilerden bu konu hakkındaki düşüncelerini belirtmeleri istenmiştir¹². Bu konuda görüşmeci Eylül Korkmazıyığıt şunları belirtmiştir.

“Yani, özellikle bizim küçük bir şehirde yaşamamızdan dolayı bir kadının erkeklerin çoğunlukta olduğu bir yerde vakit geçirmesi hoş karşılanmayabiliyor. Ben orada değildim ama bu haberi aldığımda gerçekten çok sinirlendim. Bu da dediğim gibi, kişilerin kendi yetişme tarzlarından, ataerkil toplumda yetişmelerinden, kendi kafalarında oluşturdukları kadın imajından çıkan bir kadın görüldüğünde zaten ülkemizde o kadına bir saldırı -bu fiziksel veya psikolojik bir saldırı- gerçekleşiyor. Bunun en basit örneği, giydiğimiz kıyafet bile onun kafasındaki kadın yapısından eğer farklıysa bu bir sözlü saldırıya dönüşebiliyor, fiziksel saldırıya dönüşebiliyor. Örneklerini de görüyoruz. Bunu bisiklet topluluğunda da görmemiz doğal değil ama beklenen bir tepki. Bu tepkileri de aşmanın yolu bunun üzerine gitmek. Yani sinmekten ziyade bunun üzerine gitmek. Bu fiziksel ve

¹² <https://www.evrensel.net/haber/340399/bisiklete-binen-kadın-lara-saldiri-tahrik-ediyorsunuz>

sözlü saldırılara topluluk bilinciyle bir direniş göstermek. O kadınların da öyle bir yerde bisiklete biniyor olmaları toplumsal cinsiyet normlarına direndiklerini gösterdiği gibi, ben bunu küçük bir devrim olarak görüyorum. Böyle küçük yerlerde kadınların bu tarz olgulara direniyor olmaları, sinmiyor olmalarını ve bunun Çaycuma gibi küçük yerlerde yapılmasını sağlasak birçok insan kadının aslında sadece eve ait olmadığını, dışarda erkeklerin gerçekleştirebildiği herhangi bir aktiviteyi de gerçekleştirebileceğini; kendisi inanmasa da bunu toplumda göre göre kanıksayacağını anlayabilir mesela” (Eylül Korkmazyiğit, 25).

Korkmazyiğit’in sözlerinden de anlaşılacağı üzere, Çaycuma Bisiklet Topluluğu tıpkı otomobil kullanımı ve giyim tarzlarında olduğu gibi, toplumsal cinsiyet normlarına da doğrudan direnmekte; bisiklete binmeyi ve bisiklet kıyafetlerini giymeyi sürdürerek ana kültürlerinden farklılaşmakta ve o kültürün bahsi geçen özelliklerine karşı bir “karşı hegemonya” üretmektedir.

Görsel 9:¹³ Çaycuma Süslü Kadınlar Bisiklet Turu'ndan bir fotoğraf.

¹³ Kaynak:

<https://www.facebook.com/caycumabisiklettoplulugu/photos/a.763570910340782/2061100887254438/?type=3&theater>

3.2.4. Şehirden Kaçış

“Bisikletçi tamamen doğanın içinde hayat bulan bireydir. Yani doğanın içinde kendini her zaman mutlu eden kişidir bisikletçi. Doğanın içinde, doğayla iç içe yaşayan, pedal basan, doğayı birebir hisseden kişidir hence bisikletçi. Rüzgarıyla, yağmuruyla, soğuğuyla, kışıyla mücadele edebilen ve bu mücadeleden bazen başarıyla, bazen başarısız şekilde çıkabilen kişidir. Doğanın içindesin çünkü.” (Mustafa Arslan, 31).

Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyeleri görüşmeler sırasında bisikletin “şehirden doğaya bir kaçış” olduğunu sıklıkla vurgulamışlardır. Topluluk üyeleri insanın doğasında şehir yaşamının olmadığını düşünmektedir. Bu kaçışın sebebi olarak birçok görüşmeci egzoz gazlarının yarattığı hava kirliliğini, gürültü kirliliğini gösterirken bazı görüşmeciler turlarda doğayı tercih etmelerinin sebebinin şehirde yaşayan insanlardan uzaklaşmak olduğunu belirtmişlerdir:

“Bizim ortak özelliklerimiz: bir merak, iki şehri sevmememiz. (...) bir de çocukluğumuzu kaybetmememiz. Doğa kendine uygun bir yapı oluşturuyor. Toprakla bağlantılı, suyla bağlantılı, havayla bağlantılı. Bizim bağımız kopuyor şehirde. (...) su bozuk oluyor, hava kirlenmiş oluyor. Yani oraya uygun değilmişim gibi hissediyorum şehirde yaşadığım zaman. Bisiklet ve doğa kaçmak gibi geliyor. Doğada sorunlarımızın aslında sorun olmadığını anlıyorum. (...) basit, gereksiz olduklarını; büyüttüğümüzü düşünüyorum. Doğada bir yaşam savaşı söz konusu. Biz basit. Benim telefonuma cevap vermedi, beni tersledi gibi gereksiz konularla kendimizi oyalıyoruz. Zaman geçiriyoruz” (Hayri Kabacı, 50).

Bisiklet topluluğu üyeleri içlerinde doğa sevgisi barındıran insanlardır. Üyeler görüşmelerde gündelik yaşamlarında yaşadıkları sorunları ve iş stresini doğa içinde gerçekleştirdikleri turlar aracılığıyla geride bıraktıklarını belirtmişlerdir. Görüşmeciler turlar sırasında müzik dinlemek yerine doğanın sesini dinlemenin onları rahatlattığını hatta bir süre tura çıkamadıkları durumlarda yalnızca tur fotoğraflarına bakmanın bile onları rahatlattığını söylemişlerdir. Hayri Kabacı trekking yaparken gerçekleştirilen görüşme sırasında bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

“(...) Ben bisiklet üstünde müzik dinlemiyorum. Ben kokuyu, sesi (uzaktan kuşların ve akan derenin sesi geliyor) işte bunu duymak istiyorum” (Kabacı, 50).

Topluluk üyelerinin bisikleti, gündelik yaşamdaki stresten ve sorunlardan sıyrılmanın bir yolu olarak gördüğü de anlaşılmaktadır. Güray Çalışkan, bisiklet sporuna başladıktan sonra doğada gerçekleştirdiği turlarda kendisiyle ilgili yeni bir farkındalık boyutu kazandığını söylemiştir:

“Ben mücadeleci bir insanmışım, zoru severmişim. Ben zaten bunun farkındaydım ama bu kadar sevdiğimin ya da ‘yapabilmenin’ bana bu kadar mutluluk vereceğini bilmiyordum. Ben fazla düşünen bir insanım. Yeri geldiğinde her şeyi dert edebiliyorum. Ben mesela, ucu bucağı olmayan yokuşları çıktığımda beynim resetlenmiş gibi hissediyorum. O an hiçbir şey düşünmüyorum mesela. Orayı çıktıktan sonra da bankaya kredi borcum var ya da yapmak isteyip yapamadıklarım var, eşimle kavgam var, iş yerinde sıkıntım var... Ama o aşamada ben onları hiç düşünmüyorum. O çok ilginç gelmişti bana” (Güray Çalışkan, 35).

Görüşmelerden elde edilen veriler ışığında Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin betonarme şehirleşmeye ve kent içinde otomobil kullanıma karşı oldukları da söylenebilir. Şehir içinde araç kullanımının azalmasını, şehir içi ulaşımın yaya olarak veya bisiklet ile yapılmasını desteklemektelerdir. Topluluk içinde otomobil sektörüne karşı olan ve otomobil sahibi olmayı veya otomobil sahibi olsa da zorunlu olmadıkça kullanmayı reddeden üyeler de mevcuttur. Bu üyeler, petrol ve otomobil şirketlerinin satışlarının arttırılması için şehirlerin otomobillere göre dizayn edildiğine, insanların bu sebeple sağlıklarını yitirdiğine inanmaktadır. Çaycuma’nın bu hareketin karşısında durarak şehir merkezinin yayalaştırılmasının onlar için büyük bir mutluluk kaynağı olduğunu düşünmektelerdir. Nilgün Çelik (64) bu konudaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

(...) bisikletçinin doğa ile ilişkisi çoktur ve ruhunda bu vardır. Betonlaşmaya kentleşmeye karşıdır. Yeşil taraftarıdır yani; doğa ve yeşil. (...). Kesinlikle karşıdır, çünkü yani otomobil ya da otomobil yolu o kadar ağ gibi sardı ki bizim deniz yollarımız var, tren yollarımız var. Onları kullanmıyoruz. Otomobil satabilmek için her yeri otomobil yolu yaptılar. Petrol şirketleri, evet. Burda hep büyük şirketlerin, devletlerin çıkarları söz konusudur diye düşünüyorum. Yani şu Çaycuma’nın merkezine araç girmiyor ya, ne kadar büyük bir mutluluktur o. Keşke araçların girmediği alanlar çoğalsa. Yürüsün insanlar bisiklete binsinler. (...). Emekli olduktan sonra bana “e artık araba alırsın” diyorlar. Hayır, almayacam. Bu bana baskıdır. Ben bisiklete binecem. Çok da memnunum. Çok da mutluyum.”

Görsel 10: Yakın arkadaşım Deniz Kalaycı ile Çaycuma'nın doğa güzelliklerinden biri olan Göladağı'na gerçekleştirdiğimiz turdan bir görüntü.

3.2.5. Jargon

Alanın içinden bir araştırmacı olarak, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun bir jargonu olup olmadığını belirlemek konusunda oldukça güçlük çekilmiştir. Çünkü, bisikletçi jargonu aslında teknik parçaları, bisiklet kıyafetlerini, bisiklet tür, marka ve modellerini tanımlayan kavramlardan ve toplu sürüşlerde güvenlik amaçlı kullanılan kelimelerden ibarettir. Bu kelimeler, topluluk içindeki sosyalleşme sürecinde öğrenildiği ve gündelik yaşamda sıklıkla

kullanılır hale geldiği için bisikletçilerin gündelik dilinin bir parçası haline gelmektedir. Görüşmeciler, her ne kadar kendilerine ait bir jargonları olmadığını düşünseler de, bisikletle ilgilenmeyen insanların, topluluk üyelerinin diyaloglarını anlamakta güçlük çekecekleri bazı terminolojik kelimeler mevcuttur. Bu kelimeler genellikle bisiklet marka, model, tür ve parça isimleri, vites ve fren sistemlerinin markaları ve parça isimleri, bazı mekanik terimler, turlarda güvenlik amaçlı kullanılan kelimeler ve turlarda görevlilere verilen rolleri kapsamaktadır. Örneğin bisikletçiler, dağ bisikletine bindiğini bildikleri bir insana “bisikletinin üzerinde ne vardı” veya “kaçlı sistem kullanıyorsun” diye sorduklarında bu vites sisteminin marka ve modelini veya vites sistemindeki ön ve arka dişli sayısını öğrenmek istedikleri anlaşılmaktadır. “3x10 XT” şekilde cevap aldıklarında ise Shimano marka, iyi kalitede, önde üç, arkada on dişlisi olan bir vites sistemi kullandığını anlamaktadırlar. Topluluk içinde dağ bisikleti kullanan bisikletçilere “dağcı,” yol bisikleti kullananlara “yolcu” ya da “yollu” denilmektedir. Görüşmecilerden Gökhan Hotlu, dağ bisikleti kullanıcılarının çoğunlukta olduğu Çaycuma Bisiklet Topluluğu içinde yol bisikletine binen biri olarak jargon konusunda “dağcılar bizi pek sevmez. Yollu derler. Onun dışında parça isimleri var” demiştir (Gökhan Hotlu, 21).

Bisikletçiler kendi aralarında bisiklet kıyafetleri ve aksesuarları üzerine konuşurken de genellikle bisikletçilere özgü bir terminoloji kullanmaktadırlar. Bunun çok fazla örneği olmasa da pedli tayt demek yerine ürünün İngilizce ismi olan “bib-short” kullanılmaktadır. Kilitli bisiklet ayakkabıları için Shimano adlı popüler markanın ürettiği ayakkabı-pedal sistemi olan “SPD” (açılımı: Shimano Pedalling Dynamics) kısaltması kullanılmaktadır. Kullandıkları çok amaçlı bandana/boyunluk işlevli ürün için, aynı zamanda İspanyolca’da atkı anlamına gelen, ünlü bir üretici markası olan “Buff” kelimesi kullanılmaktadır.

Bisiklet Topluluklarında güvenlik amacıyla kullanılan kelimeler vardır. Bunlar “öncü, artçı, yancı” olarak adlandırılan güvenlikle sorumlu roller ve “sağda, solda, tekli” gibi uyarı kelimeleridir. Toplu sürüşler sırasında grubun hızını belirli bir seviyede tutmak amacıyla “öncü” adını verdikleri bir üye en önde konumlanır. Herhangi bir sorun yaşayan bir bisikletçi olduğunda yardımcı olmak veya grubun hızına yetişmekte güçlük çeken biri olduğunda öncüyü uyararak grubun yavaşlamasını sağlamakla görevli bir “artçı” bulunur. Ayrıca grubun kavşaklar ve yol ayrımlarından güvenle geçmesi amacıyla trafiği kontrol etmek ve

gerektiğinde otomobil sürücülerinden yol istemek ile görevli olan “yancı”lar bulunur. Toplu sürüşler sırasında öndeki bir bisikletçinin önüne geçmek istendiğinde, geçecek olan bisikletçi eğer önündekinin sağ tarafından geçecekse “sağda”, sol tarafından geçecekse “solda” şeklinde uyarıda bulunur. Eğer grup sürüş sırasında düzen bozulmuşsa veya yol daralıyorsa öncü ya da artçı “tekli” diyerek grubu tek sıra olması için uyarır.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu içinde bu bisikletçiliğe özgü dil, topluluk içindeki sosyalleşme sürecinde öğrenilmektedir. Her ne kadar bisiklet topluluğu içinde özel bir eğitim gerçekleştirilmese de her bisikletçinin yukarıda bahsi geçen güvenlik amacıyla kullanılan kelimeleri bilmesi beklenir. Toplu sürüşlerde güvenliği sağlayan ve üyeler arasında gerçekleşebilecek kazaları engelleme amacı taşıyan kurallar olarak nitelenen bu kelimeler genellikle turlar sırasında yapılan sohbetlerde öğrenilmektedir. Benzer şekilde, bisikletlerin teknik parçalarının öğrenilmesi de bu sosyalleşme sürecinde gerçekleşir. Bisikleti bir yaşam tarzı olarak değerlendiren topluluk üyeleri genellikle giriş seviyesi bir dağ bisikletiyle başlarlar. Ardından, bu teknik terimleri ve parçaların özelliklerini öğrendikten sonra bisikletlerini geliştirirler veya daha üst seviye bir bisiklet satın alırlar. Ayrıca, turlarda yaşayabilecekleri teknik sorunlarda bisikletlerini kendi başlarına tamir edebilecek nitelikte olmak için de bu terimleri öğrenmeleri gerekmektedir.

3.2.6. Altkültürel Yaşam Tarzı

“Bisiklet verin, pedal verin bana, pedal verin, frene basacam. Çikolata yok mu?” (Mustafa Arslan, 31).

Bulgulara göre Çaycuma’daki dağ bisikleti kullanıcıların büyük çoğunluğu Çaycuma Bisiklet Topluluğuna dahil olmayı seçmektedir. Postmodern altkültürel kuramlar Çaycuma Bisiklet Topluluğu gibi “spor topluluklarının bir parçası olmayı isteyen insanlar için günümüzde daha ulaşılabilir olduğu”nu ortaya koymuştur (Hagen, 2012, s.161). Bu çalışma sırasında yapılan görüşmeler sonucu, sınıf -kast- sisteminin ya da bireylerin sosyo-ekonomik seviyelerinin getirdiği kısıtlamalar azaldıkça, benzer düşünce yapısına sahip bireylerin bisiklet topluluğu etrafında daha istekli bir şekilde yer aldıkları ortaya çıkmıştır. Topluluk üyelerinin geneli

bisikleti, doğayı, keşfetmeyi seven ve kendi sınırlarını test etmekten hoşlanan enerjik insanlardır. Aynı zamanda, genç veya yaşlı, yüksek eğitilmiş veya sıradan eğitilmiş fark etmeksizin tüm üyeler yeniliklere açık, giyim ve cinsiyet normları gibi toplumsal normlara karşı durabilen bireylerdir. Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin doğa içinde veya köy yollarında yaptıkları uzun-kısa turlar sırasında oldukça rahat, mutlu ve bütün hissettikleri gözlemlenmiştir.

Topluluğa aktif olarak katılan üyeler haline gelen bireyler genellikle topluluğa bağlılıklarını gündelik yaşamlarının diğer alanlarında da sergilemektedir. Altkültürel incelemeler alanında yapılmış çalışmalara bakıldığında teddy boys, skinheads, mods, punks ya da Çaycuma Bisiklet Topluluğuna en yakın örnek olan downhill dağ bisikletçileri altkültürü¹⁴ gibi altkültürlerin de gündelik yaşamlarındaki giyim tarzları, jargonları ve tavırlarıyla üyesi oldukları altkültüre bağlılıklarını sergiler. Bir yandan da gündelik yaşamlarında ana kültürleriyle aralarındaki farklarını yansıtır. Bu çalışmanın bulgularına göre, üyeler arasından birkaçının kişiliği topluluk ile o kadar derinden bütünleşmiştir ki bisiklet kültürü onlar için var olmanın bir yolu haline gelmiştir.

Görüşmecilerden Burak Kayhan (35) ile topluluğun mekanı olan Nihat Motor ve Bisiklet'in hemen karşısındaki iş yerinde gerçekleştirilen görüşme sırasında sorulan “bisiklete binmeye bağımlı olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna Kayhan, “Çok bağımlıyım. Her pazarım var bi' kere. Onun dışında zamanım olmadığı için evde trainerda çalışıyorum” şeklinde yanıtlarken görüşme yapılan iş yerine gelen topluluk başkanı Mustafa Arslan bu durumu esprili bir şekilde değerlendirmek amacıyla “Bisiklet verin, pedal verin bana, pedal verin, frene basacam. Çikolata yok mu?” diyerek araya girmiştir.

Topluluğun gerçek birer üyesi haline gelenler bisiklet üzerinde kullandıkları rüzgarlıklarını, bandanalarını, eldivenlerini ve kilitli (spd) ayakkabılarını gündelik yaşamlarında da kullanırlar. Üyeler arasından birkaç bisikletçi hava koşulları olumsuz olduğunda evlerinde trainer adı verilen özel düzeneklerde olmak üzere her gün düzenli antrenman yapmakta, bazen

¹⁴ Bkz: Hagel, Scarlett, A. (2012). *The Downhill Mountain Bike Subculture in New Zealand*. Master Tezi. Dunedin: The University of Otago.

şehirlerarası uzun mesafeleri gün içinde kat ederek kendi sınırlarını test etmekte; hatta bazıları aynı sebeplerle yarışlara katılmaktadır.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu, üyelerine kendileri gibi düşünen, benzer hedefleri ve arzuları olan insanlar arasında olabilecekleri altkültürel bir atmosfer sunmaktadır. Arkadaşlık ve destek ağları sporun ve doğanın üyelere sağladığı güven ile kazanılmıştır. Her ne kadar aksiyon sporları kadar yoğun olmasa da üyeler kendi fiziksel ve zihinsel limitlerine meydan okuyarak güven hislerini geliştirmiştir.

Kazandıkları bu özgüven sonucu, üyelerin birçoğu topluluk aktivitelerinin başlangıcından bir ya da iki yıl sonra, unutulmaz deneyim olarak niteledikleri, 10-15 gün için yüzlerce kilometrelik rotaları kapsayan turlara çıkmışlardır. Topluluk üyelerinden Emre Özkan (27), Erdem Kabukçu (27) ile Ege turuna çıkmadan önce, topluluk kurucuları Mustafa Arslan ve Ahmetcan Aslan'dan çok fazla bilgi edindiklerini, ancak asıl bilgiyi çıktıkları turda deneyimleyerek edindiklerini belirtmişlerdir. Emre Özkan ve Erdem Kabukçu görüşmeleri sırasında, gerçekleştirdikleri turun fotoğraflarına bakmanın bile onları rahatlatıldığını, tura çıkmayı çok özlediklerini ifade etmişlerdir.

Bisiklet sporu kendi başına değerlendirildiğinde yalnızca herhangi bir bisiklete sahip olmayı gerektiren, çok pahalı olmayan hatta şehir içi ulaşım aracı olarak kullanıldığında sağladığı tasarruf ile satın almak için ödenen parayı telafi edebilen bir spordur. Ancak, bisiklet altkültürel bir yaşam tarzı olarak benimsendiğinde çok farklı bir boyut kazanmaktadır. Bisiklete yeni başlayan sporcular, topluluğa yeni katılan üyeler, genellikle yerli markaların uygun fiyatlara sattığı giriş seviyesi bisikletler tercih etmektedir. Güvenlik ekipmanı olarak uygun fiyatlı, sıradan görünümlü, yalnızca güvenlik işlevini yerine getirebilecek nitelikte kask ve eldiven gibi ekipmanlar kullanmaktadırlar.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu içinde bisiklet sporuna başlamış ve tüm sosyalleşme süreçlerinden geçmiş bir araştırmacı olarak yapılan gözlemler ve edinilen deneyimlerde, topluluk içinde gerçekleşen sosyalleşme sürecinde bisiklet, ekipman ve parçaların markası, kalitesi ve bunların ağırlıkları üzerine edilen sohbet ve tartışmaların başlangıçta yeni üyeler için anlamsız geldiği söylenilebilir. Yeni üyeler, herhangi bir bisikletin veya parçanın

markası, kalitesi ve ağırlığı ne olursa olsun aynı işlevi yerine getirdiğini düşünmektedir. Ancak üyeler zaman içinde bilgi ve tecrübe kazandıkça, diğer üyelerin üst seviye ürünlerini denedikçe yüksek kalitenin ve düşük ağırlığın bisiklet üstündeki rahatlık ve performansa olan etkisinin farkına varır. Bu rahatlık ve performansa ulaşmak, bisikletini bir üst seviyeye taşımak amacıyla başlangıçta bir bisiklet için harcadığı parayı yalnızca bir parça için verebilmektedir. Bu durum zaman içinde rahatlık ve performansın yanında estetik görünüş ve güvenlik amacıyla da büyük miktarda para harcamaya da sebep olur. Bisikletçiler bisikletinin renkleriyle uyumlu, daha konforlu ve daha güvenli kasklar, gözlükler, eldivenler, formalar, kilitli pedal ayakkabılar (SPD) hatta bisiklet çorapları olarak bisiklet üstündeki görünüşlerini mükemmelleştirmek için büyük miktarlarda para harcayabilmektedir.

Bu bulgular, Belinda Wheaton'ın (2003) rüzgar sörfçüleri üzerine gerçekleştirdiği çalışmasındaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Wheaton (2003), yeni nesil sporların bireyselliğin, özgürlüğün, hazcılığın ve rekabet karşıtı tavırların sergilendiği bir alan olduğunu belirtmektedir. Kaygısız tavırların, özgüvenin ve kendini ifade edebilme becerisinin değer kazandığı estetik odaklı sporların geleneksel takım sporlarının karşısında konumlandığını söylemektedir (ss. 75-79). Çaycuma Bisiklet Topluluğu kurucusu Mustafa Arslan bu konuda düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

“(...) Tarzımız bisikletin türüne göre değişir. MTB bir bisiklete biniyorsak, ona göre giyimler tercih ederiz. Bisikletine göre herkesin giyim-kuşamı vardır. Ayakkabısı vardır. Mesela MTB ayakkabıyla bir yol bisikleti süremezsin. Onun ayakkabı yapısı ve pedal yapısı tamamen farklı oluyor. Ona göre ayakkabı ve pedal tercihi farklı oluyor. Daha hafif daha sağlam ayakkabılar var. Bisiklet ayakkabıları bile kendi arasında çeşitli gruplara ayrılıyor. Karbon tabanlı ayakkabılar var. Daha hafif, renkli ayakkabılar var. Bisiklet çorapları var, bir kere. Bunlar hep biraz pahalı olsa da bisiklet üstündeki insanları mutlu eden şeylerdir. Tutup da sıradan bir beyaz çorap giyen bisikletçi göremezsin. Hep birbirini bütünleyen şeyler bunlar. Görsellik de bu işin olmazsa olmazı. O yüzden, kışlık yazlık ayakkabılar, çorap seçenekleri, uzun taytlar, kısa taytlar, ter tutmayan formalar, bunlar bisikletçinin dolabında olmazsa olmayan aksesuarlardır” (Mustafa Arslan, 31).

Topluluk üyelerinin özgüvenleri ve kendilerine olan inançları topluluk içinde etkinliklere katılım ve sosyalleşme süreçlerinde gelişmektedir. “Şehirden Kaçış” başlıklı bölümde Güray Çalışkan'ın turlarda edindiği tecrübeler ışığında kendisiyle ilgili fark ettiklerinden bahsedilmiştir:

“Ben mücadeleci bir insanmışım, zoru severmişim. Ben zaten bunun farkındaydım ama bu kadar sevdiğimin ya da ‘yapabilmenin’ bana bu kadar mutluluk vereceğini bilmiyordum”

Hagen (2012), downhill bisikletçileri üzerine yapmış olduğu çalışmada bireylerin ekstrem sporlara katılımıyla gerçekleşen öz-gelişim sürecinde özgüvenlerinin de attığı verisine ulaşmıştır (ss. 109-110). Benzer şekilde, Çaycuma Bisiklet Topluluğuyla ilgili bu çalışmada da “topluluğun bir parçası olmak refah seviyenizi ve yaşamaktan aldığınız zevki arttırdı mı?” sorusunu Nurettin Küçük (61) “kendime güvenim arttı” şeklinde cevaplarırken; Ahmet Dereli (63) kendisine sorulan “topluluğa üye olduktan sonra bisikletçi olmanın anlamı değişti mi?” sorusunu şöyle yanıtlamıştır:

“Çok değişti. Çok daha faaliyetli olma... biz hiç bu kadarı olacağını zannetmedik. (...) bisiklet olayını üç-beş kat arttırdı bizim için. Yani bisiklet sevdasını, çünkü kendimize güven geldi.”

Görüşme verilerinden de anlaşılabacağı üzere, genellikle gruplar halinde düzenlenen turlara katılan topluluk üyeleri sosyalleşerek sevdikleri aktiviteyle zamanlarını değerlendirirken; aynı anda bisiklet üstünde, zihinlerinde performanslarıyla ilgili oluşturdukları limitleri aşarak, aslında neler yapabileceklerini, ne kadar uzağa sürebileceklerini veya ne kadar yükseğe tırmanabileceklerini görmektedirler. Bu durumun sonucu olarak özgüvenlerinde artış yaşamaktadırlar.

Hagen’in çalışmasında vurgulandığı üzere, rekabet karşıtı olmak Çaycuma Bisiklet Topluluğunda da önem verilen bir kişisel özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplu sürüşlerde konumu korumak; diğer bisikletçileri tehlikeye atacak şekilde sollamalar yapmamak saygı duyulan bir özelliktir. Bu tür kişisel özellikler daha önce bahsedildiği üzere, topluluk içinde sosyalleşme sürecinde gelişen bisikletçi kimliğinin önemli bir parçasıdır. Saha çalışması sırasında katılımlı gözlemler aracılığıyla elde edilen bu bulgular Gelder (2007) ve Williams’ın (2011) çalışmalarının varsayımlarını destekler niteliktedir: Gelder (2007), “Subcultures: Cultural Histories and Social Practice” adlı çalışmasında birçok altkültür incelemesini değerlendirirken bir altkültür için kimliğin ırk, cinsiyet, sınıf veya etnisiteden çok daha önemli olduğunu sıklıkla vurgulamaktadır. Aynı şekilde, Williams (2011) “Subcultural Theory: Traditions and Concepts” adlı kitabında kişisel kimliklerin zaman

içinde, bireyin içinde bulunduğu sosyal koşulların etkisinde şekillenirken; altkültürel kimliğin bu koşullardan bağımsız, altkültüre özgü bir şekilde geliştiği ve tüm üyelerin bu ortak kimliği yansıtan özellikler barındırdığını savunur (ss. 142-143).

Görüşmecilerin bisikletçi kimliklerinin gelişimi ile -parça, bisiklet, ekipman kalitesi hakkında- teknik bilgilerinin artmasının birbiriyle ilişkili olduğunu düşündükleri gözlemlenmiştir. Bisiklet üzerindeki rahatlıklarını, performanslarını ve görünüşlerini daha iyi hale getirmek için para harcamak kişiden kişiye değişen bir tercih olsa da araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde “nasıl bisikletçileri daha ayrıcalıklı görüyorsunuz?” sorusunu Güray Çalışkan (35) “bisikleti daha pahalı olanı” şeklinde yanıtlarken; Ahmet Ünüvar (31) “bisikleti daha iyi olan. (...) Bisiklet dediğin bin liraya da var on beş bin liraya da var... Maddiyata bağlı,” diye yanıtlamıştır. Topluluk içinde bisiklet marka ve kalitesine verilen önemi gösteren bir diğer örnek de topluluğa son zamanlarda dahil olan Burak Kayhan’ın (35) görüşmeler sırasında, toplulukta rota belirlemekle görevli üyelerinin isimlerini hatırlayamayıp, onları zihninde bisikletlerinin marka ve modeliyle kodlamış olmasıdır: “Gene isim bilmiyorum, bir katlanır 26” MTB’si vardı. (...) Bi’ tane Cube’ü olan bir abi vardı. (...) Giant’ı olan biri var, geçen bisikletini Mustafa’nın oraya bakıma getirmişti.”

Burak Kayhan ile yapılan görüşmede sorulan “bisiklete binmeyi bir yaşam tarzı olarak mı görüyorsunuz?” sorusuna cevap vermesi beklenirken Mustafa Arslan Kayhan’a hitaben şunları söylemiştir: “Yeni bi’ şey almanın mutluluğu seni bir pazar sabahı kahvaltısından bile daha mutlu ediyor! Yeni bir Zipp jant seni mutlu ediyor ama kırılıyor.” Neredeyse tüm üyelerin hayali bir oldukça hafif ancak kırılabilir ve pahalı bir malzeme olan karbon-fiber bisiklet ve bisiklet parçalara sahip olmaktır. Arslan, bu ürünleri satmasına rağmen daha hassas olan profesyonel seviye ürünleri kullanmaya karşı biri olarak Kayhan’ın kırılan pahalı jant setiyle alay etmektedir. Kayhan, bir bisiklet iki bin liranın üzerine çıktığında bireylerin sporun yanında hobilerini icra ettiğini düşündüğünü belirtmiştir.

3.2.7. Cinsiyet Meselesi

Görsel 11: 2018’de Kadınlar Günü için Çaycuma Belediyesi tarafından düzenlenen bisiklet turundan bir görüntü.

Dağ bisikleti erkeklerin çoğunlukta olduğu bir spor alanıdır. Türkiye’deki toplulukların geneline bakıldığında kadınların sayısının erkeklerden daha az olduğu söylenebilir. Çaycuma Bisiklet Topluluğu için de aynı durum geçerlidir. Kadın üye sayısı çok gibi görünse de şehir içi etkinlikler dışında kadınların katılımı son derece kısıtlıdır. Bu bulgular ekstrem spor literatüründe katılımcıların ağırlıklı olarak erkeklerden oluştuğu iddiasında bulunan birçok çalışmanın verilerini destekler niteliktedir (bkz: Cho vd., 2010; Lyng, 2005; ve Wheaton, 2003).

Topluluğun kuruluş yıllarında turlarda genellikle en az bir kadın olsa da üyelerin zaman içinde artan performansı ile hem ortalama hız hem de tur mesafeleri artmış, bunun sonucu olarak da kadınlar yetişemediklerini, yorulduklarını söyleyerek turlara katılmayı bırakmışlardır.¹⁵ Ancak bu çalışmanın saha araştırması süresince yapılan gözlemlere dayanarak şehir içi etkinliklerde kadın bisikletçi sayısının erkek bisikletçi sayısından daha fazla olduğu söylenebilir.

Yapılan görüşmeler sırasında görüşmecilere kadın üyelerin turlara katılımının desteklenip desteklenmediği; topluluk içinde cinsiyet eşitsizliği olup olmadığı sorulduğunda tüm görüşmeciler cinsiyet eşitsizliği olmadığını ve kadınların turlara katılmasının teşvik edildiğini belirtmişlerdir:

“Kadınların katılımı teşvik edilir. Ona göre mesela kadın sayısının fazla olacağı turlarda rota onlara göre seçilir. Onların gücünün yetebileceği rotalar” (Gökhan Hotlu, 21).

Topluluk üyeleri her ne kadar topluluk içinde cinsiyet eşitsizliğinin olmadığını iddia etseler de Hotlu’nun sözlerinden bu spor topluluğunda kadın ve erkek bedeni üzerinden bir ayrımcılığın var olduğu anlaşılmaktadır. Derinlemesine görüşmeler sırasında hiçbir görüşmeci net bir şekilde topluluk içinde cinsiyet eşitsizliği olduğunu söylememiştir, ancak 18 Mart 2018’de düzenlenen tur sırasında üyelerin cinsiyet eşitsizliği hakkındaki görüşleri hakkında bilgi edinilmiştir. Yedi erkek üyenin katıldığı tur sırasında verilen kahvaltı molasında, kahvaltı sonrası edilen sohbette konu Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun kadın üyelerine gelmiştir. Topluluğun kuruluş yıllarında aktif bir şekilde katılım sağlayan kadın üyelerin artık turlara katılmaya çekindikleri, çünkü düzenlenen turların zorluk seviyesinin ve mesafesinin onlara hitap etmediğini söyledikleri belirtilmiştir. Sohbete katılan üyeler, kadınların katıldıkları turlarda diğer üyelere yetişememekten şikayet ettiklerini söylemişlerdir. Bu konuşmanın ardından masadaki üyeler, kadınların uzun turlara katılmamasının daha iyi olduğunu; onların şehir içi bisiklet kullanımında zaten aktif olduklarını ve bu şekilde kalmasının daha iyi olduğunu düşündüklerini söylemişlerdir. Kadın bisikletçilerin çabuk yorulduklarını, bu

¹⁵ Kadınların bisiklet üstündeki performansının bir süre sonra erkek üyelere göre daha düşük seviyelerde kalmasının sebebi olarak onların -erkek çoğunlukta bir topluluk içinde görünmenin doğuracağı mahalle baskısı; eğer çocuklu bir aileyse “çocuğa bakmakla yükümlü” ebeveyn olarak evde kalmaları vs. gibi- çeşitli sebeplerle daha az antrenman yapıyor olmaları olabilir. Benzer ötekileştirme sürecinin otomobil kullanan kadınlara da uygulandığını görebiliriz.

sebeple daha sık mola vermek ve sürüş hızını düşürmek, yokuşlarda kadın üyeleri itmek zorunda kaldıklarını ve bu sebeple tur süresinin arttığını ve turdan aldıkları zevkin azaldığını tartışmışlardır. Tur sırasında gerçekleşen bu sohbet aracılığıyla kendilerini kadın-erkek eşitliğine inanan insanlar olarak tanımlayan Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyeleri, kadın üyelerin performansının, düzenlenen turlar için yetersiz olduğunu konusunda hemfikirlerdir ve uzun turlara katılmamalarından memnun oldukları anlaşılmaktadır.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu
6 Mart · 🌐

10 Mart Pazar günü Egemenlik Parki Piknikli bisiklet turumuzu Kadınlar Günü ile birleştiriyoruz.

Ailelerinizle katılabileceğiniz bir pazar etkinliğine davetlisiniz.

Pazar sabahi 12.00 hareket edilecek,Bisikletlerimizle Eski Zonguldak yolunu kullanarak Piknik alanına gidecez Sucuk Mangal yaparak Ailelerimizle unutulmaz bir hafta sonu geçirmeyi planlıyoruz.

Yeşilay Haftası ile Kadınlar gününü ortak bir günde buluşturmuş olacağız. İrtibat için05517125856

8 Mart

DÜNYA KADINLAR GÜNÜ

kadınlar için eşitlik herkes için ilerleme...

Görsel 12: Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun Facebook sayfasında paylaşılan etkinlik ilanı.

Topluluk içinde, çok aşına olunan fakat görünürde topluluk üyelerince fark edilmemiş, cinsiyetçilik söz konusudur. Kendilerini cinsiyet eşitsizliği yapmıyor olarak tanımlarına rağmen ifadeleri ya da eylemleri bunun tersini göstermektedir. Kadının “daha az performans” gerektiren şehir içinde kalıp erkeklerin ise “performanslarını daha çok gösterebilecekleri” turlara katılmaları bunu gösterir niteliktedir. Ayrıca “kadın” ve “bayan” tanımlamalarında topluluk üyelerinden Ahmet Dereli için bir ayrım söz konusu iken, bu ayrım işin özünde topluluğun bu konudaki bakış açısını gösteren eril bir zihniyetin yansımasıdır:

“Ee, bizim bisiklete binen kadınların içinde, yani bayanların diyeceğim, daha genç çünkü onlar, başörtülüsü de var, açık olan da var. Cinsiyet ayrımı asla ve asla yapmıyoruz. Başörtülü de insan çünkü. O öyle görmüş öyle yaşamış. Biz onu kabul etmek zorundayız” (Ahmet Dereli, 63).

Çaycuma Bisiklet Topluluğu Facebook sayfasında düzenlenen turlar için duyurular yazılmaktadır. Bu duyurularda tur rotası, başlangıç ve tahmini bitiş saati, turun kimler için uygun olduğu ve alınması gereken güvenlik önlemleri gibi bilgiler paylaşılmaktadır. Bu duyurularda cinsiyet belirtilmese de “yeni başlayanlar için uygundur” ya da “ailelerin katılımına uygundur” şeklinde ifadeler kullanılır. Bu duyurularda cinsiyet ayrımından kaçınmak için doğrudan “kadınların katılımına uygundur” şekilde bir ifade kullanılmasa da aslında kastedilen budur. Kadınların performans seviyeleri öngörülmekte ve onlar adına karar verilmekte olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nda kadın bisikletçilerin görünürlüğü ve katılımının dramatik seviyede düşük olmasının sebebi olarak topluluğun eril ve performatif bir boyut kazanması olduğunu düşünülmektedir. Bahsedildiği üzere, topluluğun aktif olduğu ilk zamanlarda kadınlar aktif bir şekilde turlara katılırken, topluluk üyelerinin artan performansı ile tur süreleri, uzunlukları ve zorluk dereceleri artmıştır. Topluluğun erkek üyelerine ayak uydurmakta zorlanan kadın üyeler bir süre sonra turlara katılmayı bırakmışlardır. Bu noktadan itibaren topluluk, turları kadınları da kapsayıcı şekilde düzenlemek veya kadınlara teknik ve sürüş eğitimleri vererek sürüşlerde kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlamak adına herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Alan çalışması sırasında gerçekleştirdiğim kısa bir görüşme bu bulguyu kanıtlar niteliktedir. Artık kendisini Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun bir üyesi olarak tanımlamayan ve derinlemesine

görüşme yapmayı kabul etmeyen bir kadın katılımcı ile kısa bir informal görüşme yapılmıştır. Alanın içinden bir araştırmacı olarak topluluk dışında da tanıdığım lider ruhlu görüşmeci, düzenlenen turlar konusunda topluluk yönetimine daha düşük performans gerektiren turlar yapılması doğrultusunda önerilerde bulunmuştur. Tur rotalarını belirleyen üyelerin, kendisinin yaptığı bu önerileri dikkate almadığını gören eski üye Mustafa Arslan ile konuşarak tepkisini dile getirdiğinde ise olumlu bir yanıt alamadığını ve tartışma yaşadıklarını belirtmiştir. Bunun üzerine topluluktan ayrıldığını dile getirmiştir. İşlerinin yoğunluğundan dolayı vaktinin kısıtlı olduğunu söyleyen katılımcıya bu konuda derinlemesine bir görüşme yapılması teklif edilmiş ancak araştırmacının saha çalışması süresince tekrar iletişime geçilememiştir.

Spor türleri etrafında şekillenen altkültürler içindeki cinsiyet meselesine bakıldığında, bu eril ve performatif boyut görülmektedir. Huybers-Withers ve Livingston'un (2010) çalışması ana akım sporun nasıl "toplum tarafından yüceltilen, idealize edilmiş bir erkeklik formunu yücelten biçimde, rekabet ve fiziksel hakimiyet özellikleriyle" bütünleştiğini anlatmaktadır (s. 1204). Akademideki güncel spor literatürüne bakıldığında, çalışmaların genelinde spor altkültürlerinin toplum içindeki baskın yapıları yücelttiği görülmektedir. "Özgün altkültürel katılım genellikle maskülenlikle ilişkili bir şekilde tanımlanmaktadır" (Donnelly, 2006, s.223). Donnelly'nin 2006'da yapmış olduğu çalışmasında ifade edildiği üzere, snowboard sporunun erkek egemenliğinde bir spor olarak inşa edilmesi akıllara altkültürel gruplarda kadınların dışlanmasıyla ilgili cinsiyet ayrımcılığı konusunu getirmektedir. Cinsiyet farkları bir altkültürü kadınların katılımı için daha seçkin (exclusive) ve giderek artan bir biçimde zor bir hal almaktadır (Hagen, 2012, s.20). Huybers-Withers ve Livingston'un (2010), özellikle ekstrem spor toplulukları içinde cinsiyet eşitsizliğinin olduğu bilgisini pekiştirmektedir. Dağ bisikleti dergileri üzerine yaptıkları bu çalışmaya göre spor topluluklarının odağında erkek üyeler bulunurken kadınlar ötekileştirilir. Bu araştırmacılar, dağ bisikleti sporunun erkek egemenliğinde bir alan olarak tanımlandığını ve dağ bisikleti ürünlerinin erkekler için geliştirilip erkekler tarafından kullanıldığı iddiasıyla karşılaşmışlardır (Huybers-Wither ve Livingston, 2010, s.1204). Bunun yanında, Wheaton (2007) spor altkültürlerinde cinsiyetçiliğin varlığı konusunda çok fazla şüphe olmadığını, ancak postmodern altkültürel araştırmalar ile birlikte, toplumun daha homojen bir hale geldiğini, haliyle cinsiyet bağlamında yapılan kısıtlamaların giderek daha da azalacağını tartışıldığını belirtmektedir.

3.2.8. Topluluk ve Aile

Matuska ve Erickson (2011) bireyler ailelerinden ve yakın çevresinden toplumsal destek gördükleri bir çevrede yaşarlarsa, onların da eşit seviyede ilgi ve desteği çevrelerindekiyle gösterebilecekleri iddiasında bulunur (s.21). Toplum içinde mutlu olmak iyi aile ilişkileri, arkadaşlıklar, duygusal ilişkiler, aidiyet hissi, şefkat, ilgi ve toplumsal destek ile mümkün olur. Bu destek sistemleri bir grup bilinci oluşturmak için hem kültürlerin hem de altkültürlerin gerçek üyelerinde bulunmalıdır.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin yaşları 21 ile 65 arası çeşitlilik gösterse de etkinliklere yoğun katılım gösteren grubun yaş ortalaması 37'dir. Bu yaş ortalamasındaki üyelerin hepsi evlidir ve en az bir çocukları vardır. Topluluk etkinlikleri dışında da sıkça turlara çıkan bu üyelere topluluğa üye olmanın veya bisiklete biniyor olmanın aileleriyle geçirdikleri zamanı nasıl etkilediği; fedakarlıkta bulunmalarının gerekip gerekmediği sorulduğunda üyelerin bu konuda sorunlar yaşıyor oldukları ortaya çıkmıştır.

Topluluk başkanı Mustafa Arslan evli bir birey olarak izin günlerinde hem kendisinin hem de diğer üyelerin ailesi ve bisiklet arasında seçim yapmalarını önlemek adına turları Pazar günleri sabah erken saatlerde başlayacak ve öğle saatleri sona erecek şekilde düzenlemektedir. Mustafa Arslan kendisi için bu problemin evlenmeden önce başladığını, kız arkadaşının ilgisizliğinden yakındığını dile getirmiş; evlendikten sonra bir tandem bisiklet (iki kişilik bisiklet) edinmiş ve eşiyle birlikte turlara çıkarak çözüme ulaştığını ifade etmiştir. Bir çocuk sahibi olduktan sonra artık topluluğun düzenlediği turlara katılmayan eşi Aybike'yi pazar sabahları yapılan turdan sonra yemeğe çıkardığını; evlilik ilişkilerinde “gaz alma”nın önemli olduğunu esprili bir dille anlatmıştır. Filyos'a yapılan bir tur sırasında edilen sohbet sırasında, hem çalışıp hem de çocukla ilgilenen eşinin gündelik yaşamında yoğun strese maruz kaldığını ve onu bu stresten arındırmanın onun görevi olduğunu söyleyen Arslan, aile ve bisiklet arasındaki dengeyi kurmanın çok önemli olduğunu, bisiklet üzerinde aileyle geçirilenden daha fazla zaman geçirilmesini doğru bulmadığını belirtmiştir. Eşini, “gaz” kelimesiyle ifade ettiği gündelik yaşam stresinden uzaklaştırmak için akşamları çocuğu ve eşiyle vakit geçirdiğini ve haftasonları yemeğe çıkardığını anlatmıştır.

Görsel 13: Mustafa Arslan ve eşi Aybike Arslan'ın 2018'deki Kadınlar Günü etkinliğinde tandem üzerindeki fotoğrafı.

Benzer şekilde öğretmenlik yapan Güray Çalışkan da eşinin kendisinin bisiklete binmesine karşı olduğunu söylemiştir. Sık aralıklarla tura çıktığında eşi “sürekli bisikletle geziyorsun” şeklinde sitem etmekte ve bu durum ilişkilerinde sürekli bir tartışmaya sebep olmaktadır. Çalışkan bu durumu, kendisinin tabiriyle “bonus” toplayarak lehine çevirmiştir. İşten sonra eşiyle birlikte zaman geçirerek, onun hoşuna gidecek aktiviteler yaparak veya yemeğe çıkararak pazar sabahları yapılan turlara daha az sorun yaşayarak katılmaktadır. Güray Çalışkan ile gerçekleştirilen görüşme sırasında “etkinliklere katılım konusunda arkadaş baskısı yaşıyor ya da yaşıyor musunuz?” diye sorulduğunda özellikle evli arkadaşlarına bu baskıyı “ya işte şu belgeyi doldur gel izin al. İzin al gel, bonus topla” gibi sözlerle kendisinin sıkça yaşattığını söylemiştir.

Görsel 14:¹⁶ Çaycuma’da bisiklet ile gezintiye çıkan Can ailesi.

Topluluğun tecrübeli ve en aktif üyelerinden 61 yaşındaki Nurettin Küçük ile evinin bahçesinde, torunları çevresinde bisiklete binerken gerçekleştirilen görüşme sırasında ailesinin bisiklet sporuna saygı duyduğunu söylemiştir. Görüşme sırasında “bu topluluğa üye olmak ailenizle geçirdiğiniz zamana katkı sağlıyor mu ya da zarar veriyor mu” sorusuna ailesinin kendisine saygı duyduklarını söyleyerek cevap vermiştir. Hatta ailesinin “bir sonraki turunuz nereye” “ne zaman gidiyorsunuz” şeklindeki sorular sorduklarını söylemiştir. Ancak, bu cevabının ardından biraz duraksadıktan sonra ailesinin bu soruları kendisinin katılmasını istedikleri aile içi etkinlikleri düzenlemek adına sorduklarını fark etmiştir. Daha sonra, “sanki

¹⁶ Kaynak:

<https://www.facebook.com/caycumabisiklettoplulugu/photos/a.763570910340782/1857671930930669/?type=3&theater>

onlarla geçirdiğim zamandan biraz çalıyormuşum gibi geliyor bana... Bu bence hoş bir şey değil” demiştir.

3.2.9. Topluluk içinde Alkol Kullanımı

Fincham (2008) serbest zaman aktivitelerini benimseyen gruplarda uyuşturucu kullanımının oldukça sık karşılaşılan bir durum olduğu fiktirini ortaya atar (Aktaran Hagen, 2012, s.118). Ancak Çaycuma Bisiklet Topluluğu için uyuşturucu kullanımından bahsedilemez. Topluluğu’nun her üyesi için geçerli olmasa da alkol kullanımı üyelerinin büyük kısmı için gündelik yaşamın bir parçasıdır. Topluluk üyeleri çok sık ve çok fazla miktarda alkol tüketmeseler de en azından haftada bir gün tüketmektedirler. Topluluk üyeleri bir ritüel olarak cumartesi geceleri Çaycuma Lokalinde toplanarak birlikte alkol tüketmektedir. Ancak bu ritüel Çaycuma ilçesinin kendi içki kültürünü de yansıtır olabilir.

Araştırma kapsamında görüşme yapmaya gönüllü olan görüşmecilerden ikisi her gün alkol tüketen bireylerdir. Bu üyelerden biri kendisinin en baskın özelliğinin ne olduğu sorulduğunda “genel içiciyim ben” şekilde cevap vermiştir. Her gün alkol tüketen diğer üye ise yapılan görüşme sırasında bolca alkol tüketmiştir.

Bunun dışında alkol ve sigara kullanımının sıklığıyla ilgili sorduğum sorulara görüşmeciler sigara kullanımının oldukça az ancak alkol tüketiminin çok olduğunu, hatta yalnızca bira içmeye gitmek için turlar düzenledikleri zamanlar olduğunu belirtmişlerdir.

Topluluk üyelerinin alkol tüketim oranının cinsiyete bağlı olduğu düşünülmemektedir. Her ne kadar araştırmanın saha çalışması süresince yapılan katılımlı gözlemler sırasında kadın üyeler turlara katılmamış olsa da bu kadın üyelerin de düzenli aralıklarla alkol tükettiği bilinmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Zonguldak'ın Çaycuma ilçesindeki sivil bisiklet topluluğu olan Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun bir altkültür olarak nitelenip nitelenemeyeceğini araştırmayı amaçlayan bu çalışmanın genel bilgiler bölümünde öncelikle kültür kavramının tarihsel gelişim süreci incelenerek başlanmıştır. Bu düşünceyle, 18. yüzyılın sonlarına kadar tarım ve hayvancılıkta “yetiştirmek” anlamında kullanılan kültür kelimesinin, bu tarihten itibaren Fransızca'dan Almanca'ya geçerek medeniyet kelimesiyle eşanlamlı olarak kullanılmasından bahsedilmiştir. Büyük bir değişim geçiren ve ilk defa soyut bir anlam kazanan kültür kelimesi daha sonraları bir yandan, klasik sanat türlerinin değerlendirilmesini ifade eden bir kavram olarak tanımlanırken diğer yandan “bir toplumun ritüelleri, gelenekleri ve davranışlarını” tanımlamayı amaçlayan antropoloji temelli bir kavram olarak bugünkü kullanımına yakın bir anlam kazanmıştır. Zaman içinde, endüstrileşen modern dünya toplumlarında oluşan yeni tüketim alışkanlıkları, farklı yaşam tarzları ve medya gibi gelişmelerin ardından antropoloji, sosyoloji ve kültürel çalışmalar alanları bu değişen kültürü açıklamak için “popüler kültür,” “kitle kültürü” kavramlar türetmişlerdir. Tüm bu gelişmelerin tarihsel bağlam içinde incelenmesi, altkültür kavramının ortaya çıkışı ve gelişimi üzerine konuşmak için gerekli ardyöreyi sağlamaktadır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan ilk bölümde daha sonra altkültür kavramının ilk defa ortaya çıktığı ve geliştirildiği Chicago Okulu'nun çalışmalarından bahsedilmiştir. Chicago Okulu sosyologları 1920'lerde kent sosyolojisi alanında kentlerde yaşayan sosyal grupların ayrıntılı haritasını hazırlarken aslında farkında olmadan altkültür kavramının temellerini atmışlardır. 1950'lerde, Becker (1951) ve Cohen (1955) altkültür kavramının tanımını oluşturarak bu alana büyük katkı sağlamışlardır. Bu erken dönem teorisyenler altkültür kavramını, ana akım toplum tarafından davranışları ahlaki olarak “sapkın” şeklinde tanımlanan küçük toplulukları tanımlamak için kullanmışlardır. 1960'lar ve 70'lerde Amerikalı sosyolog ve kriminologlar “sapkın davranışlar” sergileyen ve moda, dövme, jargon gibi birtakım özellikler barındıran kentli işçi sınıfı gençler üzerinde altkültür kavramı aracılığıyla çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.

Chicago Okulu'nun geliştirdiği altkültür kavramı 1970'lere gelindiğinde Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin pozitivist araştırmacıları tarafından yeniden ele alınmıştır. Kültürel çalışmalar alanının en üretken araştırmacılarından biri olan Hebdige, 1979'da yayımladığı çalışması “Subcultures: The Meaning of Style” adlı çalışmasında punk, hippie ve skinhead (dazlak) altkültürleri üzerine çalışmıştır. ÇKÇM teorisyenleri, altkültür tartışmalarını özellikle Gramsci'nin hegemonya kavramından yararlanarak gerçekteşirmişlerdir. Baskın bir grup veya sınıfın elinde bulundurduğu gücü tasvir eden bu kavram Coates vd. (2010) tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: “Hegemonya, baskın grup veya sınıfların, tıpkı kapitalizm gibi, madun grup veya sınıfların değerleri üzerinde egemenlik sağlarken onların rızasını alarak hakimiyet kazandıklarını tanıyan bir sosyal yapıdır” (s. 1083). Bu okulda yapılmış altkültür incelemeleri genellikle sınıf çatışmaları sebebiyle kolektif bir kimlik geliştirerek bir araya gelen altkültürel grupları giyim tarzları, ritüelleri, mekanları, serbest zaman aktiviteleri, alkol ve uyururucu kullanımları ve jargonları üzerinden incelemiştir. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen toplumsal değişimler ile oluşan altkültürleri inceleyen çalışmalara bakıldığında, çalışmaların hep benzer konular etrafında araştırıldığı görölmüştür.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu özelinde değerlendirildiğinde, bu topluluğuın daha önce üzerinde çalışılmış altkültürler kadar radikal bir şekilde toplumdan ayrılmadığı ve -bu okulların üzerinde çalıştığı- tüm altkültürel özellikleri baskın bir şekilde taşımadığı gözlemlenmiştir. Bu sebeple çalışmanın birinci bölümünde, 1980'lerden itibaren değerışen altkültür tarzlarına daha analitik bir bakış açısı sağlayan “post-altkültürel” kurama ve literatürde bir spor dalı etrafında örgütlenmiş altkültürler üzerine yapılmış çalışmalara değinilmiştir. Böylece, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun altkültürel özellikleri güncel çalışmalar ışığında derinlemesine incelenmiş ve altkültür olup olmadığına karar verme sürecinde daha geçerli verilere ulaşılmıştır.

1940'larda ortaya çıkan altkültür kavramı akademi içinde birçok değerışime uğramış ve çok tartışmalı bir hal almıştır. 21. yüzyılda altkültür sorunlu bir kavram haline gelmiştir çünkü Chicago ve Birmingham okullarının teorileri için günümüz kültürel olguları fazlaca tutarsız, düzensiz ve geğerışken bir hal almıştır. Bu sebeple, bisiklet sporu gibi gelişen ve değerışim içindeki bir spor dalı etrafında oluşan Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun altkültürel niteliğinin

değerlendirilmesi sürecinde Amerikan ve İngiliz ekollerinin altkültür teorileri ile birlikte postmodern teorilerin getirdiği post-altkültür yaklaşımı ile yeni kabile, karşı-kültür ve yaşam tarzı kavramlarının birlikte kullanılması bu çalışmanın daha sağlam bir temele oturmasını sağlayacaktır. Post-altkültürel yaklaşıma göre postmodern altkültürler, geleneksel altkültürlerin aksine daha düşük oranlarda grup içi bağlılık, geçici üyelik, yüksek oranda altkültürel devinim, tarz ve imajdan etkilenme, apolitik duruş, medyaya karşı daha olumlu tutum ve özgün olmanın kutlanması gibi özellikler barındırmaktadır (Muggleton, 1997, s.52). Yeni kabile kavramına göre altkültürlerin ana özellikleri ortak müzik zevki, giyim tarzı ve kolektif birliktir (Bennett, 1999, s.600). Maffesoli (1996) yeni kabileler için sınıf, ırk, cinsiyet gibi değişkenlerin üyeliği etkileyen faktörler olmadığı; örgütlenme şekillerinin geleneksel altkültürlerin keskin çizgilerinden uzak olduğu ve bu oluşumların daha çok belirli bir ortam, ruhsal durum, dış görünüş ve topluluk bilinci ile desteklenen yaşam tarzları ile açığa çıktığını savunur (s.98). Karşıkültür, her ne kadar 1960’ların sonunda altkültür kavramından bağımsız bir kavram haline gelmiş olsa da -tıpkı Birmingham ÇKÇM kuramlarında olduğu gibi- bu kavramın kilit unsurlarından biri yaygın toplumsal normları reddedebilme kabiliyetidir. Yaşam tarzı kavramsallaştırması ise Chaney (1996) tarafından “tüketici kabiliyetine dayalı; genellikle yaşama şekilleri biraz daha oturmuş toplulukların ortak normları, ritüelleri, sosyal yapıları ve muhtemelen özgün bir konuşma tarzı gibi özelliklerde kendini gösteren” gruplar olarak tanımlanmıştır (s.92).

İlk bölümün son kısmında ise kültürel çalışmalar literatüründe, bir spor dalı etrafında şekillenmiş altkültürel çalışmalar ve bu alanda oluşturulmuş kuram incelenmiştir. Loy vd. (1978) tarafından oluşturulan spor altkültürleri kuramına göre, spor alanında mesleki, hobi ve “sapkın” olmak üzere üç tür altkültür vardır (Loy ve Booth, 2000, s.16). Mesleki altkültürler yüksek performans, profesyonellik ve tam zamanlı katılım gerektiren ve ticari kaygı gözetilen sporcu gruplarını; “sapkın” altkültürler hakim kültürün normatif yapısından ve ideolojisinden uyum sağlamayan sporcu gruplarını; ve hobi altkültürleri insanların serbest zaman aktivitesi olarak seçtikleri spor türü aracılığıyla kendi yaşam tarzlarına benzer şekilde yaşayan insanlarla bir araya gelip sosyalleştikleri spor altkültürlerini ifade etmektedir (s.186-187).

Bu anlamda bakıldığında Çaycuma Bisiklet Topluluğu post-alkültürel yaklaşımın “apolitik duruş,” “geçici üyelik,” “alkültürel devinim,” “tarz ve imajdan etkilenme,” “medyaya karşı olumlu tutum” gibi özelliklerini; yeni kabile kavramının “kolektif birlik” ve “giyim tarzı” özelliklerini; karşıkültür kavramının “toplumsal normları reddedebilme” özelliğini; ve spor alkültürü yaklaşımlarından hobi alkültürü kavramının yukarıda bahsi geçen “serbest zaman aktivitesi etrafında benzer yaşam tarzına sahip insanlarla sosyalleşme” özelliğini açıkça yansıtmaktadır.

Bu tez çalışmasının alan çalışması boyunca görüşmecilerin politik görüşleriyle ilgili açık bilgi edinilmemiştir. Ancak, görüşmecilerin birçoğunu gündelik yaşamımdan tanıdığım için görüşmecilerin büyük bir kısmının Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) seçmeni olduğunu biliyorum. Çaycuma halkının 2014 (%47.1) ve 2019 (%57.36¹⁷) seçimlerinde CHP’li Belediye Başkanı Bülent Kantarcı’yı seçmesi bu bilginin doğruluğunu sağlar niteliktedir. Seçmen profili genel olarak bahsedildiği gibi olsa da katılımlı gözlem sürecinde topluluk üyeleri arasında siyaset konuşulmamıştır. Araştırmanın saha çalışması sonrasında görüşmecilerden Mustafa Arslan ile yapılan telefon görüşmesinde toplulukta siyaset konuşulup konuşulmadığı sorulmuştur. Arslan, topluluğun siyasi bir görüşü olmadığını, üyeler arasında siyaset konuşulmadığını belirtmiş; apolitik bir duruş sergilediklerini belirtmiştir. Bu bilgilerin yanında şunu da belirtmek isterim ki, Çaycuma Bisiklet Topluluğu Çaycuma Belediyesi bünyesinde bir topluluktur, ancak bir dernek değildir. Çaycuma Belediye Başkanı Kantarcı, topluluğun kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra yerel yönetime gelmiştir. Kantarcı, bir topluluk üyesi olsa da şehir içinde gerçekleşen etkinlikler dışında turlara katılmamaktadır ve topluluğun yöneticisi değildir. Topluluk içinde siyaset tartışmalarının yapılmıyor oluşunun nedeninin topluluk içindeki “kolektif birlik” özelliğinin sürekliliğini sağlamak için uygulanan bir özellik olduğu düşünülmektedir. Yani, topluluk içindeki ilişkilerin zedelenmemesi için aralarında gizli bir anlaşma varmışçasına politik konuların konulmasından kaçınmaktadırlar.

Çaycuma Bisiklet Topluluğu için resmi üyelik söz konusu değildir. Topluluk sürekli yeni üye almakta ancak turlara aktif katılım sergileyerek alkültüre dahil olan çok az üye

¹⁷ <https://sonuc.ysk.gov.tr/>

bulunmaktadır. Topluluğa aktif katılım gösteren üyeler de dönem dönem değişmektedir. Örneğin, benim gibi şehirdışında öğrenim gören üyeler yaz tatili boyunca katılım gösterip yılın geri kalanında turlara katılamazken; Çaycuma’da yaşayan Bülent Ecevit Üniversitesi öğrencilerinden bazıları eğitim-öğretim dönemi boyunca turlara aktif katılım sağlamakta, tatillerde turlara katılamamaktadır. Bu durum da post-alkültür yaklaşımının “geçici üyelik” özelliğini yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra, topluluğun aktif üyeleri topluluğun kuruluş yıllarından beri sürekli değişmektedir. Bazı üyeler bisiklet sporunu bırakırken, aktif katılım gösteren yeni üyeler ortaya çıkmaktadır. Topluluğun aktif üyelerindeki bu değişim altkültürel devinim özelliğini yansıtmaktadır.

Daha önce “giyim tarzı” başlığı altında tartışıldığı üzere bisiklete özgü giyim tarzı topluluk içi sosyalleşme sürecinde öğrenilmektedir. Yeni üyeler başlangıçta sıradan spor kıyafetleriyle turlara katılırlar ancak daha tecrübeli eski üyelerin giyim tarzlarını gördükçe ve/veya bu kıyafetlerin önemini kavradıkça, zihinlerindeki toplumsal kaygılardan arınarak bisikletçi giyim tarzını benimsemektedirler. Bu durum hem post-alkültürel yaklaşımın “tarz ve imajdan etkilenme” özelliğini, hem yeni kabile kavramının “giyim tarzı” özelliğini, hem de karışıkültür kavramının “toplumsal normları reddedebilme” özelliğini açıklar niteliktedir. “Toplumsal normları reddedebilme” özelliği, topluluk üyelerinin toplumsal cinsiyet normlarının baskıladığı giyim kodlarına karşı gelmelerinin yanında, şehir içi otomobil kullanımına karşı olmalarıyla da açıklanabilir. “Medyaya karşı olumlu tutum” özelliği, Çaycuma Bisiklet Topluluğu özelinde bakıldığında özellikle sosyal medyayla ilişkilenebilir. Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun bugünkü halini alması, “Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun Örgütlenme Süreci ve Gelişimi” başlığı altında anlatıldığı üzere, kurucu üyeler olan Mustafa Arslan, Ahmetcan Aslan, Ahmet Ünüvar ve Taylan Üstüntaş’ın bisiklet turu fotoğraflarını paylaşmak adına kurdukları Facebook grubunun ilçe çapında ilgi çekmesiyle gerçekleşmiştir.

“Altkültür Kavramına Postmodern Yaklaşımlar” bölümünde Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun tüketim alışkanlıklarıyla ilgili tartışmanın sonuç bölümünde yapılacağı söylenmişti. Schouten ve McAlexander (2005) “tüketim altkültürü”nü dışarıdan görünür nitelikte hiyerarşik bir sosyal yapısı olan; kendine özgü bir inanç ve değerler sistemi, jargonu, ritüelleri ve birtakım sembolik ifade yöntemleri olan; kolektif şekilde bağlılık hissettikleri bir ürün, marka veya tüketim etkinliğine harcama yapmaktan hoşlanan alt-gruplar olarak

tanımlamışlardır (s.43). Quester ve çalışma arkadaşlarının (2010) yaptığı araştırmaya göre, bir birey dahil olmayı seçtiği altkültürün ürünlerini satın alarak o altkültüre girmeye çalışabilir (s.698).

Çaycuma Bisiklet Topluluğu özelinde düşünüldüğünde, bu altkültürün yukarıda bahsi geçen kavramsallaştırmaların özelliklerini yansıttığı görülür. Bu durumu Çaycuma Bisiklet Topluluğu içinde yaşadığım deneyimlerim, gözlemlerim ve alan çalışmasında yapılan görüşmeler aracılığıyla değerlendirmem gerekirse şunları söyleyebilirim: Çaycuma Bisiklet Topluluğu kurulduğunda yalnızca Mustafa Arslan'ın giriş seviyesi bir dağ bisikleti (MTB) vardı. O dönemde birlikte bisiklete bindiği arkadaşları Ahmetcan Aslan, Ahmet Ünüvar ve Taylan Üstüntaş sıradan düşük kalite bisikletler kullanmaktaydı. Ahmetcan Aslan bu sporu gündelik yaşamının bir parçası haline getirmeye karar verdiğinde Türkçe ve İngilizce kaynaklardan araştırma yapmaya başlamış, bisikletlerin markası, yapıldığı malzeme, parça markası ve kalitesi, ekipmanlar, kıyafetler ve tüm bunların profesyonellik seviyeleriyle ilgili bilgiler edinmeye başlamıştır. Edindiği bilgileri diğerleriyle paylaştıkça hep birlikte daha iyi seviyedeki bisikletler ve ürünler satın almaya başlamışlar, bu ürünlerin getirdiği avantajların farkına vardıkça daha üst kalitede ürünler almaya başlamışlardır. Topluluğa benim gibi sonradan katılan üyeler ise, tıpkı “giyim tarzı” konusunda sıkça bahsedildiği gibi, sıradan spor kıyafetleri ve düşük kalite bisikletlerle bu altkültüre dahil olmuşlar; daha deneyimli üyelerin bisiklet ve ekipmanlarını görerek ve deneyerek bu ürünlerin bisiklet üstündeki konforu ve performansı arttırdığını anlamışlar ve zaman içinde üst seviye ürünler satın almışlardır. Elbette, bu noktada, bu ürünlerin ulaşılabilirliği ve üyelerin alım gücünün de önemi olduğunu söylemek gerekir.

Gelişen teknoloji ile şirketler daha hafif ve daha dayanıklı bisikletler üretmektedirler. Teknoloji, üretimin yanında ulaşılabilirliği de kolaylaştırmıştır. Türkiye’de bulunmayan ürünler kolay bir şekilde satın alınabilmektedir. Bu ürünlerin kalitesi arttıkça piyasa değerleri de çok büyük miktarlara ulaşmakta, özellikle Türkiye’de bu ürünleri satın almak güçleşmektedir. Ancak, hem “tüketim altkültürlerinin” hem de Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun bir özelliği olarak, bu altkültürlerin üyeleri altkültürel ürünlerin ediniminde “yaş, cinsiyet, ekonomik sınıf” (Schouten ve McAlexander, 1995, s.43) gibi kategorileri önemsememektedir. Yani, düşük gelirli altkültür üyeleri bile üst seviye bisiklet ve parçalar

almaktadır. Bunun daha iyi anlaşılması açısından 2016 yılında yaşadığım şu örneği verebilirim: İyi bir ekonomik gelire sahip Ahmetcan Aslan, profesyonel seviyedeki on bin liralık bir bisikleti satın alabilirken, lisans öğrencisi olduğum dönemde ben benzer kalitede bisikleti yaklaşık altı aylık süreçte parça parça satın alarak kendim birleştirdim. Bu örnek, aslında, altkültürel ürünler için yapılan harcamanın ekonomik sınıftan bağımsız olduğunu iddiasının Çaycuma Bisiklet Topluluğu için de geçerli olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Spor altkültürü yaklaşımlarından hobi altkültürünün “serbest zaman aktivitesi etrafında benzer yaşam tarzına sahip insanlarla sosyalleşme” özelliğini açıklamak gerekirse, Bulgular bölümünde “Altkültürel Yaşam Tarzı” adlı başlıkta anlatıldığı üzere, topluluk üyeleri benzer yaşam tarzlarına, zevklere ve görüşlere sahip insanlardır. Bisiklet sporu etrafında biraraya geldikten sonra üyelerden birçoğu gündelik yaşamlarında da sıklıkla birlikte vakit geçirmeye başlamaktadırlar. Bunun bir örneği, “Ritüeller” başlığında anlatılan cumartesi gecesi birlikte alkol tüketme ritüelidir. Çaycuma’nın yerel kültürünün bir özelliği olabileceği düşünülen bu ritüele katılan üyeler, topluluk kurulmadan önce başka arkadaşlarıyla aynı etkinliği düzenlemekteyken, artık topluluk üyesi arkadaşlarıyla aynı ritüeli gerçekleştirmektedirler.

“Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun altkültürel özellikleri nelerdir?” sorusuna yanıt arayan bu çalışmada, ilk bölümde literatürdeki altkültür tanımları verilmiş ve üçüncü bölüm olan “bulgular” kısmında da ilk bölümde edinilen kuramsal verilerden yararlanılarak, hedef grubun altkültürel özellikleri dokuz alt başlık altında incelenmiştir. Üçüncü bölümde Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun, üyelerin yaşam tarzları üzerinde büyük bir etkisi olduğu açıkça görülmektedir. Nitel araştırma yöntemlerini tercih ettiğim için yirmi katılımcının her biriyle derinlemesine görüşmeler yapma ve topluluk hakkındaki fikirlerini alma şansı elde ettim. Bu sayede, alanla organik bir bağım olduğu için, gündelik yaşamımda sıradanlaşarak fark edilmesi güç bir hal alan altkültürel özellikler gün yüzüne çıktı. Aynı zamanda, saha verileri, kültürel anlamlar ve pratiklerle sentezlenerek okuyucunun Çaycuma Bisiklet Topluluğu ve bisiklet sporu hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmasını sağlamaya çalıştım. Topluluğun en aktif üyeleriyle yaptığım görüşmeler sonucunda üyelerin Çaycuma Bisiklet Topluluğuna katılımının, bireylerin kişisel dönüşümleri hakkında geçerli verilere ulaşılırken, aynı zamanda topluluğun bir altkültür olarak değerlendirilebilmesi için yeterli bilgi edinilmiştir.

Bulgular bölümünde öncelikle topluluğun giyim tarzı değerlendirilmiştir. Üyeler hem sağlık hem de güvenlik açısından sıradan kıyafetlere göre daha iyi koşullar sağlayan bisiklete özgü kıyafetler ve ekipmanlar tercih etmektedir. Bisiklet üstünde jel destekli tayt, forma, yağmurluk, rüzgarlık, jel destekli eldiven, bisiklet çorabı, boyunluk, bisiklet ayakkabısı, kask gibi kıyafet ve ekipmanlar tercih eden üyeler, bu giyim tarzını topluluk içindeki sosyalleşme sürecinde öğrenir ve bu ürünleri edinirler. Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun yalnızca özel etkinliklerde kullandıkları bir forması da vardır. Yeni katılan üyeler genellikle sıradan spor kıyafetleri tercih etmektedir. Bu durumun sebebi, başlangıçta bir bireyin halk arasında tayt ile dolaşmasının toplum tarafından hoş karşılanmayacağını düşünmeleridir. Ancak sosyalleşme süreci içinde bu kıyafetlerin bisiklet sporu için önemli olduğunu fark eder ve toplumun bu konudaki düşüncesinin kırılması için çabalarlar. Aktif katılım gösteren, altkültürel bağlılığı yüksek üyeler gündelik yaşamlarında da yağmurluk, rüzgarlık veya boyunluk gibi bisiklet kıyafetlerini kullanmaktadır. Hedef grup üyelerinin giyim tarzları altkültürel literatüre göre değerlendirildiğinde, üyelerin topluluk içi sosyalleşme sürecinde bisiklet giyim tarzını benimsemeleri post-altkültürel yaklaşımın “tarz ve imajdan etkilenme” özelliği ile; her üyenin bisiklet forma ve taytlarını giymesi yeni kabile kavramının benzer bir giyim tarzına sahip olma özelliği ile; toplumsal cinsiyet normlarının dikte ettiği giyim kodlarına karşı çıkarak tayt giymeleri ise karşıkültür kavramının toplumsal normlarını reddetme özelliği ile açıklanabilir.

Bu bölümde ikinci olarak topluluğun ritüelleri incelenmektedir. Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun neredeyse her gün üyelerin uğrayıp sohbet ettikleri, rotaların düzenlenip projelerin geliştirildiği ve turların başlangıç noktası haline gelmiş bir “mekanı” vardır. Bu mekan topluluğun kurucusu Mustafa Arslan'ın işyeri Nihat Motor & Bisiklet'tir. Bu mekanda buluşma ritüelinin yanında, turlarda da birtakım ritüeller mevcuttur. Turlar sırasında mola verilen yerin sahibi ile topluluk üyeleri iyi anlaştıysa sonraki turlarda da mola aynı yerlerde verilir. Kırathane, pastane, esnaf lokantası gibi mola yerlerinde yerel toplumdan insanlarla da sohbet edilir. Bu sohbetler aracılığıyla yerel halk yetişkinlerin de bisiklete binebileceğini, bisikletin bir ulaşım aracı olabileceğini ve bisikletçilerin tayt giymesinin sıradanlaşması gibi toplumsal dönüşümler sağlanır. Her turun sonunda, yine aynı toplumsal dönüşümün sağlanması amacıyla Çaycuma'daki bisiklet yollarında bir tur atılır. Çaycuma içindeki turda aynı zamanda yerel halkın bisiklet yollarında yürümeye alışmaları, bisikletçilerin trafikteki varlığı ve bisikletçilerin giyim tarzları gibi konularda farkındalık uyandırılmaya çalışılır. Bu

bölümde topluluk hakkında gün yüzüne çıkarılan özelliklerden, topluluğun “mekan”ında buluşulması ve bu mekanın turların başlangıç noktası haline gelmesi yeni kabileler kavramının ortak bir mekan ve topluluk bilinci özellikleri ile desteklenebilir.

“Güç ve Hegemonya: Bisiklet vs. Otomobil” adlı üçüncü başlıkta, Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun Çaycuma’nın ana akım kültürünün norm ve değerlerinden hangilerine karşı bir duruş sergilediği üzerinde durulmuştur. Bu kısımda veriler değerlendirilirken, tıpkı Birmingham ÇKÇM’de gerçekleştirilen altkültür çalışmalarında olduğu gibi, Gramsci’nin hegemonya ve karşı hegemonya kavramlarından yararlanılmıştır. Ana akım kültürün büyük çoğunluğunun gündelik yaşamının bir parçası olan otomobil kullanımının şehir içi kullanımda çevre ve gürültü kirliliğine sebep olduğunu ve bisikletçilere saygısı olmayan otomobil sürücülerinin turlar sırasında kendileri için büyük bir tehlike yarattıklarını savunan topluluk üyeleri, bisiklet sporunu baskın otomobil hegemonyasına karşı bir “karşı hegemonya” olarak kurmaktadır. Bunun yanı sıra, bisiklet topluluğu üyeleri, toplum tarafından çocuklar için bir oyuncak olarak görülen bisikleti bir ulaşım aracı olarak kullanmaları ve dar bisiklet kıyafetleri giymeleri yönünden de toplumsal norm ve değerler ile birlikte toplumsal cinsiyet normlarının dikte ettiği giyim kodlarına karşı duruş sergileyerek, bu norm ve değerleri reddederler. Benzer şekilde, erkeklerin çoğunlukta olduğu Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun kadın üyeleri de hem bu topluluk içinde bisiklete binerek hem de dar bisikletçi kıyafetleri giyerek toplumsal cinsiyet normlarına direnmektedir. Bu özellikler ile Çaycuma Bisiklet Topluluğu, Birmingham ÇKÇM’de gerçekleştirilen altkültür çalışmalarında olduğu gibi, hegemonik olan “ana kültür”ün değerlerinden bazılarını reddetmektedir. Bu özellikler aynı zamanda post-altkültürel teori içinde konumlanan ve en önemli unsuru yaygın toplumsal normları reddedebilme kabiliyeti olan karşıkültür kavramıyla da desteklenebilir.

Dördüncü başlıkta, Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun turlarını genellikle doğa içindeki rotalarda gerçekleştirmesiyle ilgili çalışılmıştır. “Şehirden Kaçış” adlı bölümde, içlerinde doğa sevgisi bulunduran üyelerin, doğa turları sırasında gündelik şehir yaşamındaki stres ve sorunlardan uzaklaştıklarını belirttikleri görülmüştür. Ayrıca, üyeler bu turlar aracılığıyla zor olanı başarmanın onları mutlu etmesi ve zor olanı sevmeleri gibi konularda kişisel farkındalık kazandıklarını belirtmiştir. Diğer bir yandan bu bölüm aracılığıyla topluluk üyelerinin şehir

içinde otomobil kullanımına karşı olduklarının yeniden vurgulanmasının yanında, betonarme şehirleşmeye de karşı duruş sergiledikleri ortaya çıkmıştır.

Topluluğa özgü dilin olup olmadığını inceleyen “Jargon” adlı bölüm, bisiklet topluluğuna üye olmamdan dolayı, benim için değerlendirilmesi güç bir bölüm olmuştur. Bartın ve Kastamonu yörelerinin ağız yapısına benzer bir ağız olan Çaycuma’da gerçekleştirilen çalışmada yapılan görüşmeler sırasında görüşmeciler Çaycuma ağızını kullanmamaya dikkat etmişlerdir. Ancak, katılımlı gözlem sürecinde yapılan turlarda, üyeler arasındaki diyaloglar genellikle bu ağız kullanılarak gerçekleşmektedir. Çaycuma Bisiklet Topluluğuna özgü bir jargon olup olmadığı konusunda kararsız kalırsa da bisikletçiler arasında bir jargon olduğu bu bölümde açıkça belirtilmiştir. Bu anlamda, bisikletçiler arasında kullanılan bu jargonun, Çaycuma Bisiklet Topluluğu özelinde gerçekleştirilen bu çalışma yerine, daha genel manada sivil bisiklet toplulukları üzerine gerçekleştirilecek bir altkültür çalışmasında altkültürel bir özellik olarak tanımlanması daha doğru olacaktır.

Altıncı başlık altında, Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin yaşam tarzları incelenmiştir. Genel olarak, farklı sosyo-ekonomik sınıflardan gelmelerine ve farklı eğitim seviyelerine sahip olmalarına rağmen, sporu ve doğayı seven, enerjik insanlardan oluşan topluluk üyeleri yeniliklere açık ve toplumsal norm ve değerlere karşı durabilen insanlardır. Bisikletçi giyim tarzını gündelik yaşamlarına yansıtan, topluluk etkinlikleri dışında şehir içi ulaşımında da sıklıkla bisiklet kullanan üyeler, aynı şekilde, bisikletçilere özgü jargonu da kullanarak altkültürel bağlılıklarını sergilerler. Post-altkültürel teori açısından değerlendirildiğinde bu özellikler yeni kabileler kavramı içinde yer edinebilir. Yeni kabileler için sınıf, ırk, cinsiyet gibi değişkenlerin üyeliği etkileyen faktörler olmadığından ve bu oluşumların daha çok belirli bir ruhsal durum, dış görünüş ve topluluk bilinci ile desteklenen yaşam tarzları aracılığıyla açığa çıktıklarından daha önce bahsedilmiştir (Maffesoli, 1996, s.98).

Yedinci başlıkta tartışılan cinsiyet meselesine gelindiğinde ise, dağ bisikleti sporunun daha çok erkek sporcular arasında yaygın olduğu belirtilmiştir. Çaycuma Bisiklet Topluluğu özelinde değerlendirildiğinde de benzer bir durum ile karşılaşılacaktır. Yapılan görüşmeler sırasında görüşmeciler topluluk içinde cinsiyet eşitsizliği olmadığını iddia etseler de görüşmeler değerlendirildiğinde ulaşılan sonuç bunun tam tersini kanıtlamaktadır. Sosyal

medya üzerinden duyurulan etkinlik ilanlarında da topluluk içindeki cinsiyet eşitsizliği kendini göstermektedir. Bu cinsiyet eşitsizliği topluluğun kuruluş yıllarında kendini göstermemiş; topluluğun erkek üyelerinin performansı arttıkça, düzenlenen turların uzunluğu ve zorluk derecesi artmıştır. Erkek üyelerin performansına ayak uydurmakta zorlanan kadın üyeler için herhangi bir düzenleme yapılmamış; kadınların bu turlara katılımı desteklenmemiştir. Zamanla kadınların topluluk içindeki görünürlüğü azalmış ve topluluk gitgide eril ve performatif bir boyut kazanmıştır. “Cinsiyet Meselesi” adlı bu başlıkta son olarak literatürde spor altkültürleri üzerine yapılmış çalışmalarda cinsiyet ayrımı konusu incelenmiş ve snowboard ve dağ bisikleti altkültürlerinin de erkek egemen bir yapılanma sergilediği görülmüştür.

Bu bölümle bağlantılı olarak, sekizinci başlıkta topluluk üyelerinin aileleriyle olan ilişkileri incelenmiştir. Bu inceleme sırasında, topluluk üyelerinden bazıları için bisiklet ve doğa sevgisi üyelerin aile bireylerinde de mevcutken; geri kalan birçok üyenin aileleri ile bisiklet sporu arasındaki dengeyi kurmakta zorlandıkları ortaya çıkmıştır. Bu dengeyi kurmakta güçlük çeken üyelerden bazıları aileleri ile geçirecekleri zamanı azaltarak topluluk etkinliklerine katılmakta, bazıları ise eşleriyle tartışma yaşamamak amacıyla ailelerini yemeğe veya seyahate çıkararak, kendi tabirleriyle “bonus” toplarlar. Üyeler, toplanan “bonus”lar aracılığıyla topluluk etkinliklerine katıldıklarında yaşayabilecekleri tartışmaların önüne geçtiklerini iddia ederler.

Üçüncü bölümün son başlığında, topluluk üyeleri arasında alkol kullanımı incelenmiştir. Bu kısımda, Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin bir ritüel olarak cumartesi akşamları bir araya gelerek alkol tükettikleri ortaya çıkmıştır. Alanın içinden biri olarak bu ritüelin Çaycuma Bisiklet Topluluğu kurulmadan önce de gerçekleştiğini söyleyebilirim. Ancak, topluluğun kurulmasının ardından kendilerinininkine benzer yaşam tarzları olan insanlarla bir araya gelen üyeler, bu ritüeli topluluk içinde sürdürmeye başlamışlardır. Ritüel olarak alkol kullanımı Chicago Okulu ve Birmingham ÇKÇM çalışmalarının büyük çoğunluğunda altkültürel bir özellik şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmanın araştırma sorularının cevaplarına hem literatür taramasındaki hem de saha çalışmasındaki verilerin bir arada kullanılmasıyla ulaşılabilir. Üçüncü bölüm olan

“bulgular”da, saha çalışmasında edinilen her veri literatürde edinilen kuramsal çerçeveye oturtularak ve gerektiğinde bu bilgiler ile veriler karşılaştırılarak bulgular elde edilmiştir. Tez çalışması sonucu ulaşılan bu veriler bir spor dalı çevresinde şekillenen altkültürler üzerine yapılmış başka çalışmaların bulgularını ve post-altkültürel teorileri destekler niteliktedir.

Çalışmanın temel araştırma sorusu olarak belirlenen “Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun altkültürel özellikleri nelerdir?” sorusunun yanıtlanabilmesi için, yukarıda, saha çalışmasından elde edilen veriler Chicago Okulu ve Birmingham ÇKÇM’nin altkültür teorileri ile birlikte postmodern altkültür teorileri ve spor altkültürü teorisinden yararlanılarak açıklanmıştır. Bu kısımda, topluluğun özellikleri altkültürel literatüre oturtulmuştur. Ancak, net bir cevap vermeden önce çalışmanın giriş bölümünde belirtilen üç araştırma sorusu tartışılacaktır.

Birinci araştırma sorusu “Çaycuma Bisiklet Topluluğu’nun kendine özgü norm ve değerleri var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Çaycuma Bisiklet Topluluğu, daha önce de sıkça bahsedildiği üzere kendine sosyalleşme pratikleri, giyim tarzı, ritüelleri, mekanı ve yaşam tarzı olan bir topluluktur. Bunların yanı sıra, içinde yaşadıkları ilçe olan Çaycuma’nın yerel kültürüne ait birtakım toplumsal norm ve değerleri reddettikleri de açıklanmıştır. Haliyle, Çaycuma Bisiklet Topluluğu, yukarıda bahsedilen sosyalleşme pratikleri, giyim tarzı, ritüelleri, mekanı ve yaşam tarzı gibi özellikleri kendisine özgü norm ve değerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Çaycuma Bisiklet Topluluğu postmodern altkültür kuram içinde yer edinebilir mi?” şeklinde belirlenen ikinci araştırma sorusu aslında araştırmanın sonuç kısmında, üçüncü bölümün özeti yapılırken verilmiştir. Bu kısma göre, Çaycuma Bisiklet Topluluğu Birmingham ÇKÇM’nin altkültür teorilerinin hegemonyaya karşı olma, giyim tarzına, ritüellere ve mekana sahip olma gibi özelliklerini yansıtmaktadır. Topluluk, tarz ve imajdan etkilenme, geleneksel altkültürlere göre daha düşük oranda grup içi bağlılık, geçici üyelik, yüksek oranda altkültürel devinim, apolitik duruş, medyaya karşı olumlu tutum gibi özellikleriyle post-altkültürel yaklaşımın neredeyse tüm altkültür tanımlamalarına uymaktadır. Benzer şekilde, postmodern altkültürel teori ile ortaya çıkan yeni kabileler, karşı kültür, yaşam tarzı kavramlarının da birçok tanımlamasına uymaktadır. Üçüncü bölüm özetinde örnekleriyle açıklanan bu karakteristik

özellikler Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun postmodern altkültür literatürüne uygun bir altkültür olarak tanımlanmasını sağlar.

Araştırma sorularından sonuncusu “Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun Çaycuma ile etkileşimi nasıldır? Topluluk, Çaycuma'nın toplumsal dokusunu dönüştürmüş müdür?” sorusunun cevabı için “Bulgular” adlı bölüme dönülmelidir. Topluluğun yerel toplumu dönüştürdüğünden bahsedilen ilk konu “Giyim Tarzı” başlığı altında incelenmiştir. Topluluk üyeleri, toplumsal cinsiyet normlarının giyim kodları tarafından yadırganan bisikletçi giyim tarzını, turların ardından şehir içinde yaptıkları gezintiler ile yerel halka kabul ettirmiştir. “Ritüeller” başlığı altında, topluluk etkinlikleri sırasında köylerde mola verildiği ve üyelerin halk ile sosyalleştiği söylenmişti. Bu sosyalleşme aracılığıyla yerel halk, bisikletin yetişkinler tarafından kullanılabilen bir ulaşım aracı olduğu ve bisikletçilerin “tayt” giymesinin sıradan olduğu konusunda farkındalık oluşturulmuştur. Bisiklet topluluğunun kurulmasının ardından Çaycuma'da bisiklet yollarının yapılması da topluluğun sebep olduğu kentsel bir dönüşüm olarak değerlendirilebilir. Yalnızca bu bulgular aracılığıyla Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun Çaycuma ile etkileşim içinde olmakla kalmayıp, ilçenin toplumsal ve kentsel dokusunun dönüşmesini sağladığı açıkça söylenebilir.

Buradan yola çıkarak, Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nun özelliklerinin altkültürel literatürde karşılık bulduğunu; yani, bu topluluğun altkültür olarak tanımlanması için yeterli verinin sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın altkültür alanında yapılacak çalışmaların araştırma sürecinde faydalı olabileceği söylenebilir. Bununla beraber, bu çalışmanın bulgularında spor altkültürleri üzerine yapılmış daha önceki çalışmalarla desteklenmeyen - cinsiyet eşitsizliği- gibi konular mevcuttur. Bu konular aracılığıyla, gelecekte bu alanda yapılacak akademik çalışmalara yeni bir soluk kazandırabilir.

Sivil bir bisiklet topluluğu olan Çaycuma Bisiklet Topluluğunu hedef grubu olarak belirleyen bu çalışmanın sonucunda bahsi geçen topluluğun bir altkültür olarak tanımlanabileceği düşünülmektedir. Ancak, bu tez tüm sivil bisiklet topluluklarının birer altkültür olduğu iddiasında bulunmadığı gibi, başka bisiklet toplulukları üzerine yapılacak çalışmalar için birçok ihtimal olduğunu kabul etmektedir. Genel olarak dağ bisikleti sporu başlangıcından itibaren hızlı bir değişim içindedir ve bu spor alanı devam ettikçe gelişen teknoloji ve değişen

toplumsal yapı ile başkalaşabilir. Bu sporun gelişen doğası, gelecekte antropoloji, sosyoloji, kültürel çalışmalar gibi alanlarda yapılabilecek akademik çalışmalar için şimdikinden çok daha farklı bir araştırma evreni sunabilir.

Çalışmanın verilerinin değerlendirilmesi sürecinde özellikle post-alkültür kuramlarından yararlanılmıştır. Çalışma postmodern bir çizgide tutulduğundan dolayı, bu çalışmanın bulguları için birden fazla gerçek olabileceği kabul edilmektedir. Bu çalışmadaki bulgular, araştırmacının saha verilerini kendi bakış açısıyla yorumlaması ve analiz etmesiyle oluşturulmuştur. Sosyal bilimler çelişkileri ve ayrılıkları oldukları gibi kabul eden bir alandır. Araştırmacı, buradan yola çıkarak, gerçekliğin kavramsallaştırılmasının bireyden bireye değişiklik gösterebileceğini kabul etmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, Feroz (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*. İstanbul: Hil Yayın.
- Akcan, Funda (2011). *Dağcılık Alt Kültürü: Semboller, Anlamlar, Kimlikler*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Aktaş, Yıldız (2012). *Mizah Dergilerinde Gençlik Alt Kültürlerinin Temsili: Uykusuz Dergisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Althusser, Louis (1971). *Lenin and Philosophy and Other Essays* (B. Brewster Çev.). London: Monthly Review Press.
- Altundere, Elif (2015). Sosyoloji ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma Adlı Kitabın İncelemesi, yazar Belkıs Kümbetoğlu. *Millifolklor*, 107, 201-204. Url: www.millifolklor.com
- Altuntek, N. Serpil (2009). 'Yerli'nin Bakışı. *Etnografya: Kuram ve Yöntem*. Ankara: Ütopya.
- Angrosino, Michael (2007). *Doing Ethnographic and Observational Research*. London: Sage.
- Atkinson, M., ve Wilson, B. (2002). Bodies, Subcultures and Sport. In J. Maguire & K. Young (Eds.), *Theory, sport and society* (ss. 375-395). Oxford, UK: JAI.
- Atkinson, Michael ve Young, Kevin (2008). *Deviance and Social Control in Sport*. Pudsey (UK): Human Kinetics.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *BEÜ SBE Derg.*, 7(1), 231-274.
- Barker, Chris (2005). *Cultural Studies Theory and Practice*. London: Sage Publications.
- Bayraktaroğlu, Nazlı D. (2011). *Türkiye'de 1980 Sonrasında Bir Alt kültür Grubu Olarak Punk'ın Oluşumu*. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Becker, Howard S. (1951). The Professional Dance Musician and His Audience. *American Journal of Sociology*, 57(2), 136-144.

- Becker, Howard S. (1963). The Culture of a Deviant Group: The 'Jazz' Musician. In K. Gelder & S. Thornton, *The Subcultures Reader* (ss. 55-65). London: Routledge.
- Becker, Howard S. (1966). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press.
- Bennett, Andy. (1999). Subcultures or Neo-Tribes? Rethinking the Relationship between Youth, Style and Musical Taste. *Sociology*, 33(3), 599-617. Url Adresi <http://web.mit.edu/schock/www/docs/bennett-subcultures.pdf>
- Bennett, Andy ve Kahn-Harris, K. (2004). *After Subculture: Critical Studies in Comtemporany Youth Culture*. New York: Palgrave MacMillan.
- Bennett, Andy (2011). The Post-Subcultural Turn: Some Reflections 10 Years on. *Journal of Youth Studies*, 5(5), 493-506. DOI: 10.1080/13676261.2011.559216.
- Blackman, Shane (2005). Youth Subcultural Theory: A Critical Engagement with the Concept, its Origins and Politics, from the Chicago School to Postmodernism. *Journal of Youth Studies*, 8(1), 1-20. DOI: 10.1080/13676260500063629.
- Blumer, Herbert (1986). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Los Angeles: University of California Press.
- Bonner, Ann & Tolhurst, G. (2002). Insider/Outsider Perspectives of Participant Observation. *Nurse Researcher*. Vol: 9(4), 7-19. DOI: 10.7748/nr2002.07.9.4.7.c6194
- Bozkurt, Veysel (2015). *Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller, Kavramlar, Kurumlar*. Bursa: Ekin.
- Ceyhan, Dönser (2008). *Türkiye'de Kültürel Çeşitlilik Olarak Alt Kültürler: Çerkez ve Manav Alt Kültürleri Arasında Mukayeseli bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Chaney, David (1996). *Lifestyles*. London: Routledge.
- Cho, S., ve Kang, J., & Koh, A. (2010). Characteristics of Extreme Sports Participants' Lifestyles and Sportswear Benefits Sought: A Comparison Between Participants of

- Extreme and Traditional Sports. *Journal of the Korean Society of Clothing and Textiles*, 34(12), 2051-2061.
- Clarke, Gary (2007). Defending Ski-jumpers: A Critique of Theories of Youth Sub-cultures. A. Gray, J. Campbell, M. Erickson, S. Hanson ve H. Wood (Ed.). In *CCCS Selected Working Papers (Vol:2)* (ss.230-255). London: Routledge.
- Clarke, J., Hall, S., Jefferson, T. ve Roberts, B. (2006). Subcultures, Cultures and Class. A theoretical Overview. S. Hall ve T. Jefferson (Ed.). In *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain* (ss.3-59). London: Routledge.
- Clarke, John (2006). The Skinheads and the Magical Recovery of Community. S. Hall ve T. Jefferson (Ed.). In *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain* (ss.80-83). London: Routledge.
- Coates, E., ve Clayton, B., & Humberstone, B. (2010). A Battle for Control: The Exchanges of Power in the Subculture of Snowboarding. *Sport in Society*, 13(7-8), 1082-1101.
- Cohen, Albert (1955). A General Theory of Subcultures. In K. Gelder & S. Thornton, *The Subcultures Reader* (ss. 44-55). London: Routledge.
- Cohen, Phil (1997). *Rethinking the Youth Question*. London: Macmillan Press.
- Cohen, Stanley (2002). *Folk Devils and Moral Panic*. London: Routledge.
- Coulon, Alain (2015). *Etnometodoloji* (Çev. Ümit Tatlıcan). İstanbul: Küre.
- Cressey, Paul G. (1932). The Life-Cycle of the Taxi-Dancer. In K. Gelder & S. Thornton, *The Subcultures Reader* (ss. 28-39). London: Routledge.
- Dilben, Furkan (2006). “*Varoşların Sözü: Arabesk-Rap*” *Arabesk Bağlamla Rap Müzik*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Donneylly, Michele (2006). Studying Extreme Sports: Beyond the Core Participants. *Journal of Sport & Social Issues*, 30(2), 219-224. URL: <https://doi.org/10.1177/0193723506287187>

- Emerson, R. M., Fretz, R. I. ve Shaw, L.L. (2007). Participant Observations and Field Notes. P. Atkinson, A. Coffey, S. Delamont, J. Lofland ve L. Lofland (Ed.). *Handbook of Ethnography* (s. 352-368). London: Sage.
- Emerson, R. M., Fretz, R. I. ve Shaw L. L (2011). *Writing Ethnographic Fieldnotes*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Emiroğlu, Kudret (2013). *Gündelik Hayatımızın Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Ewen, S. ve Ewen E. (1982). *Channels of Desire*. New York: McGraw-Hill.
- Faulkner, R. (1975). Coming of Age in Organizations: A Comparative Study of the Career Contingencies of Musicians and Hockey Players. In D. Ball ve J. Loy (Eds.). *Sport and Social Order: Contributions to the Sociology of Sport*, (ss.521-558). MA: Addison-Wesley.
- Fiske, John (1997). British Cultural Studies and Television. In John Storey (Ed.) *What is Cultural Studies*, (ss.115-146). New York: Arnold.
- Freund, P., & Martin, G. (1993). *Otomobilin Ekolojisi*. (G. Koca, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Geertz, Clifford (2000). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays by Clifford Geertz*. NewYork: Basic Books.
- Gelder, Ken. (1997). Introduction to Part Two. In K. Gelder ve S. Thornton (Ed.). *The Subcultures Reader* (ss.83-89). London: Routledge
- Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity.
- Giddens, Anthony (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı.
- Gordon, Milton M. (1947). The Concept of the Sub-Culture and Its Application. *Social Forces*, 26(1), 40-42. URL: <http://www.jstor.org/stable/2572602>
- Gramsci, Antonio (1992). *Selections From The Prison Notebooks of Antonio Gramsci* (G. Nowell-Smith Trans.). Ed. Q. Hoarr Nowell-Smit. New York: International Publishers.

- Haerle, R. (1975). Career Patterns and Career Contingencies of Professional Baseball Players: An Occupational Analysis. In D. Ball ve J. Loy (Eds.) *Sport and Social Order: Contributions to the Sociology of Sport*, (ss.457-519). MA: Addison-Wesley.
- Hagen, Scarlett, A. (2012). *The Downhill Mountain Bike Subculture in New Zealand*. Master Tezi. Dunedin: The University of Otago.
- Hakarar, Tuğçe (2016). *Kadıköy ve Taksim Örneğinde İstanbul Rock Scene*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Hall, Stuart (1982). The Rediscovery of “Ideology”: Return of the Repressed in Media Studies. Michael Gurevitch, Tony Bennett, James Curran, ve Janet Woollacott (Ed.). In *Culture, Society and the Media*, ss.52-86. London: Methuen.
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts, B. (1982). *Policing The Crisis: Mugging, The State, and Law and Order*. Hong Kong: The Macmillan Press.
- Hebdige, Dick (1979). *Subculture: Meaning of Style*. London: Routledge.
- Hebdige, Dick (1988a). *Hiding in the Light: On Images and Things*. London: Routledge.
- Hebdige, Dick (1988b). *Gençlik Altkültürleri*. İstanbul: İletişim.
- Hebdige, Dick (2004). *Altkültür: Tarzın Anlamı*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Hesmondhalgh, David (2005). Subcultures, Scenes or Tribes? None of the Above. *Journal of Youth Studies*. 8(1), 21-40.
- Honea, Joy C. (2004). *Youth Cultures and Consumerism: Sport Subcultures and Possibilities for Resistance*. Doktora Tezi. Colorado: Colorado State University.
- Huybers-Withers, S., ve Livingston, L. (2010). Mountain Biking is for Men: Consumption Practices and Identity Portrayed by Niche Magazine. *Sport and Society*, 13(7), 1204-1222.
- Jefferson, Tony (2006). Cultural Responsos of the Teds. S. Hall ve T. Jefferson (Ed.). In *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain* (ss.67-70). London: Routledge.

- Jenks, Chris (2007). *Altkültür: Toplumsalın Parçalanışı*. (N. Demirkol, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Jupp, V. (2013). *The SAGE Dictionary of Social Research Methods*. London: Sage Publications. DOI: 10.4135/9780857020116.
- Kabaş, Bülent (2012). *Karşı-Kültürlerin Popülerleşmesi Sürecinde Gençlik Altkültürlerinin Rolü*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Kennedy, C. (1999). Participant Observation as a Research Tool in a Practice Based Profession. *Nurse Researcher*, 7(1), 56-65.
- Keyder, Çağlar (2013). *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lears, T. K. Jackson (1985). The Concept of Cultural Hegemony: Problems and Possibilities. *The American Historical Review*, 9(3), 567-593.
- Lin, Nan (1976). *Foundations of Social Research*. New York: McGraw-Hill.
- Lofland, J. (1971). *Analyzing Social Settings: A Guide To Qualitative Observation and Analysis*. Belmont, California: Wadsworth.
- Loy, J. W., McPherson, B. D. ve Kenyon G. S. (1978). *Sport and Social Systems: A Guide to the Analysis Problems and Literature*. California: Addison-Wesley.
- Loy, John. W. ve Booth, Douglas (2000). Functionalism, Sport and Society. In Coakley, Jay ve Dunning Eric (Eds.). *Handbook of Sport Studies*, (ss.8-27). London: Sage.
- Lyng, S. (2005). Sociology at the Edge: Social Theory and Voluntary Risk Taking, In S. Lyng (Ed.), *Edgework: The Sociology of Risk-Taking* (ss.17-50). New York: Routledge.
- Maffesoli, Michel (1996). *The Times of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society*. London: Sage.
- Malcolm, Dominic (2008). *The Sage Dictionary of Sports Studies*. London: Sage
- Matuska, K. M. & Erickson B. (2011). Lifestyle Balance: How it is Described and Experienced by Women with Multiple Sclerosis. *Journal of Occupational Science*, 15(1), 20-26. DOI: 10.1080/14427591.2008.9686603

- McPhee, W. N. (1963). *Formal Theories of Mass Behaviour*. New York: Free Press.
- McRobbie, Angela (1980). Settling Accounts with Subcultures: A Feminist Critique. *Screen Education*, 34, 37-49.
- McRobbie, Angela (1982). The Politics of Feminist Research: Between Talk, Text, and Action. *Feminist Review*, 12, 46-57.
- Mead, George, H. (1972). *Mind, Self, and Society*. (Ed. Charles W. Morris). Chicago: The University of Chicago Press.
- Morse, J. M., & Field, P. A. (1996). *Nursing Research: The Application Of Qualitative Approaches*. (2nd ed.). London: Chapman & Hall.
- Morva, Oya. (2013). *Chicago Okulu Pragmatik Sosyal Teoride İletişimin Keşfi*. İstanbul: Doruk Yayımcılık.
- Miles, Stephen (2000) *Youth Lifestyles in a Changing World*. Buckingham: Open University Press.
- Muggleton, David (1997). The Post-subculturalist. In Steve Redhead (ed.), *The Clubcultures Reader: Readings in Popular Cultural Studies*, (ss.167-185). Oxford: Blackwell.
- Muggleton, David (2002). *Inside Subculture: The Postmodern Meaning of Style*. Oxford: Berg.
- Muggleton, David ve Weinzierl, Rupert (2003). *The Post-subcultures Reader*. Oxford: Berg.
- Neuman, W. Lawrence (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (7. Baskı). Essex: Pearson. ISBN 10: 1-292-02023-7.
- Nwalozi, C. J. (2015). Rethinking Subculture and Subcultural Theory in the Study of Youth Crime. *Journal Of Theoretical And Philosophical Criminology*, 7(1). Retrieved from <http://www.jtpcrim.org/January-2015/Rethinking-subculture.pdf>
- O'Connor, Alan (2004). The Sociology of Youth Subcultures. *Peace Review*, 16(4), 409-414.
- Özbek, Meral (2013). *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*. İstanbul: İletişim.
- Özdemir, Özge (2014). *İletişim Aracı Ve Kültür Ürünü Olarak Müzik: Elektronik Dans Müzik Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.
- Öztürk, C. (2007). Marksizm'de İdeoloji Tartışmaları. *Sosyoloji Notları*. 64-73.

- Park, Robert E. (1915). The City: Suggestions for the Investigation Human Behavior in the Urban Environment. In K. Gelder & S. Thornton, *The Subcultures Reader* (ss.16-28). London: Routledge.
- Pugh, J., Mitchell, M., & Brook, F. (2000). Insider/outsider Partnerships in an Ethnographic Study of Shared Governance. *Nursing Standard*, 14(27), 43-44.
- Quester, P., Beverland, M., ve Farrally, F. (2010). Authentic Subcultural Membership: Antecedents and Consequences of Authenticating Acts and Authoritative Performances. *Psychology and Marketing*, 27(7), 698-716.
- Redhead, Steve (1997a). *The Clubcultures Reader: Reading in Popular Cultural Studies*. Oxford: Blackwell
- Redhead, Steve (1997b). *Subcultures to Clubcultures: An Introduction to Popular Cultural Studies*. Oxford: Blackwell.
- Roberts, B. (1976). Naturalistic Research into Subcultures and Deviance. In S. Hall & T. Jefferson (Eds.), *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-War* (ss.207-215). Britain. London: Routledge.
- Scheys, Micheline (1987). The Power of Life Style. *Society and Leisure*, 10(2), 249-266. DOI: 10.1080/07053436.1987.10715276
- Schouten, John W. ve McAlexander James, H. (1995). Subcultures of Consumption: An Entnography of the New Bikers. *Journal of Consumer Research*, 22(1), 43-61. URL Adresi: <http://www.jstor.org/stable/2489699>.
- Scott, Martin B. (1969). The Man on the Horse. In J. W. Loy ve G. S. Kenyon (Eds.) *Sport, Culture and Society* (S.424-439). London: MacMillan.
- Sherlock, R., ve Weller, G. (2005). Biking, Buying and Belonging: An Exploration of How Irish Subculture of Consumption's Socialisation Process Equips its Members to Critically Filter Marketing Messages. Academy of Marketing Conference'da Sunulmuş bir Makale, Dublin, Ireland. URL Adresi: <http://arrow.dit.ie/buschmarcon/46/>

- Shildrick, Tracy ve MacDonald Robert (2006). In Defence of Subculture: Young People, Leisure and Social Divisions. *Journal of Youth Studies*, 9(2), 125-140. DOI: 10.1080/13676260600635599.
- Smith, Emma (2003). Failing Boys and Moral Panics: Perspectives on the Underachievement Debate. *British Journal of Education Studies*, 51(3), 282-295.
- Stahl, Geoff (2003). Tastefully Renovating Subcultural Theory: Making Space for a New Model. In D. Muggleton & R. Weinzierl (Eds). *The Post-subcultures Reader* (ss.27-40). Oxford: Berg.
- Stevenson, N. (2008). *Medya Kùltürleri* (Göze Orhon ve Barış Engin Aksoy Çev.). Ankara: Ütopya Yayınları.
- Storey, John (1997). *What is Cultural Studies?* New York: Arnold.
- Stranger, Mark (2007). Sociology of Risk. In D. Booth & H. Thorpe (Eds.), *Berkshire Encyclopedia of Extreme Sport* (ss.295-303). Great Barrington, Massachusetts: Berkshire Publishing Group LLC.
- Straw, Will (1991). Systems of Articulation, Logics of Change: Communities and Scenes in Popular Music. *Cultural Studies*, 5(3), 368-388, DOI: 10.1080/09502389100490311
- Sucu, İpek (2012). Althusser'in Gözünden İdeoloji ve İdeolojinin Bir Taşıyıcısı Olarak Yeni Medya. *Selçuk İletişim*, 7(3) 30-41.
- Thornton, Sarah (1997). General Introduction. In K. Gelder & S. Thornton, *The Subcultures Reader* (ss.1-11). London: Routledge.
- Thornton, Sarah (2003). *Club Cultures: Music, Media, and Subcultural Capital*. Oxford: Polity.
- Torkelson, Jason (2010). Life After (Straightedge) Subculture. *Qual Sociol*, 33, 257-274. DOI 10.1007/s11133-010-9153-1
- TÜİK (2019). Türkiye İstatistik Kurumu Temel İstatistikler: <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=27645> adresinden alınmıştır.

- Van Maanen, John (2011). *Tales of the Field on Writing Ethnography*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Weinberg, Kirson S. ve Arond, Henry (1952). The Occupational Culture of the Boxer. *American Journal of Sociology*, 57(5), 460-469.
- Wheaton, Belinda (2003). Windsurfing: A Subculture of Commitment. In R. Rinehart & S. Sydnor (Eds.), *To the Extreme*, (ss.75-104). USA: State University of New York Press.
- Wheaton, Belinda (2007). After Sport Culture: Rethinking Sport and Post-Subcultural Theory. *Journal of Sport & Social Issues*, 31(3), 283-307.
- Wiersma, W. (1995). *Research Methods in Education: An Introduction*. (6th ed.). Sydney: Allyn and Bacon.
- Willis, Paul E. (2014). *Profane Culture*. New Jersey: Princeton University Press.
- Williams, Patrick J. (2011). *Subcultural Theory: Traditions and Concepts*. Cambridge: Polity Press.
- Williams, Patrick J. Ve Hannerz, Erik (2014). Articulating the “Counter” in Subculture Studies. *M/C Journal*, 17(6), ISSN: 14412616.
- Williams, Raymond (1960). *Culture and Society*. New York: Anchor Books.
- Williams, Raymond (1983). *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*. New York: Oxford University Press.
- Wolcott, Harry F. (1990). Making a Study “More Ethnographic”. In *Journal of Contemporary Ethnography*, 19(1), 44-72. London: Sage Publications.
- Yinger, Milton J. (1960). Contraculture ve Subculture. *American Sociology Review*, 25(5), 625-635.
- Yıldırım, Ali & Şimşek, Hasan (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

EK 1

ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 26/06./2019

Tez Başlığı : ÇAYCUMA BİSİKLET TOPLULUĞU'NUN BİR ALTKÜLTÜR ÖRNEĞİ OLARAK İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 119 Sayfalık kısmına ilişkin, 19/06/2019. tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- ☐ Kaynakça hariç
- 3- ☐ Alıntılar hariç
- 4- ☒ Alıntılar dâhil
- 5- ☐ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
26/06/2019

Adı Soyadı: Metin Özyurt

Öğrenci No: N15229692

Anabilim Dalı: İletişim Bilimleri

Programı: Kültürel Çalışmalar ve Medya - Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nevin YILDIZ

EK 2

ETİK KOMİSYON MUAFİYET FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 26/06/2019

Tez Başlığı: ÇAYCUMA BİSİKLET TOPLULUĞU'NUN BİR ALTKÜLTÜR ÖRNEĞİ OLARAK İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulları ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
26/06/2019

Adı Soyadı: Metin Özyurt

Öğrenci No: N15229692

Anabilim Dalı: İletişim Bilimleri

Programı: Kültürel Çalışmalar ve Medya Yüksek Lisans

Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Etik kurul izni'ne gerek bulunmamaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nevin YILDIZ

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

EK 3

ALAN ÇALIŞMASINDAN GÖRÜNTÜLER

Çaycuma – Filyos Gece Turu

Çaycuma – Bartın – İnkumu – Güzelcehisar – Mugada Şehitleri Anma Turu

8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü Bisiklet Etkinliği, Çaycuma

EK 4

GÖRÜŞME SORULARI

Demografik Bilgi:

1. Doğum tarihiniz nedir? Yaşınız kaçtır?
2. Nerede yaşıyorsunuz? Memleketiniz neresi?
3. Hangi iş ile uğraşıyorsunuz?
4. Aylık gelir düzeyinizi ne kadardır? (1000-2000,2000-3000,3000-4000,...)
5. Eğitim seviyeniz nedir?
6. Etnisiteniz nedir?
7. Kendinizi nasıl tanımlarsınız?
8. Kendinizi bir bisikletçi olarak tanımlar mısınız?
9. Kendinizi ne kadar zamandır Çaycuma Bisiklet Topluluğunun bir üyesi olarak tanımlıyorsunuz?

Altkültür Tanımı:

10. Sizce insanlar kendisini bir bisikletçi olarak tanımlamak için hangi özelliklere sahip olmalı?
11. Bir bisikletçi gördüğünüzde bu kişi Çaycuma Bisiklet Topluluğunun bir üyesidir diyebiliyor musunuz? Nasıl?
12. Çaycuma Bisiklet Topluluğuna herkes kabul edilir mi?
13. Topluluk içinde sosyal yapı nasıldır? Sözü diğerlerinden daha fazla geçen birileri var mıdır?
14. Topluluk içinde bir hiyerarşik yapı var mıdır? Diğerlerinden daha üstte görünen insanlar var mıdır?
15. “Şu kişi topluluğun gerçek üyesidir” diyebildiğiniz birisi var mı? Üyeler arasında böyle bir ayırım var mı?
16. Topluluğa kabul edilmeyen insanlar oluyor mu? Buna kim karar veriyor?
17. Topluluktan kimi ayrıcalıklı ya da yüksek konumda görüyorsunuz?
18. Topluluğa üye olduğunuzdan beri bisikletçi kimliğinizde bir gelişme gözlemlediniz mi?
19. Bisikletçi kimliğinizin ve topluluk üyeleriyle olan ilişkinizin artan performansınız ya da katılımınız ile pekiştiğini düşünüyor musunuz?

20. Topluluk üyelerinin bisiklete özgü kıyafet giymesi gerektiğine inanıyor musunuz? Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyelerinin kendilerine özgü bir giyim tarzı var mıdır?
21. Sizce bir topluluğun ortak bir müzik tarzı olmalı mıdır? Siz hangi tarz müzik dinlersiniz? Bisiklette ve gündelik hayatınızda dinlediğiniz müzik tarzı değişiyor mu?
22. Sizce ne gibi şeyler bisikletçilere/bisiklet topluluğu üyelerine özgüdür?
23. Bisiklet topluluğu içerisinde hangi özelliklere sahip olmak ayrıcalık sağlar?
24. Başka bir spor topluluğuna üye misiniz?
25. Topluluk içinde birbirinden farklı roller var mıdır? Varsa nelerdir?
26. Sizce bu topluluğa üye olmak, yerel toplum ile sorunlar yaşamanıza sebep oluyor mu?
27. Sizce topluluğun çevre/doğa ile bir bağı var mıdır?
28. Topluluk üyeleri doğaya önem veriyor mu?
29. “Bisiklete binmek sadece spor yapmaktan ibaret değildir. Bu bir yaşam tarzı seçimidir” der misiniz?
30. Bisikletçiler arasında kullanılan özgün kelimeler var mıdır? Bir bisiklet topluluğu jargonu var mıdır?
31. Sizce topluluk içinde cinsiyet eşitsizliği var mıdır?
32. Topluluk içinde (etkinliklere katılım gibi durumlarda) arkadaş baskısı yaşıyor musunuz?

Altkültür ve Sizin yaşamınız:

33. Çaycuma Bisiklet Topluluğu üyesi olmak hayatınızı nasıl etkiledi?
34. Topluluğun bir parçası olmak refah seviyenizi ve yaşamaktan aldığınız zevki arttırdı mı?
35. Topluluğun bir parçası olmak sizin için neler ifade ediyor?
36. Sizce altkültür üyeleri yerel toplumdan farklı mı?
37. Topluluk üyesi olmak işinizi nasıl etkiliyor? Tatillerinizi etkinliklere göre düzenliyor musunuz? İşiniz ile etkinlik arasında seçim yapmanız gerekiyor mu? Erkekler ile kadınlar arasında etkinliklere katılım ile iş arasında seçim yapmakta fark var mıdır? Etkinliklere katılım ne kadar paraya mal oluyor?
38. Topluluk üyesi olmak kişisel ilişkilerinizi etkiliyor mu?
39. Bisiklete binen insanlarla ilişki yaşamaya yatkın mısınız?
40. Bisiklete binmeye bağımlı olduğunuzu düşünüyor musunuz?
41. Bu topluluğa üye olmayı kendinizi iyi hissetmenin bir yolu olarak görüyor musunuz?

42. Sizin için bu bisiklet topluluğunun önemi nedir?
43. Bu topluluğa üye olmak ailenizle geçirdiğiniz zamana katkı sağlıyor mu ya da zarar veriyor mu?
44. Bu topluluğa üye olmak, etkinliklere katılmak için fedakarlıkta bulunmanız gerekiyor mu?
45. Başka serbest zaman aktivitelerinden hala zevk alıyor musunuz?
46. Bisiklet topluluğu üyesi kadınlar toplumsal cinsiyet normlarına direniyor mu?
47. Bu topluluğun bir parçası olmak sizi nasıl kısıtlıyor?
48. Bu bisiklet topluluğunun bir parçası olmak sizin sağlığınıza ile yaşam tarzınız arasındaki dengeyi nasıl etkiliyor?
49. Eğer bu aktivite sizin işiniz olsaydı nasıl olurdu?
50. Bu topluluğun bir parçası olmanın anlamı sizin için zaman içinde değişti mi?

Ek sorular:

51. Bisikletçi olduğunuz için güvenliğinizden endişe ettiğiniz oldu mu hiç?
52. Bisikletçi olmak yaşam tarzınızı nasıl etkiledi?
53. Aileniz, kariyeriniz ve serbest zaman aktiviteleriniz arasındaki dengeyi kurmakta zorluk yaşıyor musunuz?
54. Hangi tür bisiklet kullanıyorsunuz?
55. Topluluk etkinlikleri dışında bisiklete biniyor musunuz?

EK 5

ARAŞTIRMAYA KATILIM İÇİN BİLGİLENDİRME VE RIZA FORMU

Araştırmanın Konusu ve Yöntemi

Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde yüksek lisans eğitimi almakta olduğum Kültürel Çalışmalar ve Medya programı yüksek lisans tezim kapsamında etnografi yöntemleriyle bir alan araştırması gerçekleştireceğim. Bu bağlamda, Çaycuma Bisiklet Topluluğunun etkinliklerini gözlemleyecek, bu topluluğun üyeleriyle derinlemesine görüşmeler görüşmeleri yapacağım. Görüşmelerden elde edeceğim veriler ışığında Çaycuma Bisiklet Topluluğu'nu bir altkültür olarak tanımlamayı hedefliyorum. Görüşmeler sırasında ses kayıt cihazı kullanmayı, gerektiğinde notlar almayı planlıyorum.

Gizlilik

Çalışma kapsamında etik ilkeler doğrultusunda, kendisinden farklı bir istek gelmediği takdirde katılımcının kimliğine dair tüm bilgiler araştırmada gizli tutulacaktır. Ses kaydı yapılacak tüm durumlarda katılımcının izni alınacaktır. Araştırma sırasında katılımcının paylaştığı tüm bilgiler yalnızca akademik amaçlarla kullanılacaktır. Araştırma tamamlandıktan sonra katılımcılara dair tüm bilgiler imha edilecektir.

İletişim

Araştırmaya dair herhangi bir sorunuz olduğunda danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nevin Yıldız ya da araştırmanın sorumlusu Metin Özyurt ile iletişime geçebilirsiniz; newaysenevinyildiz@gmail.com; metin.ozyurt@gmail.com

Araştırma süresince katılımcı pozisyonunuzdan kaynaklanan haklarınızın korunmadığını ya da ihmal edildiğini düşündüğünüz durumlarda Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Suavi Aydın ile bağlantıya geçebilirsiniz.

Katılım

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanır, dolayısıyla çalışmadan istediğiniz zaman çekilme hakkına sahipsiniz.

Rıza

- **Katılımcı:**

Yukarıda yer alan bilgileri okudum ve anladım. Araştırmaya dair sorularımın cevabını aldım. Kendi isteğimle çalışmaya katılmaya rıza gösteriyorum.

Ad-Soyad_____Tarih_____İmza_____

- **Araştırmacı:**

Katılımcı nasıl bir çalışmada yer alacağını anlamıştır.

Ad-Soyad_____Tarih_____İmza_____